

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

MŰÉRTŐ

2014. MÁRCIUS

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

Különbözünk-e még?

magyar hippik a kArton Galériában

Kemény György: Világunk, 1971

5. oldal**Emlékmű-gyakorlatok**

a köztér politikája Berlinben

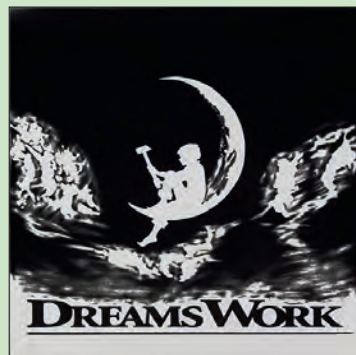
Wolfgang Rüppel: Az 1953. június 17-i
események, 2000**21. oldal****Szövetségben a sátánnal**

műkereskedelem a náci Németországban

12–13. oldal**„Kortárrsal kezdtem”**

a Műértő új sorozata hazai műgyűjtőkről

A Sociétés Réaliste zománcablája, 2010

9. oldal

Cseh aukciós körkép

**Elmúlt
a válság**

A tavalyi első félév aukciós adatai – 550 millió cseh korona értékű forgalom – felülmúltak minden várakozást, s már-már a milliárdos éves forgalom álomhatára is elérhetőnek tűnt. A folytatás azonban mérsékelte e kilátásokat, s decemberre már az is nagyszerű eredménynek bizonyult, hogy sikerült meghaladni a 2012-es 881 milliós forgalmat, és 900 milliót lehetett zánni.

Mi okozta ezt a második féléves megtorpanást? Elsősorban a rendkívüli minőségű művek és az árszint „felsőházának” számító, 20 millió koronán felüli sikeres licitek elmaradása. Ne feledjük, hogy a cseh műkereskedelem történetében ez csak Frantisek Kupka műveinek, illetve egyetlen alkalommal a szürrealista Toyen festményének sikerült – ezt szemlélteti a TOP 30-as lista, amely a 10 millió koronánál magasabb leütési árakat tartalmazza. Tavalyelőtt például egyedül Kupka A kék formája című 1913-as olajfestménye 55,75 milliót teljesített. Az aukciós csúcsok hiányát azonban a 20 és 55 millió korona közötti sáv gazdagabb eredménylistája ellentételezte: 2012-ben 20, egy évvel később már 26 alkalommal jegyezték ilyen szintű sikeres licitet. A milliós leütések száma pedig elérte a 130-at, ami ugyancsak nemzeti rekordot jelent.

Az elmúlt év eredményei igazolták a trendet – a krízis elmúlt. A cseh műkereskedelem elérte és már két egymást követő évben is meghaladta a válság előtti aukciós eredményeket. A legsikeresebb licitek közt továbbra is a XIX–XX. század fordulójának, valamint a két világháború közötti korszaknak az alkotásai szerepelnek, ám egyre jobban látszik a gyűjtők azon köre, amely az 1950–1970 közötti, illetve az ázsiai, kínai alkotások iránt érdeklődik.

(folytatás a 17. oldalon)

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

A csodák érzékletessége

Bálint Endre: Prométheusz születése – Prométheusz álma, olaj, vászon, 30x65 cm, 1968–1970

Az elmúlt időszakot az európai iskolás művészek centenáriumi kísérték, akikről kisebb-nagyobb kiállításokkal emlékeztek meg. Tavaly ünnepelhettük Anna Margit, Szántó Piroska, Vajda Júlia, Rozsda Endre születésének 100 éves évfordulóját. Rozsda életmű-kiállítása idén március elejéig volt látható a Magyar Nemzeti Galériában, az idei év pedig a Kolozsváry Marianna kurátor által Bálint Endre tiszteletére rendezett, A nyolcadik templom című tárlattal indult.

A kiállítás rendkívül gazdag, mintegy 350 – javarészt magán-gyűjteményekből származó – képet

mutat be. A jó arányokban tagolt, emberléptékű terek átláthatóvá, értelmezhetővé teszik az életmű egyes szakaszait. Meghitt hangulatot teremt az is, hogy a munkák hátterét Bálint nosztalgikus meleget sugárzó színeire festett falak adják. Szerteágazó, gazdag életművének szétszálazását segíti a fő- és mellékterekre tagolt elrendezés, s lehetőséget ad a párhuzamosságok, egy időben futó ellentétes tendenciák együttes bemutatására anélkül, hogy azok kioltanák egymás hatását.

Az alkotói periódusok határkövei a teret megmozgató megoldásokkal

is hangsúlyt kapnak. A Vajda Lajos hatását először mutató Szentendrei ház (1948) egy ablakmélyedésbe süllyesztve látható, amelyet a Bálint kedves motívumává vált szentendrei rács másolata választ le a térről. Megindító látványt nyújt, ahogy a barátságuk szimbólumaként is ismert ablakrácsra át tekinthetünk a derengő fényben úszó, múlt és jövő határát jelző képre.

Érzékletesen mutatja be Bálint alkotói sokszínűségét az az „útkeresztződés”, ahol a Vajda transzparencia-módszerével kísérletező rajzok teréből átlépünk a párizsi korszakba. Kétoldalt láthatók a közel egy-

idejű, mégis különböző hatású művek: a Jeruzsálemi Bibliához készült lapok és a véletlenül talált Life-ből és Paris Matchból kivágott képek-ből készített kollázs-sorozat darabjai. Innen juthatunk tovább a mind a montázsszelvet, mind a bibliaillusztrálás átszellemült alkotói időszakának tanulságait egyesítő jellegzetes párizsi művekhez.

A rendezés minden nyilvánvaló erénye mellett azonban számos problémát is felvet. A párizsi korszak termének bejáratánál látható, Vajda Lajos hatását bemutató fal például szerencsétlen mellényúlás. A Cím nélkül (1933 körül) minden valószínűség szerint nem Vajda műve, sokkal inkább mutatja Bálint késői montázsainak szerkesztési jegyeit. A lap feltehetően a kiállítás egyik későbbi termében megtekinthető, 1981-es In memoriam Ország Lili montázssorozat egyik darabja (vagy az idő tájt készülhetett). Erre utal egyebek mellett a megegyező méret, valamint hogy a montázs egyik fele itt is fénymásolat, amit Vajda nyilvánvalóan sohasem használt. Bálint mindkettőn tépte a lapot, amit Vajda szintén nem tett, és az Ország Lili-sorozat Szent Flórián félelme című lapján folytatódik a havas hegycsúcs, amelynek a felét Bálint a „Vajda-képen” használta. Önmagában is nehéz arra racionális magyarázatot találni, hogy a több közgyűjteményben (az MNG-ben is) elérhető kiváló, eredeti Vajda-montázs helyett a kiállításon és monográfiában is szereplő, összesen két montázs egyike miért épp ez a Vajda stílusát egyáltalán nem tükröző mű lett.

(folytatás a 8. oldalon)

Knoll Galéria, Budapest

A tudás helye

Habár a test és a lélek, illetve az anyag és a szellem dualizmusa még mindig keményen tartja magát a népesség egy jelentős hányadának körében, egyre többen ismerik fel és hiszik el azt, hogy a tudás „helye” valójában nem más (nem az Egyetem, nem az Akadémia, de nem is a Könyvtár vagy a Wikipédia), mint a biológiai értelemben vett test. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a megalkotott, illetve a megtermelt tudás a mai (és a mindenkori) tudástársadalomban a szellemi produktumokat alkotó szubjektum fizikai és politikai helyzetétől is függ. Nem jelenti azonban azt – a maga kategorikus egyszerűségével –, hogy

a lét meghatározza a tudatot. És még csak pusztán azt sem, hogy a mai (és a mindenkori) hatalomgyakorlás elsődleges terepe nem más, mint az emberi test, hanem inkább azt, hogy a tudás (és vele együtt a szabadság) meghatározása és megélése napjainkban egyre inkább a szubjektum személyes kérdésévé válik.

Ebből adódóan a függetlenségért és a szuverenitásért folytatott nagybetűs és véres, népi és nemzeti Szabadságharcok mellett egyre gyakoribbá válnak a zárójelbe tett, kisbetűs, belső „(szabadságharcok)”.

(folytatás a 2. oldalon)

CONCERTO BUDAPEST

A Zeneakadémia rezidens zenekarának tavaszi koncertjei

Concerto Russo Concerto Classico

Concerto Grande Concerto 8 és fél

Szereti Ön Schubertet? Manó

Dzsopotán és Gástonfild

Gennady ROZHDESTVENSKY
Viktoria POSTNIKOVA • Alexander SLADKOVSKY Alena BAEVA
RÁNKI Dezső • ROST Andrea
MESTER Viktória • CSALOG Gábor
KELLER András

www.concertobudapest.hu

Emlékműállítók figyelmébe!

Példa egy optimális beruházásra:

Fotó: Kalmár Lajos

Gellér B. István: Hordozható háborús emlékmű II., 1985 után

Megbízó: civil lelkiismeret
Kivitelezés: önerős (személyes)
Anyagfelhasználás: alig számottevő
Helyigény: minimális (aktatáskányi)
Működés időtartama: belátás szerint (továbbadható)
Amortizáció: elhanyagolható
Szellemi hozzáadott érték, tartalom: jelentékeny, időtálló
Hasznosulás: maradéktalan

„Auschwitz ma múzeum. Falai közt a múlt – és bizonyos értelemben valamennyiünk múltja – azzal a véghetetlen súllyal és igénytelenséggel van jelen már, ami a valóság mindenkori legbensőbb sajátja, s attól, hogy lezárult, még érvényesebb. Legotthonosabb tárgyaink, hétköznapi civilizációnk valamennyi eszköze – az utolsó elhányt bádogkanálig – soha nem látott metamorfózison ment itt keresztül. [...] Valamennyit egyazon jelentés elvéthetetlen jegyei borítják. Ütések és kopások, miknek kibetűzésére alig tettünk valamit. Pedig ezek a százas betűi; ezek a kor betűformái.”

Pilinszky János

Gellér B. István munkáját és hozzá a Pilinszky-idézetet találta:

CSÓK: ISTVÁN

A tudás helye – Birkás Ákos szabadságharca

(folytatás az 1. oldalról)

Egy Birkás Ákos számára talán szimpatikus filozófus, Judith Butler is valami ilyesmiről beszélt a 2012-es Adorno-díj elnyerése alkalmából, amikor azt a kérdést tette fel, hogy lehet-e „jó” életet (good life, richtiges Leben) élni rossz körülmények között (Can One Lead a Good Life in a Bad Life?). A kérdés eredeti verziója – morálfilozófiai értelemben – amúgy éppen Theodor W. Adornótól ered, aki természetesen a személyes és a társadalmi morál viszonylatában tárgyalta a kérdést, és tragikusan negatív választ adott: „es gibt kein richtiges Leben im falschen” (Minima Moralia, 1951). Pontosabban valami olyasmit állított, hogy a jó élet csak a maga autonómiájában valósítható meg a rossz társadalmi léttől radikálisan elhatárolódva, annak mégis egyfajta kritikai alternatíváját kínálva. Butler szerint azonban az elhatárolódás éppen fizikai és biológiai értelemben lehetetlen, így politikai értelemben sem volna szabad a „külső” és a „belső” élet, a politikai és a személyes szabadság közötti határokat fenntartani. Ez a fajta harc azonban nem lekesít túl sok mindenkit. Birkás festményeinek figurái sem harcolnak, és látszólag ő maga sem harcol, de vajon mi minden rejlik a zárójeleken és az idézőjeleken belül?

A helyzet ugyanis az, hogy Birkás rengeteget idéz. Korábban már idézett Butlertől, de Slavoj Žižektől, Ernesto Laclautól és Jacques Rancière-től is. Az esetlegesség, az univerzalitás és a hegemonia kérdései foglalkoztaták, miközben 2012-es kiállításának címét a francia posztmarxista filozófustól kölcsönözte: „és még ha értékellenek is ítélnénk a mai festéset egészét, egy művészeti ág pillanatnyi eltűnése miért jelentené a művészet végső katasztrófáját?” Éppen aktuális szabadságharca során pedig Birkás megidézte – jelenésszerű apafigura-ként, felettes énként, de egyúttal tetetlen maskaraként – magát Adornót is (Vater und Mutter), miközben megfestett, illetve újraalkotott a kiállításon jó néhány konfliktust, személyest és társadalmi, az ágytól az utcáig. És nagyon sok szentet is az emlékeztünkbe idézett, többnyire a régi időkől, jó másfél ezer év távlatából. Mindenekelőtt Szent Jeromost, az elkeszesztően művelt hittanítót, a Vulgata fordítóját és magyarázóját.

A kérdés ettől kezdve már csak az, hogy miként válhat Jeromos a „szabadságharc” szentjévé? Jeromos ugyanis elsősorban nem önmagáért harcolt, hanem az egyházért és az egy igaz hitért. Az általa élt élet a tudós élet egyik szentesített példája lett – nem véletlenül ábrázolták többnyire munka közben, saját szobájában, magányosan, a könyvei közt. Birkás Jeromosa azonban nem magányos, valaki térdel előtte a középkori donátorok jellegzetes pózában, a szocialista, fehérgalléros, barnaköpenyes mérnökök tipikus ruházatában. És ez a valaki nem más, mint maga a festő, aki egy trendi, fiatal, vélhetően anti-kapitalista, de azért jól szituált figura előtt fejezi ki tiszteletét és hódolatát. Az Adornótól és Butlertől is idegen ironia szinte tapintható, de meglehetősen nehezen körvonalazható. Már csak azért is, mert a másik Jeromos képen egy másik trendi Jeromos látható egy térdeplő faszent társaságá-

Knoll Galéria, Budapest

Birkás Ákos: Két oldal, 2013

olaj, vászon, 80x100 cm

ban, aki a festő vonásait viseli magán. Az ironia és az önironia fürgetegében nehéz eldönteni, hogy a festő valóban csodálja-e korunk egyik hőse, a hipszter autonómiáját és szabadságát, vagy éppenséggel annak látszólagosságára, illuzórikusságára óhajt rámutatni az adoráció eltúlzott gesztusával és a marxista (vizuális) retorika megidézésével.

A jelentés persze a kontextustól sem független. Egy másik festményen (Boldog Eigil és egy szent) egy másik Birkás kifejezetten személyes viszonyba kerül egy másik, fiatal, szakállas figurával. Ismerik és vélhetően szeretik is egymást. És ez a szeretet, avagy a másakra történő fókuszálás, az odafordulás hat-

sincs, hogy miben hinne ma a negatív dialektika filozófiájába emigráló, de a társadalmi kérdésektől el nem szakadó Adorno, és hogyan öltözködne a kulturális és erotikus csábítások elől az aszkézisbe menekülő Jeromos. És azt sem tudhatjuk, hogy mikor milyen vágyak rejlenek a felebaráti szeretet, vagy éppen az antikapitalista aktivizmus felszíne mögött.

Számomra leginkább erről a nehezen megfogható bizonytalanságról, ezekről a szinte kibogozhatatlan intellektuális és emocionális hálózatokról szólnak Birkás festményei, amelyek a maguk módján, értelmi és érzelmi eszközöket egyaránt mozgósítva, hasonlóan ambivalens (vagy ha tetszik, ironikus) módon beszélnek a festészet nyelvét. Egyszerre tételezik ugyanis a festészet autonómiáját és a művészet performativitását – elmerülnek ugyan a kolorizmus és a figurativitás finom játékaiban, de egyben túl is mutatnak azokon. Egyrészt Birkás továbbra is fotografikus képeket fest, miközben hangsúlyozza azok festett voltát (kép a képben), másrészt viszont olyan provokatív témát (a személyes és a szent) választ, amely biopolitikailag is értelmezhető a társadalmi nemi szerepek és a szabadság különféle, ideológiai és politikai definíciói mentén. Az előbbi vállalkozás, az én értelmezésemben, továbbra is Adorno, illetve Clement Greenberg égisze alatt kutatja a festészet mediális specifikumát, vagyis „nyelvi” sajátosságait, az utóbbi viszont a politikai filozófián és az identitás butleri, performatív elméletén keresztül az aktivizmus felé mutat.

Ami a kettőt összekapcsolja, az pedig mi más is lehetne, mint az a bizonyos test: egyrészt a festő teste a tetetlen ideológiákkal (a kommunizmustól a queer studiesig) szemben, másrészt viszont a festmény teste is anyagi valósága a tetetlen digitális képekkel szemben. Birkás „(szabadságharc)”-a tehát jóval keményebb annál, mint amilyennek első látásra tűnik: a harc tékje ugyanis nem egyszerűen a „helyes” (good, richtig) élet, hanem egyúttal a „jó” művészet is, amelynek valahogy hitelesen kell működtetnie az autonómia és a reflexió, a szuverenitás és az elkötelezettség dialektikáját. *(Megtekinthető március 22-ig.)*

HORNYIK SÁNDOR

Antik & Kortárs

műtárgy.com

műtárgykeresés szakértelemmel

A hazai műkereskedelem vezető műtárgyhirdetési weboldala

www.mutargy.com

MŰÉRTŐ

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Főszerkesztő-helyettes: PRÉKOPA ÁGNES
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószerkesztő: FENYVES KATALIN
Korrektor: KISS MARIANNE
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMÓKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bázél
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Berlin
UHL GABRIELLA – Tripoli
STEIERHOFFER ESZTER – London

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.

Felelős kiadó: Szauer Péter
ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Szeleveníyi Judit, Vereckei Dóra
Telefon: 436-2027, fax: 436-2089
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Tóth Péter vezető
Nyomtatás: MESTERPRINT Kft.
Felelős vezető: Szita Lajos ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

A Műértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart. A Műértőben megjelent minden szerzői mű (cikkek, fotók, táblázatok, grafikai) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tétő nyilatkozatnak minősül. A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

MODEM, Debrecen

A gondolkodás helyválttatása

Az új spektakulum című kiállításra több kérdéssel érkeztem. Leginkább azonban arra voltam kíváncsi, hogyan vajon a körülbelül 15 éve kezdődött kínai művészeti boom utórengései milyen mértékkel rázták meg a debreceni MŰSÉG-et.

Ha a robbanás epicentrumánál az 1999-es évet tekintjük, amikor is a 48. Velencei Biennálé főkurátora, Harald Szeemann meghívására 20 (!) kínai művész (köztük Ai Weiwei) állított ki, a legjobb művészeknek járó Arany Oroszlán pedig Cai Guoqiang nyerte, akkor talán érdemes visszatekinteni az azóta eltelt időszak kortárs kínai művészetét felvonultató magyarországi seregszemlékre. (Tanulságos lenne elemezni az ezekről született kritikákat, reflexiókat is; az eredmény sokat elárulna e távoli színtérhez való viszonyulásunkról, ismereteinkről és nyitottságunkról.) Időrendben az első átfogó tárlat CHINART címmel 2003-ban nyílt a Ludwig Múzeumban, és a duisburgi Küppersmühle és a római MACRO után érkezett Budapestre. Ezt követően 2012-ben a Szépművészeti Múzeumban megrendezett Hagyomány és megújulás – kínai művészet az ezredfordulón című kiállítás, amely kormányközi megállapodással valósult meg. Az erősen vitatott anyagot Fan Di'an kurátor állította össze, aki már a CHINART utazó tárlatot is jegyezte. Ugyanebben az évben láthatott a közönség először Magyaror-

Yang Jinsong: A káprázat városa, 2013
installáció, festmény, 230x130cmx3

nak. Zhang Dali sorozata (Alternatív történelem) a kínai közelmúlt politikai propagandagépezetéről rántja a leplet: a művész eredeti és retusált felvételeket rendel egymás mellé. Az archív fényképek felkutatásával és bemutatásával a konstruált kínai történelem korrekcióját hajtja végre.

Látványos és tág asszociációs teret megengedő installáció Yang Qian munkája, aki a passzív ellenállást és a belső emigrációt választva sokáig távol a nagyvárostól, elszigetelt vidéki környezetben alkotott. Mé-

Wang Qingsong: Kövessenek, 2013
c-print, 180x300cm

szágon Ai Weiwei kiállítást, válogatást a sztárművész 1983–1993 között New Yorkban készült fotómunkáiból (Ernst Múzeum). A MODEM jelenlegi kortárs kínai mustrája a Tank Loft elnevezésű csungkingi kortárs művészeti központ közreműködésével (kurátorok: Yu Ke és Li Keke) jött létre. Ahogy Yu Ke a katalógusban fogalmaz, a látlat „a kínai kortárs művészet összességén túlmutatóan inkább invitalás a művészlet megvitatására”. Nézzük, mire kaptunk meghívást!

A válogatás erős felütéssel indul, a látogatót a Miao Xiaochun hatalmas horizontális fotóival szegélyezett térbe lépve belső szervekkel bélelt bőrfotel fogadja. Cao Hui hiperrealisztikus szobra érzékletesen demonstrálja, hogy a művészet a valóság felszínének felhasításával, annak egy metszetét élénk tárva miként enged betekintést a dolgok mélystruktúrájába, miként lesz a valóság durva, végletes ábrázolásának eszköze. A háttérként szolgáló óriásplakát-méretű fotográfiák társadalmi látleleteknek az urbanizáció és a globalizáció jelenkori prob-

diánnep (2010–2013) című műve a világ bármely pontján érthető jelekkel és szimbólumokkal operál, egyszerre nyújtja a manipuláló média és a fogyasztói társadalom kritikáját. Központi eleme egy megterített asztalon forgó földgömb, melyet vécékagylók szegélyeznek, az információk szemét újságpapír-hulladék formájában mindent eláraszt. Wang Qingsong fotósorozata az angol nyelv és a nyugati kultúra hatását, valamint a kínai oktatási rendszer problémáit veszi górcső alá. Munkáját (Kövess engem, 2003) a BBC Follow me című angol nyelvű sorozata ihlette, amelyet a nyolcvanas években a kínai központi televízió sugárzott, és amely a világgal kommunikálni kívánó kínaiak körében rendkívül népszerűnek bizonyult.

Ma Liuming meztelen performanszairól és a közönség viselkedését tesztelő akcióiról vált ismertté, ezúttal szívárogatott technikával készült festményeiből is ízelítőt kapunk. A hátulról megfestett nagylukú, alapozatlan vásznonak az akcióin részt vevő közönség tagja-

it ábrázolta. A művész androgün alteregója Fen-Ma Liuming, aki 1998-ban meztelenül sétált végig a Nagy Falon, a szexuális tabuk és a magánélet politikai kontrollja ellen lázadva. Ebből az aspektusból is sokatmondó Cui Xiuwen videója (Hölgyek, 2000). Ő – a kiállítás egyetlen női alkotójaként – a nemek viszonyát és a nőknek a mai kínai társadalomban betöltött szerepét, kiszolgáltatottságát vizsgálja. A felsőkéategóriás éjszakai lokálban dolgozó nőket a mosdóban, a férfitársadalomtól elkülönített, zárt mikrovilágukban figyelhetjük meg. A mozgóképek közül az egyik legizgalmasabb ZOO X alias Xuoxiao Zuhou videóklipje, az Ai Weiwei rockstár lesz (2013). A sokadual alkotó zenészként, költőként, íróként, képzőművészként, zenei producerként, sőt filmzeneszerzőként is tevékenykedik, összművészeti alkotásában Ai Weiwei mellett ő maga is feltűnik, és 2011-es letartóztatásának és fogva tartásának viszontagságait adja elő rockzene formájában.

A kiállításon számos falszöveg segíti a művek kontextusának megértését, a fontosabb társadalmi, politikai és történelmi jelenségekbe a műveken és azok rövid magyarázatán keresztül kapunk betekintést. Huang Yihan rizspapírra készült rajzaiból például a déli nagyvárosok új szubkultúráját, a „képregény-generációt” érintő problémákról értesülünk. Yang Jinsong *A káprázat városa* (2009–2013) című installációja a művész barátainak telefonszámaiból készült, a nevek, az egyének számadatként lógnak a térben egy digitalizálás alapuló, dehumanizált világ nem is olyan távoli disztópiaját megjelenítve.

A katalógusban olvasható, Sztuáció-tervezés című tanulmányában Li Keke érzékletesen fejtí föl a spektakuláris rekonstrukció (a kiállítás kínai címe) debord-i fogalmának tárlatot strukturáló jelentésrétegeit: a politika és a média által oly hatékonyan közvetített tömegkultúra egymásnak feszülő spektakuláriumát, melynek terryénunál a művészek is állásfoglalásra kényszerülnek.

François Jullien francia filozófus 12 évet töltött a távol-keleti országban a kínai filozófia tanulmányozásával, és a „gondolkodás helyváltoztatásával” Kínán keresztül próbált közelebb kerülni az európai kultúrához (Le Détour et l'accès, Stratégies du sens en Chine, en Grèce – A kerülőút és az egyenes. Az értelmezés stratégiái Kínában, Görögországban, 1995; valamint A mezeten test ábrázolása az európai és a kínai hagyományban, Pannonhalmi Szemle, 2006/1.; Kínai szerszámláda. Távol-keleti gondolatok a Nyugat archeológiájához. F. J. és Roman Herzog beszélgetése, 2000, 2005/3.). A kortárs művészeti kerülőutak kedvezőinek most érdemes egy várgabét tenni és ellátogatni Debrecenbe. Az új spektákulum ugyanis nemcsak Kínáról és a világszínvonalú kínai kortárs képzőművészet egy vékony metszetéről, hanem a kultúrák közötti párbeszédéről és rólunk, magyarokról is szól. A válasz a kérdésemmre: és mégis mozog a föld. *(Megtekinthető március 30-ig.)*

POPOVICS VIKTÓRIA

Nyílt levél Balog Zoltánnak

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat nyílt levélben kérte Balog Zoltán minisztert, hogy az Esterházy-kincstár sietős csomagolását váltsa fel az érdemi szakmai vita. Mint a Társulat levelében többek közt írja, a tervezett átalakítások az Iparművészeti Múzeum nemzetközi mércével is igen jelentős gyűjteményi egységének felbomlását, felbomlasztását vetítik elő, ugyanakkor nem ismeretes, hogy milyen szervezeti és személyi kutatóbázis áll majd az új, felforrósított intézmény rendelkezésére, és hogyan férhetnek majd hozzá az anyagokhoz a más intézményekben és más országokban működő kutatók.

Új terület a külföldre került műkincsek visszavásárlására

A Magyar Nemzeti Bank Értéktár elnevezésű műkincs-visszavásárlási programjának koordinálására és a megvásárolandó műkincsek kiválasztására létrehozott grémiumot Gerhardt Ferenc, a jegybank alelnöke vezeti, tagjai Baán László, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, Szemerei Péter, az Országos Széchényi Könyvtár volt főigazgatója, valamint Árvai-Józsa Kitty művészettörténész. A program 100 millió eurós keretösszeggel rendelkezik.

Ismét megtekinthető a kisszebeni Keresztelő Szent János-főoltár

Több mint 30 restaurátor és munkatársaik tevékenységének eredményeképpen újra láthatja a közönség a hosszú évtizedek óta restaurálás alatt álló kisharszebeni Keresztelő Szent János-oltárt. A felvidéki város plébániatemplomának egykori ékecsége 1909-ben került a Szépművészeti Múzeum gyűjteményébe. Budapest bombázásakor, 1944-ben szétbontották és a múzeum pincéjében helyezték el. A darabokat 1973-ban adták át a Magyar Nemzeti Galériának.

Díjak

Zsin Bence, a Pécsi Tudományegyetem ötödéves hallgatója kapta a Tolvaly Ernő Munkácsy-díjas festőművész, egyetemi tanár emlékére dr. Colin Foster, a PTE Művészeti Kar volt dékánja által 2010-ben alapított festészeti elismerés első díját. A második díjat Kánya Emőke negyedéves, a harmadik díjat Lcsa Antal ötödéves vehette át. A Tolvaly Ernő Alapítvány MONOGRAM-különdíját Ódor Bence István másodéves hallgatónak ítéltek oda.

A Szépművészeti Múzeumban adták át február 19-én a tavaly novemberben megrendezett 13. Los Angeles-i Magyar Filmfesztivál nyertes dokumentumfilmjeinek díjait. Elismerést kapott Somogyvári Gergő Riksaláz és Nagy Viktor Oszkár Két világ között című filmje, valamint Szalay Péternek a Szépművészeti Múzeum megbízásából 2011-ben készült dokumentumfilmje, A Nyolcak nyomában, amely a festőcsoport történetébe enged bepillantást.

A Loffice és a Distinction lett az iroda.hu csoport negyedik alkalommal megrendezett Az Év Irodája verseny belsőépítészeti díjazottja. A 2010-ben alapított Distinction nevű, mobilsoftver-fejlesztő startupnak a Loffice által átépített Salétrom utcai loft ad otthont, amely 9 méteres belmagasságával, a tárgyalóba vezető fűtőgőzhíddal és különleges berendezési tárgyaival (egy mentőrepülőgépet méretarányos modelljével és a falon egy bicikli küllő közé szerelt órámmal) nyerte el a zsűri tetszését.

A Gallery8 Roma Kortárs Művészeti Tér és a Hiányzó padtárs társadalmi színházi program nyerte a 2013-as Katalizátor-díjat. A Motor kategória győztese, a Gallery8 Roma Kortárs Művészeti Tér a romák és nem romák közti kísérletezés, kreativitás, együttműködés, eszmecsere számára biztosít helyet egy jövőbeni békés együttélés érdekében. A Művészet kategóriában nyertes Hiányzó padtárs társadalmi színházi programot, amely a magyar oktatási rendszer vizsszásgaira, annak a társadalmi egyenlőtlenségeket fenntartó és megerősítő szelekciós mechanizmusaira hívja fel a figyelmet, 2012-ben hozták létre társadalomkutatók, drámatanárok és amatőr roma színészek.

Pályázat

Vajon léteznek-e még tendenciák, és ha igen, milyen tendenciák mutathatók ki az elmúlt másfél évtized magyar kortárs művészetében? – kérdezik az Új Budapest Galéria Tendenciák 2000–2015 című kurátori pályázatának meghirdetői. Az 1980–1981-ben az Óbuda Galériában lezajlott Tendenciák 1970–1980 című tárlatra visszatérő pályázat elsősorban „kiállításban gondolkodóknak” szól. Határidő május 29. (www.budapestgaleria.hu)

Nem könnyű zárszót írni a Múértő kultúrpolitikai vitorozatához. Csak úgy lezárni sem egyszerű a fél éves szériát. Részben azért sem, mert rengeteg a kibeszéletlen kérdés továbbra is. És azért sem, mert napról napra, hihetetlen sebességgel alakul a helyzet.

A cikksorozat megjelenése alatt folyamatosan változott a kép. Csak kapásból: az MMA-é lett a Múcsarnok, de a bevonulást is elhomályosította a múzeumnegyeddal kapcsolatos, a Városliget egészét is érintő kormányhatározat. Ez idő alatt halatlazott az első szervezett tiltakozás közintézményi dolgozóktól, épp a Múcsarnokból. Ekkor szűnt meg az Ernst Múzeum és startolt a Capa Központ, amelyet a kormányfő környezetén kívül nem sokan akartak. Eközben lépett életbe a lex Fertőd, a teljes hazai közgyűjteményi vagyon ártrendezésére adva magyarázhatatlan és kiszámíthatatlan jogköröket momentán Balog Zoltán kormányagnak. Ekkor távozott viharosan az Iparművészeti Múzeum igazgatója. Ebben az időszakban döntött a kormány egy minden szempontból vállalhatatlan köztéri emlékmű felállításáról, és tört ki ennek nyomán a nemzetközi botrány. Hatályba lépett az alaposan átfűrt örökségvédelmi törvény. Ez idő alatt telepedett síri csönd az egykori megyei múzeumi hálózatra. Szinte teljes egészében monopolizálták az utcai vizualitást, egy szál kritikus stencil nem sok, annyi sincs ma az utcákon. Alaposan átrajzolódott az NKA profilja, egyre világosabb: alkotói projekt-pályázatok elnyeréséért előbb-utóbb majd az MMA-hoz kell járulni. Pénz

ugyanis továbbra is van, csak hogy a kormányzat mondja meg, hol és kiknek. Radikálisan megváltoztak a restitúciós szabályok. 30 milliárdos alapot állított fel a Magyar Nemzeti Bank, hogy egy bizottság a közgyűjteményi szféra számára egyelőre nem áttekinthető módon műkincseket vásároljon – vissza. Honnan? Miért? Kinek?

Sorolhatnánk tovább: több tucat fejlemény, amely mind átírja a diszputát. Az a mondat, amely ősszel még érvényes volt, januárra csaknem értelmezhetetlenné válik. Miről beszélünk? Miről van még értelme beszélni?

Ha kőkemény vita nem is volt, jól kirajzolódó álláspontok azért látszóttak itt, a Múértő hasábjain. Értelmezésem szerint Kertész László cikkében (Ugyanabba a folyóba, 2013. szeptember) a hagyományos és provinciális bal-jobb kettéosztottságot, a demokratikus tradíció hiányát okolja a dolgok – mit is mondjunk? – elfajulásáért. A művészeti szakmák önvizsgálatát sürgeti, miközben a kormányzati szándékokhoz való alkalmazkodásra szólít fel az állampolgári hűség nevében. Egyben a szcéná „40 fölötti véleményformálóirol” kijelenti, hogy „morális hitelüket veszítették”. Idetartozónak érzem a különös tanmesét leíró Farkas Viola sarkos megállapítását is (Q jelentése a Q univerzumnak, 2014. január-február): „...vannak az ún.

Zárszó a Múértő cikksorozatához

Módozatok a túlélésre

liberálisok, akik még annyira sem liberálisok, mint amennyire a másik tábor nem konzervatív, ugyanis ezek az ún. liberálisok ki nem állhatják a másképp gondolkodókat.” Farkas szerint a vita a pénzről folyik. Nem hinném. Kertészre egy „negyvenes véleményformáló”, Mélyi József reagált 2013 novemberében (A szakma és az intézményi autonómia), értelmetlennek nevezve a közkeletű ballib-jobbos felosztást, és rámutatva: a hatvanas évek köszöntek vissza az MMA, a MAOE térhódításában, az állam ismét a művészek eltartója kíván lenni, és ki is jelöli, mi a számára elfogadható művészet. Az autonómia kulcskérdés Mélyi és Nemes Csaba cikkében is (Elmaradt viták mérgezik a közeget, 2013. október). A Ludwig botrányos igazgatóváltása és az azt követő múzeumfoglalási akció óta egyértelmű: autonómia és transzparencia lesöpörve az asztalról, nincs szervezet vagy személy, akit a kulturális kormányzat tárgyalóképesnek tekint. Az MMA az autonómia paródiája, a felülről hivatásrendekbe szervezett társadalom egyik lojális kamarája, semmi egyéb. És most már a szakmák oldaláról sem akaródzik senkinek beszédbe elegyedni a hatalmon levőkkel. Minek? Kérenyi kormánybiztosnak nagyobb szava van itt, mint a teljes hazai művészetnek. Ebben az operetben a szakemberek csak statisztá-

nak jók: cikkem írásakor az EMMI megküldte a muzeológia egyes képviselőinek a következményeiben beláthatatlan múzeumi törvény részletsabályait: tessék véleményezni, van rá két egész nap. Nemes Csaba alapállása: az antidemokratikus döntések elfogadhatatlanok, az autoriter politikára nincs szakmai válasz, tiltakozni és alternatívát mutatni, ez a fő feladat. Bátorfy Attila cikke (Chilling Effect Art, 2013. december) találó nevet is ad a rendszernek: nemzetarcú szocializmus. Egyben pedig a független művészet esélyeit latolgatja. Szerintem helyesen látja: a körülmények most már a szólás és önkifejezés szabadságát gátolják. Bátorfy szerint aki mégis szabadon cselekszik, azonnal besorolódik a kultúrharc valamelyik hadtestébe. Döbbenetes, hogy 2014-ben azért kelljen küzdeni, ami a létezés egyik alapja: a szabad önkifejezésért, az öndefiníció szabadságáért. Azon viszont lépünk túl, hogy aki a mostani állapotokat kritizálja, azt rögtön beutalják a korábbi kormányzatot visszasírók közé. Szögezzük le: a Hiller-féle minisztérium is kellemetlen volt, terepismeret nélküli döntései gyakran vihart kavartak. De vitába lehetett vele szállni, hajlandó volt válaszolni a kérdésekre és olykor belátni a tévedéseit. Ma erre gondolni is neveléses. A mai kultúrpolitika, miközben széles horizontot hazudik, megoszt és get-

tókat hoz létre, amelyek az eddigi karámoknál hermetikusan csukódnak. Az innovatív, kritikus, gondolkodó, cselekvő művészet körül bezárult a kerítés. Kevésbé drámaian: a közpénz elhagyta ezt a terepet, az állam lemondott arról, amit ez a művészet és intézményei a társadalomért tenni tudnak.

És ezzel érkezünk el a kitörési pontok kérdéséhez. Aki mégis itt szeretne működni, annak módozatokat kell találnia a túlélésre. A „miért hagytuk, hogy így legyen?” jogos, bár kissé patetikus felvetésén most már túl kell lépni. Kiutakat kell találni az elzártaságból, esélyt teremteni a működésre. Tesztidőszak következik: elég erős-e a maradék független színtér, elég egységesek-e a még aktív szakmai szervezetek, elég felelős és potens-e a magánszféra, hogy új intézményeket hozzon létre? Közpénz nélkül, állam nélkül, NKA nélkül. Képesek-e együttműködni? Talál-e közös célokat a forprofit és nonprofit színtér? Mecénások válnak-e a tehetősebb gyűjtőkből? A „szabadság kis körei”, mint amilyen a tranzit.hu akciónapok sorozata, a művészettörténész szakma némely fóruma, a kritikus művészeti sajtó, a néhány egyesület és szakszervezet, a közcélokat is vállaló kereskedelmi galériák létre tudják-e hozni a hazai művészet új intézményi hálózatát? Muszáj, elkerülhetetlen.

Hogy a közintézményekkel mi lesz? E percben elgondolni sem lehet. De ha lesz erős független színtér, a szabad levegő talán beszívárogthat a vastag, néma falak mögé is. Újra kell kezdeni mindent.

NAGY GERGELY

Holesch

A szabadság rabságában
portréfilm és kiállítás

2014. április 3., csütörtök 18:00
MOM KULTURÁLIS KÖZPONT Kupolaterem
Budapest XII., Csörsz u. 18.

Köszöntőt mond | Fekete Klári író, producer
A kiállítást megnyitja | Prof. Gömör Béla egyetemi tanár

A kiállítás és a portréfilm megtekinthető
2014. április 3-5., 10:00-18:00 óráig.

Társszervező | Abigail Galéria és Aukciós Ház

MOM
KULTURÁLIS
KÖZPONT

Abigail
GALÉRIA ÉS AUKCIÓS HÁZ

DOROTHEUM

1707 ÓTA

Közép-Európa vezető aukciósháza ismét várja Önt Budapesten.
2014. március 20-án 11-17 óra között

**Szakértői Napot tartunk,
amelyen a Dorotheum**

Bécsben megrendezésre kerülő árveréseire átveszünk műtárgyakat
19. századi festmények, szecesszió és alkalmazott művészet,
ékszerek és órák, bútorok és most először ázsiai művészet valamint
klasszikus járművek és autók témakörben.

Helyszín: OREX Palais, 1062 Budapest, Andrássy út 64.
Időpontegyeztetés, információ: Kovács Réka, 06-20-545-98-56, 06-1-413-37-42
kovacs.reka@orex.hu, www.dorotheum.com

kArton Galéria, Budapest

Különbözünk-e még?

Két értelemben is elbűvölő kiállítás készült a kArton Galériában „a hippimozgalom és az underground művészet” témájában. Egyrészt hatásos a keverés: a jól és kevésbé jól ismert hazai képzőművészek munkái és a csak becenevükről ismerhető galeritagok fényképei között a néző egy ideig lenyűgözve barangol. Másrészt viszont a ragyogó képektől elbódulva csak utólag gondolja végig, hogy a Magyar Hippi címmel felvonultatott anyag a meg-

tésnap sorsjegyei, vagy Kovásznai György két, zenei hangsúlyokra komponált filmje. A fotók és a plakátok talán még ennél is erősebb vizuális háttérként működnek, ott sorakoznak Kemény György korukat néha messze megelőző ötletei, Vető János tényleg egészen ifjúkori, de ereklyeként megőrzött (és megőrzendő) Baksa-fotói, mellettük Koncz András szintén a Kex-frontember Baksa-Soós Jánosról készült, hatalmas nagyított portréja.

Sarkadi Péter: LSD, 1967
olaj, kollázs, farost, 60×100 cm, Tóth Árpád tulajdona

idézett életérzésen túl akár bonyolultabb összefüggésekre is rávezethette volna. Tulajdonképpen olyan így ez az érdekes katalógussal kísért tárlat, mint egy nagyobb kutatás, egy nagy ívű gyűjtés felvezetője vagy kedvcsinálója – ha annak tekintjük: kiváló. A hetvenes évek magyar képzőművészeti terméséből itt van néhány kiemelkedő darab, többek közt Méhes Lóránt variációi szemüvegekre és pszichedelikus színhátásokra, Bernáth(y) Sándor szüle-

A kérdés csak az, miért neveznénk ezeket a műveket éppen hippinek? Mert egyes alkotók egy ideig a szubkultúra részét alkották? A primer érzésen és az életrajzi adatokon túl valójában talán csak Veszely Ferenc néhány képe (különösen a Without... című, „meztelenférfis” tréfa), vagy Sarkadi Péter 1967-es LSD-je lehetne több indokkal alátámasztható hippi-példa, nehéz lenne viszont ebben a kontextusban olyan pontokat találni, amelyekhez Kon-

MÉLYI JÓZSEF

Latarka Galéria, Budapest

Párbeszédben

A magyar főváros kulturális életébe folyamatosan integrálni a helyi közeg számára viszonylag vagy teljesen ismeretlen külföldi művészetet – nehéz feladat. A budapesti Lengyel Intézet pedig éppen erre törekedett akkor is, amikor 1999-ben megnyitotta a Platán Galériát, a lengyel kortárs művészet kiállítóhelyét az Andrásy úton. A koncepció 2007-ben a Művész Pince megnyitásával szélesedett ki, ahol a pályájukat akkoriban kezdő fiatal képzőművészek, Bánki Ákos, Esse Bánki Ákos és Tomasz Piars rendeztek kiállításokat kortársaik és művészbárátaik műveiből, együttműködésben a Platánnal. A Lengyel Intézet korábban raktárnak használt, a Platán Galériából nyíló pincéjét a művészkurátorok kezdeményezésére alakították kiállítóterré, amely projektek, beszélgetések, koncertek megvalósítására is alkalmassá vált. A másfél évig tartó művészeti program tavaly ősztől éledt újjá, a pincehelyiség Latarka Galéria néven a Lengyel Intézet jóvoltából ismét működik. A latarka lengyel szó, jelentése zseblámpa. A név a 80 négyzetméternyi galéria helyiség sajátos, barlangszerű adottságaira is utal, melyek lehetővé teszik, hogy kiállító- és

projekttérként egyaránt üzemeljen. A három kurátor Bársony Istvánnal, a Casati Galéria korábbi vezetőjével kiegészülve és tapasztalatokkal gazdagabban folytatja a munkát.

Sebastian Bozek: Hidden, 2012
olaj, vászon, vegyes technika, 35×25 cm

Kéthetente megújuló, a Platán Galéria tárlataival összehangolt csoportos kiállításokkal szeretnék folyamatosan fenntartani a rájuk irányuló figyelmet. A Művész Pince hajdani összes kiállító művészt meghívták a RE-BORN című nyitótárlatra.

koly Gyula 1969-es akciódokumentációja, az Itt jelentkezzen öt egyforma ember illeszkedhetne.

A középpont mindenestre adott: Mezey András (Golyó) dokumentumfotó-gyűjteménye. A képeken régi hősök, haverok, disszidensek láthatók, férfiak hosszú hajjal, jellegzetes arcszórzzettel; minden jeleneten a könnyedséggel kiharcolt néhány négyzetméternyi szabadság. A nevek is erről árulkodnak, a Kis Lekvár és a Nagy Lekvár, a Kötél és a Riasztó (és persze a Golyó) – mintha egy általános, nagy legendárium részei lennének. A fotók több mint egy évtizedet ölelnek fel, kicsit talán differenciálatlanul, hiszen a Kex zenéje köré épített Szép lányok, ne sírjatok című filmtől a Kántor egyik epizódjában csibészkedő külvárosi galeritagokon át hosszú út vezetett a Pogány Madonna karikatúraszzerű rosszfűiúhoz. Ami viszont állandó: a zene imádata, a környezettől mindenáron eltérő ruházat, a szürke világtól elútni vágyó másság.

A tablóképek közül az amatőr (vagy professzionálisan, de magáncélra elkészített) fényképek a leg-erősebbek, a leggyengébbek pedig a közéjük kevert internetes fotók, pedig talán ezek lettek volna hivatottak az egyes területek összekötésére. Megokolt összefüggés hiányában a hippik és az underground közül éppen az „és” maradt ki. Nem tudjuk meg, hogy Vető Jánosnak milyen volt a viszonya a galerikhez, hogy mit gondol ma Haris László a hippiműltről. Merthogy mindez a múlt: később mindenki elment, vagy ha maradt, elvesztette elbűvölő másságát. A kiállítás hatása pedig talán azért ennyire erős, mert tényleg olyan – ahogy Mezey írja –, mintha akkoriban mindig nyár lett volna, ez a mai kor meg valószínűleg úgy marad majd meg, mintha évekre beleragadtunk volna a februárba. *(Megtekinthető március 28-ig.)*

Tárlatvezető

Kölykök

Rabóczky Judit a drót- és színes kábelszobor-sorozatok után egy éve visszatért a fémlemezről készült művekhez. A Platán Galériában most Kölykök címmel részben már ismert gyermekábrázolásait – gyermekkori fényképeinek torzított objekt-reprodukcióit – installálja újra. Az új, hasonlóan körbezáratlan formák nem idegenek a korábbi, dróthálókból kibomló, áttetsző alakoktól, de a térben nem a vonalak dominálnak. Az életnagyságú figurák a fényes fémfelületek töredezettségének és térbeli elrendezésének erőteljes képi világában kapnak szellemi egységet, s ennek intuitív jellegét semmi nem bontja meg. A látvány erős érzelmi kötöttséget, traumatikus élményt sugalló jeleket küld a nézőnek. Rabóczky szériában dolgozik; a pálcikák és támaszok tartotta egész alakos figurák mozdulatainak folyamatos kavalkádjá, egymást erősítő szokatlansága pedig – úgy tűnik – ezekre az érzelmi túlzásokra, erre a feszítettségre játszik rá: az alakok hol repülnek, hol fejen állnak, arcuk sokszor kifordulva, felfelé mozdul. A babák portréin és az alakokon a kemény anyag, a fémlemez dinamizáló potenciálja Thomas Schütte traumatikus erejű szobrai idézi. *(Megtekinthető április 3-ig.)*

Irányított véletlen és tudatosság

Szőllősi Tibor kiállításán, a Klauzál 13-ban az első benyomás ugyan-csak a vizuális nyelv hangsúlyossága, amelynek azonban – hasonlóan Rabóczky munkáihoz – mégsem a tiszta esztétika a lényeges vonása. És ha valamilyen „tematizálás” jellemző is a művekre, az a külső világ elsődleges percepcióitól való elzárkózás. Lassan fejthető fel, miről is van szó: a sűrű képstruktúrában újságokból, iratmegsemmisítőből származó véletlen szövegtöredékek jelennek meg, amelyek a jelentésnélküliség és a jelentés (vagyis az olvashatóság) közötti határokat feszegetik. Papírcsik-konstrukciók, halmazok, melyekből hiányzik minden pragmatikus mozdulat és tudás-tudatosítás. Az alap a merített papír, amely lehetővé teszi, hogy az irányított véletlen és a tudatosság poliszémiája realizálódjon az anyagban – a kép néhány esetben a fehértől különböző, élénk monokróm színt kap. A művek a technikai eljárás során önmagukat szervezik. Szavakkal kevésbé artikulálható, a valóságtól távol álló, nem narratív képi világot hordoznak, amelyhez a néző saját esztétikai szűrőjén át kénytelen közelíteni és fogalmakat alkotni a jelentés nélkülinek látszó térről. Szőllősi a kép kétdimenziós és autonóm jellegét hangsúlyozza sűrű struktúráival, transzparens rétegeivel és aktív üres felületeivel. A kont-rasztot a térben kiemelt művek falra vetett árnyékai által rajzolt szabálytalan képszelek képezik. Ilyenformán ez az absztrakció egy olyan intellektuális szemlélődésre is készítheti a nézőt, ahol „néma reflexióban” bomlanak ki a részletek az egészből. Nevezzük analitikusnak az elkészült műveket. A galériabeli installációban a képeken látható „betűtenger” koherens viszonyban van – nem véletlenül – a kiállítóterben raklapokra kitett könyvhalmokkal. *(Megtekinthető március 28-ig.)*

Fotószuprematisták

A Capa Központ kiállításán három művész – Minyó Sziert Károly, Robitz Anikó és Szombathy Bálint – a malevicsi szupremáciában gondolkodik: a képi nyelv mindenek felett álló voltának megfogalmazásával a művészetről való gondolkodás absztrakt oldalát hozzák közelebb – mondhatni episztemológiai kérdésként. A kiindulópont és apropó a szuprematizmus 100 éves évfordulója, az irányzat szellemi nyomai azonban mindhárom művész munkáiban jó ideje egyértelműek. Világnézeti irányultság és hangsúlyos társadalmi ideológiák nélküli képek ezek, a fent tárgyalt két tárlat anyagához hasonlóan a valóság tárgyi elemeinek előtérbe helyezése nélkül. Ilyen értelemben utópikusak is: a művek valójában „nem esztétizáló” társadalmi tükörképek. A Malevics-féle szuprematizmushoz történő dogmatikus ragaszkodás persze akkor lenne teljes, ha az – egyébként az 1910-es években erős társadalmi relevanciájú – irányzat hátterét alkotó világnézeti megfontolások is megjelennének, de itt és most az érzetek primer állapota („szupremáciája”) inkább a konkrét művészethez közelít. Minyó Sziert Károlynál a fotómanipulációk festményeknek tűnnek (fotóérzékeny anyaggal kezelt felületek vászonalapon); helyük valahol a kétdimenziós műfaji határok vidékén, a fény-kép és a festészet között jelölhető ki, és – Robitztól és Szombathytól eltérően – a létezőkre utaló vonatkozási pontokat mutatnak (Portrék szünettel, I–II–III). Robitz Anikónál sem abszolút módon tárgy nélküli a képvilág, formái követik a fényképezőgép által észrevett forrást, de ő is – ahogy általában eddig tette – leszűkített valóság-részletekkel dolgozik. Bár a geometria élettelen nyelvért keresi, mégis mikrokozmosz-szerűen élő mértani elemeket fényképez, szintén a fekete-fehér világában maradvá (Lappangó elem). Szombathy Bálint 1980-as években készített telefotói fikcióba forduló digitális vászonnyomatok; a fotóapparátus használatát mellőző, a radikális képi minimum tartományában létező, konkrét munkák. És ami fontos: a fotószuprematisták képei mégsem „halálkomolyak”; általuk olykor felismerhetjük percepciók veszteségeinket, és felcsillan bennünk a humor is. *(Megtekinthető március 14-ig.)*

CSEH SZILVIA
festőművész, jelenleg a Corvinus Egyetem PhD-hallgatója, kutatási területe a vizuális kommunikáció

1958. március

Tárlatvezető – a múltba

Magyar képzőművésznők

A Múcsarnokban a Nótanács felhívására reprezentatív képző- és iparművészeti kiállítást rendeznek magyar művésznők részvételével. Az első teremben Ferenczy Noémi gobelinje, a Táncoló lányok fogadja a látogatót – egy halhatatlan művész életének utolsó munkája –, és komoly, emelkedett költészettel ragyogja be a kiállítást. Utána megannyi rangos művésznőnk sorakozik fel, de csatlózik, aki a „női” művészetet keresi. A művészet –

Kovács Margit: Esőleső
festett égetett kerámia

függetlenül az alkotmánytól – munkájuk megítélése tekintetében nem ismer különbséget a nemek között. A kiállítás láttán azonban elmondhatjuk, hogy míg a férfi alkotók főleg a természetben ábrándoznak, vagy magányba zárkóznak, a művésznők tematikája ennél sokkal változatosabb, jobban összeforrott a hétköznappal és az emberek gondjaival. Laki Ida olajfestménye például a hajógyári bölcsőde egy reggelét ábrázolja, Veszely Jelena rézdomborításai az élet különféle hangjain szólnak meg. A több mint 200 művésznő között Udvardi Erzsébet festményeivel, Szántó Piroska grafikáival, Herczeg Klára szobraival, Kovács Margit kerámiáival van jelen, Szilágyi Jolán politikai karikatúráit mutatja be. Az idősebb és a fiatalabb művészek egyaránt magas technikai felkészültségről és kiművelt ízlésről tesznek tanúbizonyságot. A kiállított művek rácsáfolnak azokra az előítéletekre, amelyekkel a rendezők szembetalálták

magukat, és amelyek néhány neves művésznő távolmaradásának is okai lehettek. Tedesco Anna és még jó néhányan „férfias” erővel harcolnak a békéért. A rangos seregszemle megszervezéséért dicséret illeti a Nótanácsot és a kiállító művésznőket, akik műveikkel rámutattak, milyen fontos helyet vívtak ki maguknak kulturális életünkben. *(Nők a művészetben. Magyar képző- és iparművésznők kiállítása, Múcsarnok, megtekinthető volt április 13-ig.)*

Belső képek

Gadányi Jenő művészetének kedvelői szívesen zárandokolnak Pécsre, ahol a kísérletező festő természeti élmények, Pest környéki hangulatok alapján műtermi munkával kiérlelt képeit tekinthetik meg. A Vaszarytanitvány Gadányi az ösztönt és a szellemi feszültséget tekinti legfőbb inspiráló forrásának, elsősorban a vonal és a folt viszonya foglalkoztatja. Néhány kritika azzal vádolja a belső emócióit megjelenítő művészt, hogy nem a valóságot adja vissza, ami az absztrakt témáknál érthető, ám a valós témáknál (például Esztergom) olyan „öncsalás”, amelyet a közönség sem fogad el. A szocialista világnézetten keresztül tükrözött ábrázolást kéri számon a mestertől, holott a katalógusban is kifejti, mit tart a művészet örök feladatának a fény és az árnyék „gyűjtése” mellett: „A művész önmagából és az életből ható erőket és benyomásokat korának megfelelően konkretizálja a műalkotásban” – vallja Gadányi, aki nem eszméket konkretizál, hanem természetből merített elemek szintéziséből alkot képet. Olyan elmélyült és magányos művész, aki útját etikusan, meggyőződéssel és következetesen járja. Pécsi bemutatója után művei a kaposvári közönség elé kerülnek majd. *(Gadányi Jenő kéпкиállítása, Janus Pannoniusz Múzeum, megtekinthető volt március 9-ig, Rippl-Rónai Múzeum, március 16-tól április 12-ig.)*

A szatíra fegyvere

A politikai szatíra egyik legkiválóbb művelője, Szamuely Tiborné Szilágyi Jolán karikatúra- és festőművésznő a tömegek számára is érthető módon tárja fel mindazt, ami az emberiség ellen történt. A munkásmozgalom fáradhatatlan harcosának csaknem 40 évnyi munkásságából ad ízelítőt ez a sok helyszínre utazó vándorkiállítás, amelyet a Magyar Nők VIII. kerületi tanácsa indított útjára. A művész már a Tanácsköztársaság idején is műveivel harcolt a proletárdiktatúráért, a hitleri fasizmus csírázásától kezdve pedig szenvedélyesen fejezte ki tiltakozását, gúnyrajzaiban és linóleummetseteiben leplezte le a Horthy-korszak, a fasizmus embertelenségét. A Nagy Honvédő Háború idején a Szovjetunióban talált otthonra, ott készítette szatíráit és hirdette a munkásmozgalom igazságát, a Nagy Október eszméjét. Ma is a lényeges összefüggések ábrázolására tör, szellemesen és biztos kézzel használja a képi agitáció fegyverét a béketábor és a háborús uszítók közti ellentétek érzékeltetésére. Korunk szükséglete, hogy a vizuális nevelés lehetőségeit kihasználva szemléletesen, képekben győzzük meg az egyszerű embert, a közönség pedig szereti és érti Szilágyi Jolán, a munkásmozgalom művésznője tartalmas, izzig-vérig szocialista-realista munkáit. *(Politikai szatíra. Szamuelyné Szilágyi Jolán kiállítása, MOM Művelődési Központ, megtekinthető volt március 20–28-ig.)*

CSIZMADIA ALEXA

Epizódok az 1960–1970-es évek gyűjtői életéből

A titkos gyűjtemény

November 25-én zsúfolásig megtelt a Kieselbach Galéria. Az értő közönség tudta, hogy különleges eseménynek lehet tanúja: A titkos gyűjtemény című kiállításon négy napra a falakra kerültek Kövesi István (1911–1981) újlipótvárosi kóser hentes képgyűjteményének darabjai. Jelenleg Győrött, a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum főépületében tekinthető meg a nagyszerű anyag.

Tulajdonképp teljesen érthető módon a szocializmus idején maga a gyűjtő, majd leszármazottai szinte légmentesen elzárták az egyre gyarapodó kollekciót a nyilvánosságtól. Igaz, a kor nagyszabású kiállításán, az 1981. október–novemberben a Magyar Nemzeti Galériában megrendezett seregszemlén (Válogatás magyar műgyűjteményekből) az anonimitást csaknem teljesen megőrizve szerepeltek alkotások a Kövesigyűjteményből – például Vaszary János 1905-ben készült, Modell című műve, amelynek reprodukciója a most A titkos gyűjtemény címmel kiadott reprezentatív album címlapjául is szolgál. De az 1981-es katalógus egyik kiállított kép tulajdonosának azonosítására sem adott lehetőséget. A titkosság tehát megmaradt.

A fentiek kapcsán elevenítsük fel egy pillanatra a budapesti helyszínt – gyűjtési aspektusból.

Rippl-Rónai József: Sárga zongoraszo, 1909
olaj, lemezpapír, 68x100 cm

bíró személyek, akik már délután be mehettek a felvevőrézbe, megnézni, milyen volt az asznapi felhozatal. A kiválasztott képeket megvásárolhatták, így azok már ki sem jutottak az üzlet falára. De még így is mindennap új (és nem is rossz) alkotások kerültek fel oda. Az üzletben, mint egy agorán, zajlott a rendszeresen betérő gyűjtők eszmecseréje. Rengeteget lehetett itt tanulni az alkotókról, a technikákról, a keretekről (a törzsvevőknek leakasztási és kézbevételi

lairól. Rajongva szerette e műveket, de a későbbiekben sokszor könnyelműen megvált tőlük. Ezzel ellentétben Garzó Gyula nem volt mobilis, de az otthonában szívesen fogadta az ismerősöket a műtárgyairól való beszélgetésre. Néha hosszasan ecseeltelte valóban nagyszerű Rippl-Rónai, Fényes-, Thorma- stb. képei kvalitását. A magángyűjtők 1963-as kiállításán Perlmutter Izsák nagyméretű festménye, a Rózsehordók szerepelt tőle, melynek kapcsán elismerhető volt a mester nagysága. Az MNG már említett, 1981-es kiállítása katalógusában látható Garzó kollekciójának egyik fő darabja, Rippl-Rónai Patakyné képmása című alkotása. Látogatói egyre ellenállhatatlanabb vágyat éreztek a feltornászott áron való vételre, de erre szinte sohasem került sor. Inkább játék, ízelgetés folyt hosszán, kitartóan. Kétségtelenül volt ezekben a körökben is haszonszerzési motívum, de a műalkotások szeretete, a folyamatos információcsere, s így az állandó tanulás állt mindek felett. Urbányi doktor azért tért át a képgyűjtésre, mert szőnyeggyűjteményét mind jobban veszélyeztetette a lakásban élő kutyája.

Ehhez a körhöz tartozott még – többek közt – Barna Jenő, Hidas László, Tarján Jenő – és Kövesi István is. Érdekes, hogy e társaságból többen kisiparosok, kiskereskedők voltak. Ha ebben a szektorban szorgalmas hangyamunkával valakinek akkortájt anyagilag jól ment, adódott a probléma, mire költse az extraprofitját. Nem sok lehetőség közül választhatott. Például nem lehetett több lakást, ingatlant birtokolni. Szerencse, hogy ezek az emberek megszerették a műtárgyakat, a művészetet, túlnyomórészt a festményeket, képezték magukat, és lassanként elmélyülő tudásra tettek szert. Végül céltudatosan és eredményesen remek képeket szereztek meg, melyeket féltve őriztek. Ismereteik gyarapítására kapcsolatot építettek ki olyan régi, nagy tudású műkereskedőkkel, mint Fränkel József (aki 1931–1945 között működtetett galériát Budapesten), de Genthon István művészettörténész is szívesen sietett segítségükre. Persze meglehetősen zárt körről volt szó, ahol a gyűjtők – a titkolózás ellenére – jószerevével mindent tudtak egymás kollekciójáról. Rég volt, de igaz volt. *(A győri kiállítás március 31-ig tekinthető meg.)*

GÖMÖR BÉLA

Aba-Novák Vilmos: Szolnoki lacikonyha, 1934 körül
tempera, falemez, 46x50 cm

Majd ötven éve, 1965 körül a maihoz nem hasonlítható műgyűjtői élet zajlott a Szent István körút környékén. A 3. szám alatt, a mai Falk Miksa utca sarkán – ugyanúgy, mint manapság – működött a Bizományi Áruház lakberendezési boltja. Mint köztudott, ez idő tájt „használt” képek árusítására csak a „Bizó”-nak volt engedélye. A fővárosban több ilyen profilú boltjuk is működött, de az igazi képforgalom a Szent István körúton zajlott. Így nem véletlen, hogy 25 évvel később itt alakult ki a galériák utcája.

A felvétel a ház udvarának hátsó részében történt. Az át nem vett képeket sokszor hagyták a kapualjban, dobták a szemétre. Állítólag nem egy Scheiber-mű jutott erre a sorsra. Akadtak olyan előjogokkal

joguk volt), valamint természetesen az árakról. Mindennap – néha nem is egyszer – megjelent itt a közelben lakó Garzó Gyula, Nagy István színművész, Urbányi Jenő körzeti orvos, és még sokan mások. A beszélgetések színtere olykor áttevődött a szemközti Luxor kávéházba, ahol ma a Kieselbach Galéria található. Az említett személyek nem sokszor adtak-vettek a Bizományiban, de a kvalitások megvitatása, mondhatni az árak kialakítása itt folyt.

Nagy István, a Vígszínház kolozsvári születésű, később Jászai-díjjal kitüntetett színésze arról volt híres, milyen jól tudott felfedezni – és vásárolni. Sokszor színészi képességeit is bevetve agította le a kitűnőbbnél kitűnőbb Egry-, Szőnyi-, Vaszary-festményeket a lakások fa-

Alföldi Galéria, Hódmezővásárhely

Egy másik „titkos” gyűjtemény

Wiener Tibor (1887–1978) gyűjtő neve föltehetően ismeretlenül cseng a hazai műértők előtt, mivel képzőművészeti hagyatéka csak a közelmúltban került nyilvánosságra a hódmezővásárhelyi Alföldi Galériában. Azért itt, mert az anyag (némi viszontagság után) a Tornyai János Múzeum tulajdonába került, tekintettel arra, hogy Wiener a városban töltött évek alatt szerezte meg kollekcióját, amelynek bővítését – tudomásunk szerint – elköltözése után már nem folytatta.

A nagykanizsai születésű Wiener másfél évtizedet töltött az Alföldön. Vásárhelyt a közeledő front elől menekülve hagyta el családjával, s okkal feltételezhetjük, hogy a família szétszakadásának s a családfő – ebből fakadó – viszontagságos sorsának következtében már nem történt gyarapítás. Távozásuk együtt járt a gyűjtemény megbontásával, mivel a művek egy részét az alföldi városban hagyták, a másik részét magukkal vitték. Ettől kezdve a kettészakadt kollekció krónikája hézagos; egyelőre Nagy Imre, a vásárhelyi múzeum igazgatójának kutatásai alapján annyi tisztázott, hogy előbb a feleség szüleihez költöztek Rákospalotára, ám a család nőtagjai 1946-ban Amerikába vándoroltak, Wiener pedig magával hozott képeit 1959-ben letétbe helyezte a Rákospalotai Múzeumban. Bár 1962-ben sikerült a családja után utaznia, két évvel később visszatért, s végül a gödöllői szociális otthon lakójaként halt meg 1978-ban.

A Vásárhelyen maradt festmények már 1950-ben a helyi múzeumba kerültek; erről az akkori igazgató, Galyasi Miklós hivatalos levele tájékoztat, amely mellé azonban sajná-

Kádár Béla: Női akt, 1930-as évek eleje
papír, tempera, 46x30 cm

latos módon nem csatoltak műtárgy-jegyzéket. A múzeum 1957-ben beletárolt 37 alkotást, a „megszerzés módja” rovatban „dr. Wiener Tibor gyűjteményéből” bejegyzéssel. Az eljárás minden bizonnyal korrekt volt, s vélhetően ajándékot takar. Ha nem így történik, az 1987-ben hazalátogató özvegy tiltakozott volna, ezzel szemben a meglévő anyag mellé a rákospalotai letétet is a vásárhelyi múzeumnak juttatta – mivel azonban azt időközben ott beletárolták, erre csak a jogi procedura után, 1989-ben kerülhetett sor. Az ily módon újraegyesült gyűjtemény válogatott anyagát első ízben 2010 tavaszán bocsátotta nyilvánosság elé két hónapra a vásárhelyi múzeum, majd 2013 őszétől ismét kiállította a felújított Alföldi Galéria felső szintjén – immár állandó bemutató formájában.

Wiener 1925-ben érkezett Hódmezővásárhelyre, ahol először a görögkeleti egyház adminisztrátoraként, majd kinevezett lelkészeként működött, s minden bizonnyal hamarosan összeismerkedett az ottani értelmiséggel és művészekkel. Endre Bélával került szorosabb ismeretségbe, s vélhetően gyűjtői hajlama is e barátság révén éledt fel. Kezdetben kizárólag néprajzi tárgyakra összpontosított, s lassacskán össze is gyűjtött mintegy 3000 darabot, ám idővel

ám emellett kirajzolódik egy nagybányai, de posztimpresszionista szimpátia is, amelyet nehéz külön kezelni, hiszen nem az elkötelezettségről van szó, hanem olyan alkotókról, akik az 1910–1920-as években megfordultak Nagybányán, s akiknek korai munkáin ez nyomot hagyott. Czimra tájképein ez nyilvánvalóbb, mint Bor Pálnál, akinél inkább csak a cím (Piac Nagybányán) utal a helyszínre, a konstruktív, súlyos tömbök kevésbé. De idesorolhatók a kiállításban Kirchner (utóbb: Elekfy) Jenő és Friml (utóbb: Fónyi) Géza képei is, mivel ők fogékony Réti-tanítványok voltak a főiskolán. A késő plein air olykor összeér a greshames/szőnyis puhasággal, amire megint Kirchner és Czimra tájai szolgálnak példákkal.

Bene Géza: Csendélet, 1931
tempera, papír, 70x62 cm

a képzőművészet is érdekelni kezdte. Elköteleződését jelzi, hogy 1934-ben alapító tagként ő is részt vett a Tornyai Társaság létrehozásában. Ekkor már minden bizonnyal kialakult festészeti gyűjteményének gerince – erről árulkodnak a művek dátumai, legalábbis a tárlaton látható 38 képé.

A gyűjtő természetesen helyi kötődésű művészekről is vásárolt (Endre Bélától, Vén Emiltől, Kohán Györgytől). Mivel azonban a „Wiener Terem” a vásárhelyi művészet múltját bemutató teremként zárja, a szóban forgó válogatás indokoltan mellőzte a hagyatéka régióhoz köthető darabjait – kivéve két Kohán-pasztellt, amelyek a festő korai szimbolista kísérleteinek sikerült darabjai, s illő párpárja Scheiber Hugó sávosan-hullámosan dekoratív Táncosnőjének és Klie Zoltán szentimentális hangulatú, art decós ízű Női aktjának. A rendezés koncepciója szerint ily módon egy mindent felölelő, s ezért vegyes keretszöveg helyett egységes összkép született, amely – az alföldi festészet fellegvárában – a modernizmusra helyezi a hangsúlyt.

A hatás igen megnyerő, mert határozott gyűjtői ízlést és szellemi függetlenséget tolmácsol. Rokonszenves, hogy hiányoznak a divatos, nagy nevek, csupán Kmetty és Márfy képviselteti magát két, illetve egy halovány művel, amelyek szinte el is sikadnak – többek közt – Bene Géza, Kádár Béla, Modok Mária eleven munkái, s a nagy számú műből álló Czimra Gyula-sorozat mellett. Az eddig említett nevek ki is jelölik Wiener gyűjtői körét, akik közül többen tagjai voltak a KUT-nak (Képzőművészek Új Társasága) és az UME-nek (Új Művészek Egyesülete).

Hasonlóan szövevényes hatásmechanizmus tapasztalható a franciás ihletettségű műveken is, és bármilyen furcsán vagy ambivalensen hangzik, a látogató ettől nagyon otthonosan érzi magát a kiállításban – annak ellenére, hogy a képek eddig jórészt ismeretlenek voltak. E közérzetet a déjà vu-élmény, a „valahonnan ismerős” benyomás táplálja, mert az alkotások vonzóak, jó minőségűek, de a legtöbbjük – mint például Sreier András Női aktja, Kelemen Emil Aktok című képe, Biai Föglein István Szajna-partja vagy Diener-Dénes Rudolf csendélete – erősen emlékeztet valamire/valakire.

Valójában azonban ezek a festmények sem lógnak ki a nagy egészből, amelynek magaslati pontjait Bene Géza női portréja és csendélete, Kádár Béla aktja, továbbá Czobel feleségének, Modok Máriának szentendrei látképe és női portréja, Klie Zoltán különböző festésmódú és modorú képei, valamint Mattioni Eszter Testvérpárja, és persze az unicumnak számító Czimra-kollekció nyolc műve képviseli. Utóbbiak közül négy alkotás – hol nagybányai, hol Cézanne-, hol Szőnyi-reminiscenciákat mutató – tájkép, kettő csendélet (az egyik Ámosra emlékeztet), egy, még a többenél is korábbi, monokróm-barnás fiúportré, és egy önarckép. Ez utóbbi az ismert, 1934-es zöld kabátos, tájban álló önportré párdarabja. (Bár a Wiener-féle nincs datálva, s homogén, vörös-zöld színfelületei akár későbbre is tehetnék a keletkezését, a gyűjtő vásárlási szokásai a korábbi időpontot valószínűsítik.)

De nemcsak Czimra képei nincsenek datálva, a többi is alig; a kiállított anyagban csupán kilenc alkotáson szerepel évszám, ezek 1928 és 1931 között mozognak. Ez a tény, kiegészítve a gyűjtő életrajzával s egyéb tárgyszerű adalékokkal – mint például Barcsay Jenő nyári vásárhelyi leruccanásainak idejével (tőle egy 1928 környéki Fiúportré szerepel, amely szoros rokonsággal áll a korai Munkások és Munkás-lány című képekkel) – meglehetősen biztonságosan igazíthat el a kollekcióban található művek keletkezési idejének megítélésében.

Wiener Tibor gyűjteménye tehát révbe ért, s kutatása is elindult, ám bőven rejt még feldolgozásra váró feladatokat.

IBOS ÉVA

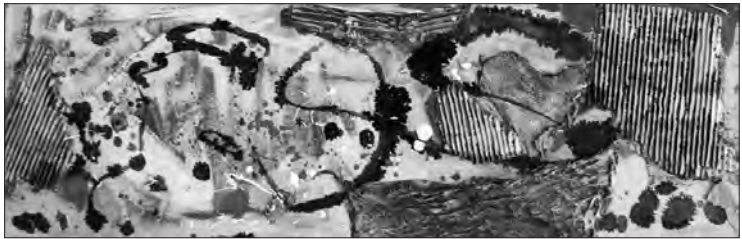
Gaál Imre Galéria, Budapest

Emlékezés – hiányérzettel

Minden emlékkiállítás felfedezéseket hordoz magában. Vagy azért, mert aki re emlékezünk, erősen beivódott a közös múltba, és felidézésével új színekre lelhetünk, vagy – mint Ádám Judit esetében – azért, mert szinte semmit sem tudunk az alkotóról, s így erős várakozással indulunk felfedezésére.

Dr. Piltz Edéné Ádám Judit (1919–1999) életének 80 éve a század progresszív törekvéseinek, az avantgárd művészet újabb és újabb hullámainak idejére és az absztrakció létjogosultságáért folyó küzdelmek évtizedeire esett. A magyarországi küzdelmek – amelyek a negyvenes évek végétől a hetvenes évekig zajlottak váltakozó erővel és hatásokkal – nemcsak az egyes irányzatok térnyeréséről, hanem azok állami és közösségi elfogadtatásáról is szóltak, s ezekben a folyamatokban Ádám Judit aktívan és sokirányú módon vett részt.

A negyvenes évek végétől Macskássy Pál és Csók István segíti a fiatal amatőr festőt, tőlük kapja szakmai útirajzát. Az ötvenes évek végétől – tessék figyelni a dátumot! – levelezni kezd nyugati galériákkal, múzeumokkal, s mivel több nyelven beszél, olvas, így jelentkezése és tájékozottsága kellően hiteles ahhoz, hogy a megkeresett intézmények felvegyék, majd tartsák vele a kapcsolatot, és rendszeresen postázzák címére kiadványait. Egy idő után a tiltott, később (egyes művészek esetében) túrt magyar avantgárd képviselőjeként bukkan fel a nyugatnémet, holland, francia, de cseh, szlovák és lengyel múzeumok és képtárak horizontján is. Idehaza a hatvanas években 3500 darabra növekedett katalógus- és plakátgyűjteménye, könyvei teszik egyre ismertebbé a szerveződé modern, elsősorban absztrakt művészek között. 1961-től jár Kassák körébe, itt ismerkedik meg Gyarmathy Tihamérral, Monostori-Moller Pállal, Szandai Sándorral, Barta Lajossal, Ráfael Győzővel és további, fiatalabb avantgárd művészekkel. Csehszlovákiába, Lengyelországba szervez művésztelepi meghívásokat és cserekiállításokat; ezeken nemegyszer maga is részt vesz. Ez időtől korábbi expresszív tájfestészete az absztrakció és a kalligráfia irányába fordul. Nyugatra irányuló kiállításszervező munkáját a minisztérium aggodalommal

Ádám Judit: Kalligráfia, olaj, farost, 115x35 cm, 1960-as évek

figyeli, a résztvevők listáját saját kádereivel egészíti ki, majd adminisztratív eszközökkel akadályozza, vagy megghiúsítja, mint a Nyugat-Németországba szervezett magyar avantgárd-kiállítást. Ádám Judit belefárad a kultúrharc provinciális kisszerűségeibe, 1969-ben leteszi az ecsetet, és élete hátralevő 30 évében nemzetközi levelezése, gyűjteménye gyarapítása és rendezése köti le ideje javát. Hagyatékát – több ezer katalógust, plakátot és leveleket – halála után férje a Szépművészeti Múzeumnak ajándékozza.

A Gaál Imre Galériában látható kiállítás ebből a gazdag, változatos és izgalmas életből nem sokat tud felmutatni: festészete két vonulatát, a tájképeket, egy erős önarcképet és kalligráfiasorozatát, ezek közül a két legizgalmasabb darab Haraszty István gyűjteményéből való.

Ádám Judit kapcsolati hálóját, érdeklődésének vonalait, festészetének alakulását leginkább az interneten fellelhető képek (absztrakt kísérletei, az École de Paris vonzása) és szövegek alapján lehet rekonstruálni. Legújabbban pedig a Mezei Ottó által 1991 után sajtó alá rendezett, de csak

Ádám Judit: Tájkép, 1960-as évek
olaj, vászon, 60x49 cm

állítások sorával segítette a fiatalokat. Levelezése, katalógusai és szervezőmunkája csak említésszerűen bukkan fel itt, gyűjteménye néhány tárgya és az életét bemutató tabló formájában.

A korszak titokzatos személyisége, a „rég” és az „új” avantgárd generációk közötti „hiányzó láncszem” érzékeltetése lehetett volna e tárlat eredménye, ám megmaradt lokálpatrióta megemlékezésnek, hisz Ádám Judit életének jelentős részét Pesterzsébeten töltötte. Kár az elszalasztott lehetőségért, de köszönet érte, hogy a kulturális emlékezetben Ádám Judit személye felbukkanhatott. A további feladat a korszak kutatóira vár. *(Megtekinthető május 11-ig.)*

SINKÓ ISTVÁN

Bemutatjuk Szűcs Ferencet

Mindig kortársat gyűjtöttem

Mi teszi a műgyűjtőt? A megfelelően magas jövedelem nem elég, más is kell. A műgyűjtő egy dia-lógus résztvevője. Kollekcója révén véleményt alakít ki, nézeteit és műtárgyait nyilván-sá teszi és kiáll értük. A vizuá-lis művészetek patrónusa, aki a művészekhez, kurátorokhoz, kritikusokhoz, műkereskedők-höz hasonlóan felelősséggel dol-gozik azért, hogy korunk leg-jobb alkotásai megőrződjenek az utókor számára. A Műértő új sorozatában elkötelezett, a nagyközönség által kevésbé is-mert műgyűjtőket mutatunk be.

Nem hivatalos közvéleménykuta-tásunk alapján Szűcs Ferenc a leg-derűsebb, legbarátságosabb, legna-gyobb szívű kortársgyűjtő a hazai műkereskedelmi életben. A WING Zrt. gazdasági vezérigazgató-helyet-tese 2006-ban az acb Galériában vá-sárolta meg első műtárgyát, Szűcs Attila egyik festményét. Feleségé-vel mostanra mintegy 400 darabos műtárgy- és grafikai gyűjteményt hozott létre. „Kortárral kezdtem, mindig csak kortársat gyűjtöttem. Úgy érzem, nem is nagyon tudtam volna más műveket venni, ezek szó-lítottak meg” – mondja a 45 éves gyűjtő, aki leggyakrabban az acb, a hajdani Dovin, a Deák Erika, újab-ban a Vintage és a Kisterem művé-szeinek munkáiból válogat.

A kortárs művészet nemcsak a mű-tárgyak miatt vonzza, az azokhoz kapcsolódó élmények és barátságok ugyanolyan fontosak számára. Erős benne az igény, hogy megismerked-jen, beszélgessen, kapcsolatban áll-jon a művészekkel és a galeristákkal. Ismeretségük kezdete óta barátok Pados Gáborral, aki szerint Szűcs Fe-renc kemény üzletember, de ebből szinte semmit sem mutat a művésze-ti közegben. Mindenkiel jó kapcsola-tot alakít ki, a művészek rajongá-nak érte. Ízlése az idők során egyre határozottabbá és önállóbbá vált, bár

lódés hozta össze először Szűcs Atti-lával. A festőművész – aki a kezde-tekől ismeri a kollekción – úgy látja, hogy a gyűjtő fontos jellemzője a nyi-tottság, ennek köszönhetően ma még nem kanonizált művekre, értékekre is fogékony, érzelmes, ugyanakkor kivételes matematikai intelligenciá-val rendelkező ember.

Nemcsak ésszel, hanem szenved-éllyel gyűjt, maga az alkotás folya-mata is érdekli, és amibe belesze-

Szűcs Attila: Masked figure, 2011
olaj, vászon, 70x50cm

ret, azt megszerzi – állítja róla Valkó Margit, a Kisterem tulajdonosa. Inspi-ratíván is vásárol, de érezhetően sokat foglalkozik a művészettel, a számára érdekes témákban nagyon tájékozott. Érdeklődési területe fo-lyamatosan bővül, jól ismeri a kor-társ magyar művészet jelenét és kö-zelmúltját.

„Azt keresem, ami megfog, meg-érint, amiben van valami belőlem, az életemből, a családomból. Azért kezdtem Szűcs Attila-festménye-ket gyűjteni, mert beindították ben-nem a mozt, érdekelték a történe-tek, amiket beleláttam a képekbe. Ugyanígy viszonyulok Várnai Gyula több művéhez is” – vallja Szűcs Fe-renc. Családja szimbiózisban él a kor-

zsa, Roskó Gábor, St.Auby Tamás, Szarka Péter, Uglár Csaba, Varga Fe-renc, Várnai Gyula munkáival, köz-tük a gyűjtő megrendelésére készült helyspecifikus alkotásokkal.

Az anyag egésze egy kiállításon mutatkozhatna meg ereje teljében, de egyes műtárgycsoportok a fala-kon és a raktárakban is erősen ki-rajzolódhatnak. Szűcs Ferenchez kö-zel állnak például Horváth Tibor, a Societé Réaliste és Szalay Péter po-litizáló, a társadalmi problémákra reagáló művei csakúgy, mint Mau-rier Dóra, Molnár Vera, Szíj Kamil-la és Tarr Hajnalka finoman intelli-gens alkotásai. Erős az érdeklődése az 1990-es évek elejének művésze-te, az Újlak-csoport tagjai iránt, a kol-lekciónban melléjük került Fekete Ba-lázs, az egykori Hejtes Szomlyazók egyik tagjának munkája is.

A kortárs grafikához való szenve-délyes vonzódásából önállóan is ér-telmezhető, kiterjedt gyűjteményi egység született, amelynek egyik legutóbbi szerzeménye Sugár János nagyméretű grafikai mappája. A fes-tőként vagy konceptuális művészként jobban ismert képzőművészek rajzfüzetei, rajzsorozatai, albumai az alkotói szubjektumhoz való mé-lyebb közeledés igényét jelzik.

Szűcs Ferenc – mint filantróp mű-vészettámogató – unikális szemé-lyiség a magyar műkereskedelmi színtéren, mecénási tevékenysége sokrétű. Törekszik arra, hogy min-dig az őt körülvevő művészeti kö-zeg legfontosabb ügyeiben segítsen. Amikor 2010 körül úgy érzékelte, hogy az általa kedvelt művészek műteremhiánnyal küzdenek, föl-ajánlotta Kecse utcai régi, üresen álló házát, ahol az elmúlt években hét művész alkothatott. Folyama-tosan egy-egy fiatal művész rendel-kezésére bocsát egy lakást. 2010-ben finanszírozta az acb részvételét a FIAC-on, később Batykó Róbert és Kis Róka Csaba hollandiai tartózkodását és számos további projektet.

Az idők változását érzékelve je-lenleg átalakítja, fölújítja a Kecse utcai házat, amelynek újjászülésére több tervet is fontolgat. A kétszín-tes épület alkalmas egy nemzetközi rezidensprogram megvalósítására, és elképzelhető, hogy tárlatokat is lehetne rendezni benne, hiszen ma-napság szinte nagy szükség van több olyan kiállítótérre, ahol a mű-vészek, kurátorok szabadon bemu-tatkozhatnak. Ha a rezidensprog-ram elindulhatna, az lehetőséget teremtene a kollekciónak a művekkel történő kiegészítésére.

A gasztronómia iránt rajongó és a terület szakértőjének tartott gyűj-tő a hazai borkultúrának is elköte-lezett támogatója. A Tállya-bor mö-gött álló termelők egyike, a Tállyán kibontakozó közösségépítés aktív résztvevője. „A magyar bor az 1990-es évek elején a semmiből indult, de mára a magyarok főként magyar bort isznak. A világban senki sem ismeri a borainkat, a borászatot alapvetően a hazai piac tartja el. Sajnos igen ke-vés ilyen iparágat lehet említeni. Ért-hetetlen: a saját kultúrájukat, a kép-zőművészetüket vajon miért nem tartják el a magyarok?” – teszi fel a kérdést Szűcs Ferenc.

SPENGLER KATALIN

Roskó Gábor: The Queen in Olds Cork, 2011
olaj, rétegelt lemez, 90x110 cm

a számára fontos szakemberek véle-ményét is meghallgatja. Már jó ide-je úgy vásárol, hogy az általa kedvelt művekhez választ újabbakat, gyűjte-ményben gondolkodik.

Szűcs Ferencet a gasztronómia, a borok és az irodalom iránti érdek-

társ művekkel. Lakótereik a pincétől a spájzon át a kertig telítve vannak Ádám Zoltán, Baranyai Levente, Batykó Róbert, Esterházy Marcell, Fülöp Gábor, Gerber Pál, Karácsonyi László, Kis Róka Csaba, Kotormán Norbert, Kovács Gergő, Moizer Zsu-

CIRCUS CLASSICUS

A FŐVÁROSI NAGYCIRKUSZBAN!

PREMIER: MÁRCIUS 29.

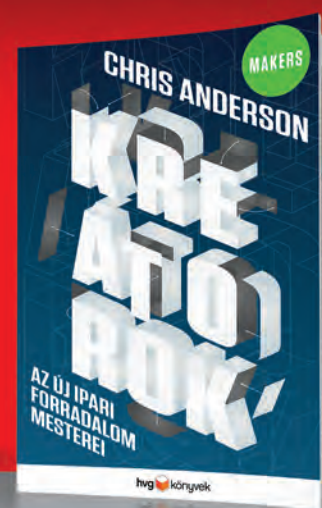
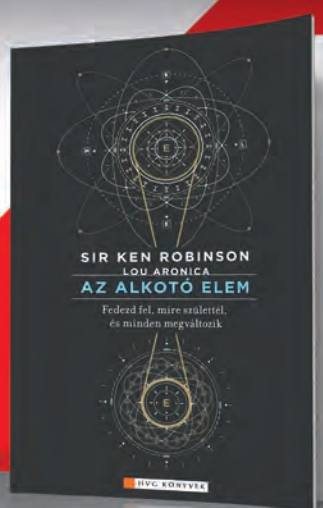
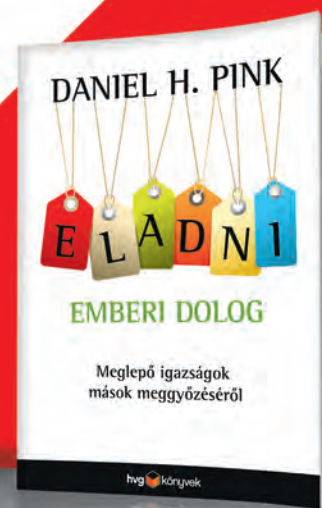
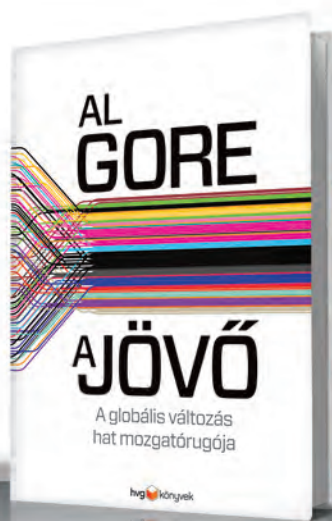
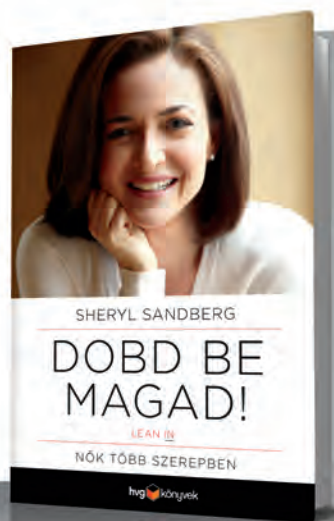
JEGYVÁSÁRLÁS: WWW.FNC.HU

TED* előadók könyvei

* Technology,
Entertainment,
Design

Gondolatok, amelyeket érdemes
terjeszteni, **kreatív gondolkodók,**
akikre figyelni kell.

Beszélgetés Navid Nuur képzőművésszel

A tér inkább test, ruha nélkül

Navid Nuur (1976) iráni származású, Hollandiában élő képzőművész nem hagyományos művészettörténeti kategóriákban gondolkodik. Művei nem eszmékre vonatkoznak, hanem közvetlen környezetéhez fűződő kapcsolatából képződnek le, így rendkívül szubjektívek és személyesek. 2013-ban olyan rangos kiállítóhelyeken voltak egyéni tárlatai, mint a londoni Parasol unit foundation for contemporary art, a párizsi Pompidou Központ vagy a maastrichti Bonnefantenmuseum. A Trafó Galériában Color Me Closely címmel a színekhez kapcsolódó munkáit mutatja be.

– Navid, ez az első magyarországi bemutatkozásod. Hogyan vetődött fel az ötlet, hogy Budapesten legyen kiállításod, és hogyan alakult ki ez a projekt?

– Fenyvesi Áron a galeristám, Mihai Pop közvetítésével érdeklődött a munkáim felől. Elkezdtünk egyeztetni Áronnal, és ideutaztam, hogy megnézzem a kiállítóteret. Mivel a galéria nem túl nagy, nem volt könnyű eldöntenünk, mit mutassunk be. Egyfajta bevezető tárlatot terveztünk, amely egy adott téma köré szerveződik. Ez igen összetett problémát jelentett, mert széles spektrumban alkotok, sokféle dolgot hozok létre. A szín témája mostanában folyamatosan jelen van a munkáimban, ezért régebbi, újabb és jövőbe mutató művek közül egyaránt válogattunk, amelyek kiállításként is jól össze tudtak állni. A színnel is különböző nézőpontokból foglalkozom: érzem az illatát, látom, fényre van szüksége, hogy lássam, és van olyan, amihez nem kell fény. Vagy éppen a nyomtatás színe, a Pantone érdekel. A művek egy részét gyűjteményből kölcsönöztük, van néhány új, és van olyan is, amit a helyszínen készítettem.

– A tér fontos szerepet játszik művészi gyakorlatodban. Mit jelent

tér inkább test, ruha nélkül. Meghatározott mérete, formája és jellege van. Szerencsésnek tartom magam, hogy anyag, kontextus vagy forma tekintetében különbözőképpen dolgozom. Úgy tudom igazán felöltöztetni a teret, hogy érzem: ez éppen elég, nem túl sok, és nem túl kevés. Így dolgoztam a Trafó Galériában is, ahol két nagyobb térbeli változtatást hoztam létre: az egyik egy arany izofóliából készült folyószerű rész, a másik pedig egy nagy, belül fekete elemekből álló szoba. De ezeknek a változásoknak ellenére sem érezhető, hogy a tér teljesen átalakult volna.

– Többször említetted, hogy nem kedveled, ha a munkáidat hely- és térspecifikusnak, szobornak vagy installációnak nevezik. Mit értesz térspecifikus alatt?

Tanulmány 99-97, a Monokróm szemkódex sorozatból, vegyes technika, 132,5x110,5x2,6 cm, 1988-2014

– Számomra a térspecifikus egy művész szempontjából azt jelenti, hogy vannak munkái, megérkezik egy adott helyre, és felfedezi, hogy ez a hely a mű utolsó része, összetevője, tehát pontosan az, amire a műnek még szüksége van. Ez teljességgel különbözik attól, hogy meghívnak egy helyre, megnézem

vagy fotó, véleményem szerint nem mondanak semmit a műről. Amiről szólnak, az a saját kulturális kontextusuk – az, amit a videó vagy a fotó jelent. A terminusok egy tudat alatti, ösztönös szinten kikapcsolnak, és ezen a logikán belül gondolkodtatnak.

– A terminusok problematikáját folytatva: nevezhetjük kiállításnak a Trafó galériabeli bemutatódat?

– A maastrichti Bonnefantenmuseumban, ahol a nemrég véget ért tárlatomat rendeztem, két szárny volt. Az egyikben az én munkáim szerepeltek, a másikban a múzeumi kiállítást lehetett megnézni. Érezhető volt a különbség, de azért ennél kicsit többről volt szó. A projektem valami olyasmi, ami inkább a jelenből táplálkozik: úgy nem működik, hogy visszamész, sétálsz és nézelődsz. Egy sajátos logikát, egy adott utat és szükségleteket szeretnék a projektben adni, ahol a művek beszippantanak. Számomra ennek van jelentése.

– Hogyan dolgozol kurátorokkal?

– Abban az értelemben „dolgozom” velük, hogy ők gondoskodnak a kiállításához szükséges dolgokról, az építésről, kapcsolattartásról, költségekről. Tehát a gyakorlati feladatokat látják el. Számomra a kurátor sokkal inkább a tárlathoz szükséges dolgok előteremtője. Természetesen folyamatos a párbeszéd közöttünk a kiállítás építése előtt és alatt, de amikor elkezdem installálni, nekem kell elrendeznem a műveket.

– Munkáidra az interimodul kifejezést használod, amely egyaránt magába foglalja az időbeliséget és azt, hogy a műveid elemekből építkeznek. Hogyan jutottál el az interimodulokhoz?

– Ahogyan említettem, ha a művészetről, konceptuális művészetről, vagy a modernizmusról, videóról, fotóról gondolkodunk, akkor a forma alapján határozzuk meg a műveket. Az egyes médiumok, amikor megjelentek, attól fogva léteztek, amikor már nevet is kaptak. A név mindig később jön, a név megérteni próbál, és azután folyamatosan ezeket használjuk. Szavakat alkotni az adott tárgyról való gondolkodást és a saját gondolkodásunkra irányuló figyelmet jelenti. Amikor egyetemre jártam, nehéz volt ezekben a kategóriákban gondolkodnom, és a saját gondolataimat szerettem volna látni, de valahogy nyitottabb módon. Nézzük, mit tehetünk ebben a helyzetben. Mik azok az elemek a művészi gyakorlatomban, amik a legfontosabbak? Két dolog. Az egyik – absztraktabb szinten – az interim volt. Az interim egy olyan időbeli köztes forma, ami például a menedzserek életére jellemző. Valahogy így éreztem én is: a tér – a műtermem vagy egy kiállítóter – sohasem állandó, minden átmeneti helyzetben van. Ha a kiállítás folyamatát nézzük, ott is így van: a büdzsé, a galerista, a kurátor között is átmeneti, folyton változó állapotok vannak. A munkáim másik része a modul. Hiszen egyik munkámnak fényre van szüksége, hogy láthatóvá váljon, a másiknak meg hangja van. A művek egymásból állnak össze, és a modul olyan kifejezés, ami jól illik ehhez. Egy nyitott gondolat

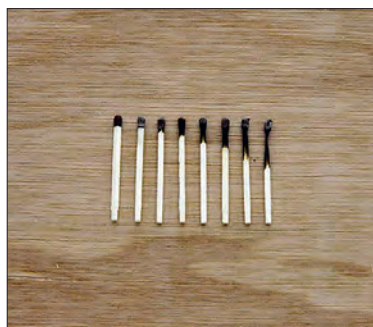

Egy másik ablak a műtermemben, 2008-2009

– olyan, ami még nincsen rögzítve. Az interimodul tehát éppen az, amit én csinálni szeretnék. A munkák kifejezetten absztrakt tartalmúak, szavakkal nem kifejezhetőek, és nem a videóról vagy a fotóról szólnak, amik engem egyáltalán nem érdekelnek. Ennek segítségével tudom felszabadítani a gondolataimat.

– A szavak és a dolgok, a nyelv és a megértés kapcsolatáról beszélünk többek között. A Color Me Closely című kiállításon szövegalapú munkát is találunk. Milyen a kapcsolatod a nyelvvel?

– Ennek személyes vonatkozásai is vannak. Amikor óvodáskorú, két-három éves voltam, a szüleim Iránból Hollandiába költöztek. Meg kellett tanulnunk hollandul, de otthon farszi nyelven beszélünk. Iskoláskoromban még nem tudták, hogy diszlexiás vagyok. A szavakat egyszerűen csak vonalnak láttam. Az „R” betűt úgy láttam, mintha egy pálcika volna, valami kerek dologgal fent és még valamivel lent. Nem tudtam, milyen irányban kezdjem el írni, talán menjek felfelé? Csak jeleket és formákat láttam. Később a diszlexiám miatt sok problémám lett, mert az egész világ rögzített jelentésű szavakból áll. Jóval később, már művészként jöttem rá arra, hogy a szó mit mond, ha formaként és auraként érzékeljük. A szavaknak különböző dimenzióit látom, jól megértem, hogy mit mond a külső. Az anyagból merítek energiát – abból, ami engem „énné” tesz. Ezért került az „e” rossz helyre a kiállítás plakátján: Color Me Closely, mert látványilag és az érzékelésben hordoz jelentést számomra. A sajtószövegben pedig helyesen írtuk (Color Me Closely), hogy érezni lehessen a két világ közötti különbséget. Ez mélyről jön, mert folyamatosan kontrollálva vagyunk. Ezek közül a vonalak közül némelyik olyan erős, hogy anyagot kell adnom nekik, és nem elméletként fejtem ki őket.

Ezek a napok, 2004-2010

A szöveg mindig része a munkáimnak, néhány művem auraként felfogható szöveggé válik. A forma nézőpontjából: fiatalabb koromban sokat graffitiztem, így jól ismerem a betűket. Egy „diszlexia-fontot” is kifejlesztettem.

– Az érzékelésnek és a mű formájának a problémájánál maradvá felmerül egy fontos kérdés: a munkáid egy része formai egyezést mutat bizonyos minimalista alkotásokkal. Mit gondolsz erről?

– Két dologról van szó, de általánosságban azt gondolom, hogy a művészettörténet túl gyorsan vált túl fontossá. Ha a minimalizmust vagy a konceptuális művészetet nézzük, a művészettörténetben mindenki brit vagy amerikai, ami meglehetősen furcsa, mert a román Plan B galériával dolgozom, és ott több nagyszerű konceptuális művész van, akik az ismerteknél sokkal érzékenyebbek. Az amerikaiak megcsináltak. Más részről arról van szó, hogy – vegyük példának a neont – Mario Merz, Lucio Fontana, Dan Flavin munkái váltak alappá, kiindulási ponttá. Amikor a művészettörténet azt mondja, hogy ilyen az igazi neonművészet, akkor ez válik forrássá, és a legtöbben ebből indulnak ki. Ez engem nagyon zavar; a művészeti vásárokon is rengeteg neonművet látni! A neon számomra egy anyag – meghatározott feszültséggel, po-

Valahol az éjszakában a Feketét sarokba állították és térdre kényszerítették, kiégetett Fimo gyurma, 25x10x10 cm, 1988-2009

tenciállal. Azért készíték neonmunkákat, mert ki akarom szakítani a bevett kontextusból.

– Hogyan viszonyulsz Iránhoz, része az identitásodnak?

– Beszélem a farszi nyelvet, ismerem Irán kultúráját, de a holland identitásom ugyancsak fontos. Nem szeretem, ha különböző örökségeket azonosítanak a művészetemben. Mindez megvan ugyan, de nem akarom kiaknázni, azt szeretem, ha az elménket tisztán tartjuk. A munkáim maguk mögött hagyják a kulturális kontextust, és egy másikat teremtenek, amit a legbensőbb lényegünk ösztönöz, és sokkal általánosabb. Esetükben minden időleges. Ami nem változik, az a vörös szín (természetesen ennek is vannak kulturális-történelmi kontextusai, de nem erre gondolok). A felszín alá hatolás ad lehetőséget párbeszédre az országok között, mert ez semleges, de ugyanakkor személyes terület. Ezt próbáltam megvalósítani ezen a kiállításon is, a Trafó Galériában. (Megtéríthető március 23-ig.)

BOROS LILI

Kaptárféleség, 2007-2011, Arsénale, Velencei Biennále, 2011

ez pontosan? Egyáltalán, van olyan tér, amivel nem tudsz mit kezdeni?

– Eddig még nem fordult elő olyan, hogy ne tudtam volna dolgozni egy adott térben. Csak az okozott problémát, ha valaki meg szeretne volna mondani, milyen típusú munkákat mutassak be. De többnyire ismerik a munkamódszeremet. Számomra az általános értelemben vett

a teret, és arra a helyre készíték valamilyen munkát.

– Mondhatjuk erre azt, hogy a gondolkodás iránya más?

– Igen, teljes mértékben. A végén művészetet csinálsz, de az ahhoz vezető út különbözik attól, amelyen keresztül eljutsz egy tárggyig vagy témáig. Az olyan terminus technikusok, mint videó, szobor

Az egyre terebélyesedő Gurlitt-ügy (Műértő, 2014. január–február) ismét ráirányította a figyelmet a náci Németország műkereskedelmére és annak legfontosabb szereplőire. A témának hirtelen gazdag irodalma lett; sok, egymásnak is gyakran ellentmondó információ lát napvilágot. Egyetértés még a tények, adatok tekintetében sincs, nemhogy a történetek értékelésében, a tanulságok levonásában. Biztosnak csak annyi tekinthető, hogy mindabból, ami ezen a területen 1933 és 1945 között történt, sok mindent sűrű homály fed, a következmények pedig még évtizedekig foglalkoztatni fogják a német kormányt, az igazságügyi szerveket, a rendőrséget, a kulturális intézményeket, a művek egykori tulajdonosait és persze a műkereskedelmi szakmát. Valószínűleg az is téved, aki kizárja további rejtőzködő műkincsek (akár hasonló volumenben történő) jövőbeli felbukkanását; legutóbbi számunk megjelenése óta már a Gurlitt-ügy is új fejezettel gazdagodott a Münchenben élő, osztrák állampolgárságú Cornelius Gurlitt salzburgi házában őrzött további 60 festmény, köztük Monet, Manet és Renoir munkáinak felfedezésével.

Az elmúlt hónapok tanulsága, hogy ebben a témában eddig sok mindent rosszul tudtunk. Ennek okai szerteágazók; az esetek egy részében az érintetteknek fűződött érdekük ahhoz, hogy tévedésben tartásuk a hatóságokat és a közvéleményt. Ma már pontosan tudjuk például, hogy Hildebrand Gurlitt, a hitleri idők négy, a kormány szolgálatában (is) álló tekintélyes műkereskedőjének egyike miért vallotta később – hamisan – azt, hogy a nála tárolt, eladásra szánt művek, műkereskedői tevékenységének dokumentumaival, a számlákkal, szerződésekkel, megrendelésekkel együtt a lángok martalékaivá váltak Drezda bombázásakor. Gyakran a szándék is hiányzott a múlt terhes örökségének feldolgozására. Mindmáig alig akadt olyan műkereskedés, galéria vagy aukciósház, amelyik a nyilvánosság előtt beszámolt volna arról, mit tett abban a vészterhes 12 esztendőben, miért érez felelősséget; közre akar és közre tud-e működni az akkor ütött sebek gyógyításában.

Van persze pozitív kivétel is: a müncheni Neumeister aukciósház például két éve előállt addig csak szakmai körökben ismert történetével. A mai cég jogelődjét az az Adolf Weinmüller alapította 1936-ban, aki a nemzetiszocialista párt aktív tagja volt, és magas rangú politikai protektoraira támaszkodva már 1933-ban megválasztatta magát a német műkereskedők szövetsége elnökének. 1935-ben az ő nevéhez fűződött az a körlevél, amely a zsidó származású müncheni műkereskedőknek négy hetet adott boltjuk bezárására. Később a legdurvább módszerekkel igyekezett monopolhelyzetre szert tenni a városban. Hogy magához Hitlerhez bejáratos volt-e, arról megoszlanak a vélemények, de tény, hogy Martin Bormann, a Führer személyi titkára fontos ügyfelei közé tartozott. 1945 után az amerikaiak ugyan vizsgálatot indítottak Weinmüller ellen, három évig nem is kapott engedélyt árverések megtartására, ám végül nem tudtak ellene elég bizonyítékot összeszedni. Ő is azzal védekezett, amivel később Gurlitt: a dokumentumok megsemmisültek a bombá-

zásokban. 1948 után így ugyanott folytathatta, ahol abbahagyta; kíméletlen üzletpolitikájával maga gondoskodott arról, hogy ne bukkanhassanak fel komoly vetélytársai.

És végül, sokszor egyszerűen hiányzott az energia és az elszántság, esetenként a kapacitás és a pénz is ahhoz, hogy alaposan ellenőrizék: úgy történt-e minden, ahogy egyes feljegyzések vagy szemtanúk visszaemlékezései alapján feltételezhető. E tekintetben érdekes kérdés például, hogy azon a máglyán, amelyet a náciak a berlini tűzoltóság egyik központja, az Alte Feuerwache udvarán raktak 1939. március 20-án, valóban megsemmisült-e 1004 darab olajfestmény és 3825 papíralapú alkotás, ahogy a szakirodalom ezt ma többnyire feltételezi. Az elfajzottnak ítélt és a múzeumok faláról leparancsolt művek „szimbolikus propaganda-aktusként” való elégetését Franz Hofmann, a goebbelsi propagandaminisztérium képzőművészeti osztályának vezetője javasolta főnökének, s egyben ajánlkozott egy „jól megfűszerezett halotti beszéd” tartására is. Az egyik feltételezés szerint egyszerűen az eladhatatlannak ítélt művektől akartak ily módon szabadulni, mások viszont úgy gondolják, hogy az akcióval a tűztől megkímélt alkotások árát szerették volna magasabbra srófolni. A tűzoltóság megmaradt dokumentumaiból csak annyi derül ki, hogy erre a napra oltási gyakorlatot terveztek. A Die Welt online kiadásában tavaly november 11-én megjelent írás szerint elképzelhető, hogy csak a kereketek és a kartonlapokat égették el. A háború után bizottság is vizsgálta ezt a kérdést, ám zárójelentésük 1949 óta nem fellelhető. A tűzoltó-

Lotte Laserstein: A vendéglőben, 1927
olaj, fa, 54x46 cm, magángyűjtemény

ság udvarán lobogó lángok mindenestre megtették hatásukat: néhány nappal később máris megjelent Berlinben a bázeli Kunstmuseum képviselője, 50 ezer svájci frankkal a zsebében, hogy vásároljon a kiátkozott művekből. Mint később látni fogjuk, nem ez az egyetlen svájci szál a történetben.

Legenda az is, hogy a náci műkereskedelem abból a három berlini és egy hamburgi galériából állt, akiket Goebbels minisztériuma kért fel a betiltott és elkobzott művek külföldi értékesítésére. (A gyakorlatban egyébként ezek a művek sem csak külföldön találtak gazdára.) Egyedül Berlinben 850 műkereskedés és galéria működött 1933 előtt – ekkor a város volt a nemzetközi műke-

Műkereskedelem a náci Németországban

Szövetségben a sátánnal

reskedelem egyik legfontosabb központja –, melyek közül a következő években tulajdonosaik zsidó volta miatt 300-at bezárattak ugyan, de a többiek megmaradtak, és készségesen vagy kényszerből, de nagyjából igazodtak a náci művészetpolitika elvárásaihoz. A leghíresebbek, Paul és Bruno Cassirer, Alfred Flechtheim vagy Fritz Goldschmidt az eltiltottak között voltak.

Tény ugyanakkor, hogy a begyűjtött és két fővárosi épületben őrzött több mint 20 ezer „elfajzott” műalkotás értékesítésére Goebbels mind-

2,5 ezer márkát ért a piacon. Hogy Möllerék bármi áron meg akartak gazdagodni, vagy akár némi kockázatot is vállalva menteni akarták az igazi értékeket, illetve hogy a két motiváció közül melyik volt az erősebb – ez a vita mindig fellángol, amikor tevékenységük értékelése napirendre kerül.

Karl Buchholz (1901–1992) könyvkereskedőként kezdte pályafutását, első galériája legnagyobb könyvesboltjának emeletén kapott helyet. Ezt az 1933-ban emigrált lengdás galériás, Alfred Flechtheim

Tömeg az Elfajzott művészet kiállítás bejáratánál Münchenben, 1937 őszén

össze négy műkereskedőnek adott kizárólagos jogot; a már megismert Cornelius Gurlitt apja, Hildebrand Gurlitt mellett három berlininek: Karl Buchholznak, Ferdinand Möllernek és Bernhard Böhmernek. El kell ismerni: a náci propagandagépezet vezetője jó szemmel választott, s még Gurlitt – az 1935-ben a Reichstag által elfogadott hírhedt ún. nürnbergi törvények terminológiájával élve – „másodfokú keverék zsidó” volta sem zavarta (ami annyit jelentett, hogy egy nagyszülője volt zsidó). Mind a négyen a szakma elismert képviselői voltak, kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal és komoly affinitással a progresszív művészeti irányzatok iránt – azaz pontosan tudták, milyen értékeket bíznak rájuk. Bár nem voltak náciak, csak kevés jel mutat arra, hogy lelkiismereti konfliktust okozott volna számukra a hitleri birodalommal való, busás anyagi haszonnal járó együttműködés. Vagy ha mégis, akkor nyilván azzal nyugtatták magukat, nem is alaptalanul, hogy munkájuk egyszersmind értékmentő misszió; nélkülük e műtárgyak nagy részére vélhetően a megsemmisítés várt volna. Kötődésüket a rájuk bízott műtárgyakhoz az is erősítette, hogy sokat közülük évekkorábban ők maguk közvetítettek azokhoz a múzeumokhoz, melyeknek falairól később leparancsolták őket. De vérbeli kereskedőkként ugyanígy vonzotta őket a „nagy üzlet” lehetősége is. Ennek illusztrálására álljon itt egy példa: Ferdinand Möller 1940-ben a romantikus mester, Ernst Ferdinand Oehme 6000 birodalmi márkára értékelt képéért cserébe 31 festményt, köztük 25 jelentős Kirchner-vásznat, egy szobrot és 190 grafikát vehetett át az elfajzott műveket őrző raktárból; egy-egy Kirchner akkor önmagában

egyik legközelebbi volt munkatársa, Curt Valentin vezette 1937-ig, amikor zsidó származása miatt ő is jobbnak látta elhagyni az országot. New Yorkba költözve is megmaradt azonban Buchholz üzletársának, a 46. utcában nyitottak közös galériát, amit Valentin rövid ideig még az 1950-es években is működtetett. Buchholz maradt Németországban, és beállt „Hitler galériásai” közé, anélkül azonban, hogy feladta volna kiállítását a modern festészet mellett. Miután 1942-ben New Yorkban tárlatot szervezett a német expresszionistáknak, kizárták a birodalmi képzőművészeti kamarából. A rábízott képek többségét Norvégiában, Svájcban és – New Yorki galériája útján – az Egyesült Államokban értékesítette. A háború után, a náci rezsimmel való együttműködése következményeitől félve, elhagyta hazáját, és Kolumbiában telepedett le, ahol lánya vitte a családi hagyományokat életben tartó galériát és könyvkereskedést.

Marc Chagall: Purim, 1916–1917
olaj, vászon, 50x72 cm, Philadelphia Museum of Art

Ferdinand Möller (1882–1956) 1918-ban nyitotta meg berlini galériáját, s egy évvel később kiadót is alapított. A húszas évekre a német modernnek egyik legfontosabb galeristájává vált, már New Yorkban is szervezett kiállításokat, és az ő nevéhez fűződik a Die Blaue Vier (Kandinszkij, Klee, Feininger, Javlszskij) 1929-es nagy tárlatának megrendezése. 1937 után már nem rendezhetett kiállításokat az általa képviselt művészeknek, elfogadta viszont a felkérést az „elfajzott” művek értékesítésére. A munkák egy részét azonban nem külföldre adta el, hanem belföldön, a „tiltott zónában”, illetve számos alkotást – a többi érintett kereskedőhöz hasonlóan – saját gyűjteménye számára vásárolt meg. Értékmentő érdemeinek elismeréseként a háború befejezése után folytathatta munkáját, és Kölnben nyitott galériát, amelyet egészen haláláig vezetett. Lánya, Angelika 1995-ben Wolfgang Wittrock neves műkereskedővel együtt létrehozta a Ferdinand Möller Alapítványt, amely a náci művészetpolitikát kutató és a múzeumokból száműzött művek sorsát feltárni igyekvő projekteket támogat többek közt a berlini egyetemen, nyilvánvalóan azzal a céllal is, hogy Möller tevékenységének pozitív aspektusait erősítse a köztudatban.

Bernhard A. Böhmer (1892–1945) festő és szobrász volt, a Die Woche című folyóirat már tízéves korában a festészet csodagyerekének nevezte. Bár műveit nagyobb múzeumok is őrzik, igazán ismertté mégis műkereskedőként vált. Pályájának alakulását meghatározta az Ernst Barlachhoz fűződő szoros barátság, akinek asszisztense, majd titkára és galériása is lett. Mindez nem zavarta abban, hogy intenzív kapcsolatokat építsen ki a legmagasabb rangú birodalmi vezetőkkel, és kívánságukra nagy elánnal értékesítse a rábízott műveket – miközben Barlach számos alkotását mentette meg a pusztítástól. Élete tragikus véget ért: a szovjet csapatok bevonulásának előestéjén feleségével együtt öngyilkosságot követett el. Gazdag hagyatékának egy része visszakerült a művek eredeti tulajdonosaihoz, az a 613 alkotás viszont, amit a rostocki Kulturhistorisches Museum őriz, a ma gyűjteményben látható, „elfajzott” művekből álló legnagyobb műtárgyegyüttes.

A társaság negyedik tagját, Hildebrand Gurlittot nem kell bemutatni, hiszen a fiánál most előkerült festmények kapcsán már épp elég szó esett róla, az azonban ke-

vésbé ismert, hogy hozzá kísértetiesen hasonló pályát futott be unokatestvére, Wolfgang Gurlitt is, miközben kettejük között (a rendelkezésre álló adatok szerint) alig volt személyes kapcsolat. A húszas-harmincas években Wolfgang is a modern művészetet támogatta, s munkájának ellehetetlenülése után ő is Goebbelsék szolgálatába szegődött. Hildebrandhoz hasonlóan nemcsak a betiltott művek külföldi értékesítésében kapott szerepet, hanem a Linzben tervezett Führer-múzeum – Hitler nagy álma – számára eszközölt vásárlásokban is. (A Sonderauftrag Linz néven futott projekt megvalósítását végül Hitler bukása megakadályozta, de a közreműködők bőkezű javadalmazásban részesültek; Hildebrand Gurlitt jövedelme például, aki a párizsi vásárlásokért felelt, 1943-ban már a néhány évvel korábbiak negyszerese, 200 ezer birodalmi márka volt. A linzi projektben fontos szerephez jutott a régi mesterek munkáival foglalkozó Karl Haberstock is, azon két műkereskedő egyike, akiket a háború vége után felelősségre vontak. Haberstockot tíz hónapra át tartották fogva az amerikaiak, végül a bíróság felmentette. Nálánál lényegesen rosszabbul járt Hansjoachim Quantmeyer berlini gobelinkereskedő, aki szovjet fogásba került, és 1945 szeptemberében egy Landsberg melletti lágerben halt meg.)

A kétes múlt egyik Gurlitt karrierjét sem vágta el a háború után; Wolfgang már 1948-ban megbízást kapott – éppen Linzben – az ott épp akkor megnyílt Neue Galerie vezetésére. Kapcsolata idővel olyan szorosá vált a várossal és a múzeummal, hogy a Neue Galerie neve kiegészült a „Wolfgang Gurlitt Museum”-mal. Az idill nem tartott sokáig, hamarosan kételyek merültek fel szavahihetőségével kapcsolatban, s kiderült, hogy az igazgató az intézmény ügyeit és saját üzleteit sokszor nem választotta el egymástól egyértelműen. Gurlittot leváltották, de haláláig (1965) sikeresen perelt azért, hogy neve továbbra is szerepeljen a múzeum nevében. Napjainkban a Lentos Kunstmuseum Linz névre keresztelt intézmény honlapján már egy szó sem esik Wolfgang Gurlittről. Stella Rollig, az intézmény mai igazgatója viszont azonnal jelentkezett, amikor a müncheni „lelet” napvilágra került; abban megítélés szerint Wolfgang Gurlitt tulajdonát képező darabok is lehetnek, többek közt négy, eltűntként nyilvántartott Klimt, illetve Schiele-festmény.

Valamennyi említett kereskedőről tudható, hogy nemcsak bizományba vett át eladásra szánt műveket, hanem sokat alacsony áron felvásárolt, és azokat részben saját gyűjteményében helyezte el, részben – már saját zsebre – tovább értékesítette, többek közt az Egyesült Államokban. A bizományba átvett művek sikeres eladása után 5–25 százalék járt nekik, amit birodalmi márkában kaptak meg. Ami „hivatalos” tevékenységük mérlegét illeti: Anja Tiedemann közelmúltban megjelent tanulmánya szerint összesen 10 294 fonttal, 43 395 dollárral, 75 070 svájci frankkal és 2350 norvég koronával gazdagították a birodalmi kincstárat – e valuták értéke akkoriban lényegesen magasabb volt még, mint manapság. A „kiárúsítás” 1941 decemberében zárult, a háborús

George Grosz: Metropolis, 1916–1917
olaj, vászon, 100x102 cm

helyzet ezután már nem tette lehetővé ezt a különös műtárgyexportot.

A négy kereskedő mellett egy aukciósház is szerepet kapott azon művek piacra vitelében, amelyekből a náci rezsim jó pénzért akart szabadulni. A feladatra jelentkezők közül a legrégebbi svájci árverező cég, a luzerni Fischer nyerte el a megbízatást; az aukcióra az elegáns helyi Grand Hotel Nationalban került sor 1939. június 30-án. Ahogyan a projektbe bevont műkereskedők sem kizárólag német művészek alkotásait árulták (a Folkwang Museum elkobzott Chagallját például Ferdinand Möller adta el egy német műgyűjtőnek, akitől végül további állomásokon keresztül a Philadelphia Museum of Artba került), a nagyobb nemzetközi figyelem biztosítása érdekében az aukcióra is felvették néhány külföldi munkát, többek közt Picassótól, Van Goghtól és Deraintól. A 125 tétel közül 90-et Theodor Fischer maga választott ki, a többihez a németek ragaszkodtak. A rendezvény nem hozta meg a várt sikert; volt, akit a náci propaganda riasztott el a vásárlástól (Hermann Göring, a hitleri birodalom második embere például azt mondta, hogy hosszabb időt eltöltve e képek közt hányingert kapott), és volt, aki az aukció és a mögötte lévő megfontolások elleni tiltakozásként maradt távol. Alfred Barr, a New York-i MoMA igazgatója is úgy döntött, hogy inkább otthon, Curt Valentin galériájában vásárol német munkákat. Több kép, köztük Schmidt-Rottluff monoklis önarcképe, Beckmann vörös sálas önarcképe vagy Otto Mueller Két nő félaktja nem kelt el, 38 tételnél pedig az óvatosan kalkulált becsérték alatt koppant a kalapács. Az el nem kelt tételek általában visszakerültek a négy kereskedőhöz; az említett Mueller-képet például, amely ma a kölni Ludwig Museumban látható, Gurlitt adta el. Az aukció 500 ezer frankos bevételét Fischer a megállapodásnak megfelelően egy londoni bankszámlára utalta át. Fischerék nem csak a szóban forgó árverés kapcsán működtek együtt a német vezetéssel; több művet szállítottak Göring gyűjteményébe és a tervezett Führer-múzeum számára.

A Fischer ma is Svájc egyik vezető aukciósháza, és továbbra is a család

tulajdonában van; a céget a negyedik generáció képviselőjeként vezető Kuno Fischer a Műértőnek adott interjújában (2007. február) az 1939-es aukciót tisztán üzleti vállalkozásnak nevezte, és annak értékmentő szerepét emelte ki, hangsúlyozva, hogy az ott elkelt művek jó része ma a világ vezető múzeumait gazdagítja.

A Fischer szerepvállalása már a második svájci szál a történetben – és távolról sem az utolsó. A svájci parlament által 1996-ban létrehozott, vezetője után Bergier-bizottságnak nevezett testület – hivatalos nevén ICE (Independent Commission of Experts Switzerland, Second World War – Második Világháború Független Svájci Szakértői Bizottsága) – 2002-ben publikált zárójelentésében megállapítja, hogy az ország számtalan kétes jogi helyzetű, németországi eredetű mű-

E. L. Kirchner: Önarckép katonaként, 1915
olaj, vászon, 69x61 cm

tárgynak lehetett vég- vagy tranzit-állomása. Ennek oka, hogy a műkereskedelem, a gyűjtők és az illetékes hatóságok a harmincas években, sőt a II. világháborút követő időszakban is csak immel-ámmal foglalkoztak az odaáramló műtárgyak eredetével, ami sokat ártott Svájc nemzetközi presztízsének. A helyi gyűjtők, sőt a múzeumok egy része is inkább kedvező alkalmként fogta fel a helyzetet kollekciója gyarapítására.

A „svájci kapcsolat” történetének legfrissebb epizódjában éppen Cornelius Gurlitt az egyik főszereplő; a gyűjteményének felfedezéséhez vezető úton az első lépést

az a vámvizsgálat jelentette, amelynek egy Svájcban Münchenbe tartó vonaton vetették alá. 9 ezer svájci frankot (más források szerint eurót) találtak nála, ami nem ütközik törvénybe, még csak nem is esik bejelentési kötelezettség alá, a hatóságok mégis ezt követően kezdték el figyelni. Az Aargauer Zeitung tavaly november 6-i száma szerint Gurlitt a pénz eredetét firtató kérdésre azt válaszolta, hogy egy Eberhard Kornfeld berni műkereskedőnek eladott kép vételáráról van szó. Kornfeld viszont, aki egyben Svájc egyik legtekintélyesebb műgyűjtője is, azt nyilatkozta, hogy utóljára a kilencvenes években állt kapcsolatban Gurlitt-tal. Az mindenesetre élet-szerű, hogy Gurlitt Svájcban is adott el festményeket, hiszen más jövedelemmel nem rendelkezett, és a műtárgyakat rejtegetve nyilván nem akarta túl gyakran felhívni magára a német adóhatóságok figyelmét. Ennek ellenére az elmúlt években német aukciósházakba is beadott műveket, legutóbb 2011 decemberében egy Beckmann-festményt a kölni Lempertzhez. A ház jelezte Gurlittnak, hogy az oroszslánszelídítő ábrázoló kép egykor Flechtheimé volt; az örökösökkel Gurlitt még az árverés előtt egyezsége jutott, e tény a katalógusban is feltüntették. A befolyt 864 ezer eurót a felek megosztották egymás között, ennek arányait nem hozták nyilvánosságra. A kölni aukciósház egyébként a harmincas évek második felében több, a tulajdonos zsidó származása miatt bezárt műkereskedő árukészletét árverezte. Josef Hansteint, a ház tulajdonosát 1942-ben a Gestapo hosszabb időre őrizetbe vette „túlzott zsidóbarátsága” miatt; a börtönből csak befolyásos ismerőseinek közbenjárására szabadult.

Ha a náci rezsimmel együttműködő műkereskedők ténykedésének megítélése vegyes, akkor – némi leegyszerűsítéssel – „a helyzettől visszaélő gátlástalan haszonélvező, avagy megmentő” dilemma érvényes azon műgyűjtők esetében is, akik az említett kereskedőktől vagy az „elfajzott” művek értékesítésére szolgáló aukción vásároltak. Afelől sem lehetett kétségük, hogy a megvásárlásra felkínált alkotásokat a múzeumok faláról parancsolták le, illetve zsidó gyűjtőktől vagy kereskedőktől elkobzás vagy kényszer útján kerültek a kereskedelembe, és tudniuk kellett azt is, hogy a műtárgyakért általuk kifizetett összegek a német hadiköltségvetés bevételi oldalán jelennek meg. Nem véletlen, hogy sokan nem is kértek ezekből a javakból; ez a magyarázata annak is, hogy az említett luzerni aukció forgalma messze elmaradt a várttól, miközben az anyag minősége minden igényt kielégített.

Ugyanakkor könnyen elképzelhető, hogy a gyűjtőket – és az anyagból esetenként ugyancsak vásároló külföldi közgyűjteményeket – a művek megmentésének szándéka (is) vezérelte. Voltak nem kevesen, akik ezt tetteikkel utólag nyilvánvalóvá tették. Az a Dél-Tirolban letelepedett osztrák művész-műgyűjtő házaspár, Sophie és Emanuel Fohn például, akik számos „elfajzott” munkát vásároltak meg vagy cseréltek el olyan XVIII–XIX. századi festményekre, amelyeket a német műkereskedők méltónak gondoltak a Führer-múzeumban történő elhelyezésre. A gyűjtők gesztusukat a művészet szabadsága szolgál-

latának, a mindenfajta totalitárius (művészet)politika elleni tiltakozásnak tekintették, és 1964-ben a teljes, kizárólag egykori németországi múzeumi darabokból álló kollekciót a bajor közgyűjteményeknek adományozták. Férje halála után Sophie Fohn egy bécsi székhelyű, ma is működő alapítványt is létrehozott, amely osztrák és déltiroli egyetemistáknak és pályakezdő művészeknek biztosít ösztöndíjakat.

Mint említettük, a négy műkereskedő nem tartotta magát szigorúan ahhoz az előíráshoz, hogy a rájuk bízott műveket külföldön adja el. Gurlitt például több festményt, köztük egy jelentős Schmidt-Rottluff-tájképet a neves műgyűjtő házaspárnak, Bernhard és Margit Sprengelnek adott el, akik később egész kollekciójukat Hannover városára hagyták, és 2,5 millió márkával járultak hozzá az annak otthont adó múzeum építéséhez. Az intézmény ma az ő nevüket viseli, és a modern európai képzőművészet egyik legfontosabb németországi kiállítóhelye. Hasonlóan járt el a kölni ügyvéd, Josef Haubrich is, aki a háború után szülővárosának ajándékozta a hitleri években is megőrzött és gyarapított expresszionista gyűjteményét.

Néhány „elfajzottként” értékesített kép éppen a közelmúltban volt látható – vagy tekinthető meg jelenleg is – fontos nemzetközi tárlatokon. Ernst Ludwig Kirchner Ön-arckép katonaként című 1915-ös munkája például a frankfurti Städel Museumból került az Elfajzott művészet tárlatra, majd a propaganda-minisztériumtól Ferdinand Möllerhez, aki 1941-ben 40 dollárért jutott hozzá. Két évvel később Kurt Feldhäusser berlini gyűjtő már ennek az összegnek a tízszeresét fizette ki érte. Feldhäusser Nürnberg bombázásakor halt meg 1945 elején; örökösei a festményt az Egyesült Államokba vitték, ahol a New York-i Weyhe Gallery közreműködésével az ohioi Allen Memorial Art Museum vásárolta meg 1950-ben. Innen került vissza a közelmúltban – igaz, csak négy hónapra – Németországba, ahol a bonni Bundeskunsthalle 1914. Harchan az avantgárd című kiállításán szerepelt. Ezekben a hetekben is látható, méghozzá a korábbi, berlini állomás után most az osztrák fővárosban, a Belvedere-ben, a Bécs–Berlin tárlaton a náciak elől Svédországba menekült Lotte Laserstein A vendéglőben című 1927-es festménye. Az egykor berlini városi tulajdonban lévő képet előbb Buchholz kapta meg bizományba, majd Böhmer vásárolta meg. Az ő 1945-ös öngyilkossága után az „új tárgylagoság” jegyeit mutató festmény a hagyatékként fiához került, aki azt az ötvenes években egy londoni galérián keresztül értékesítette. 2012-ben a mű a müncheni Ruef aukciósháznál bukkant fel nevetségessé, 900 eurós értéken. Heves licitcsata után 110 ezer (!) euróért került ismét magángyűjteménybe, s onnan az említett bécsi tárlatra.

Az „elfajzott” művek sorsa tehát éppoly változatosan alakult, mint az abban fontos szerepet játszó műkereskedőké. Akik – ahogy Jonathan Petropoulos amerikai történész fogalmazott – lepaktáltak a sáttal. Tevékenységük pontos nyomon követése, szerepük értékelése még hosszú ideig ad majd munkát a szakembereknek.

EMÖD PÉTER

im Kinsky, Bécs

Korai szezonnyitás

A bécsi Freyung 4. szám alatti műemlék palotában közel ezer tétel licitálására került sor január 28–29-én, hét fejezetben: régi mesterek, XIX. századi festészet, klasszikus avantgárd, kortárs művészet, szecesszió, varia és design kategóriában. A vásárlók nagyobb mozgósítása céljából a szokatlanul korai évadkezdés fontos jellegzetessége volt a feltétlen értékesítésre törekvő beadókkal egyetértésben szándékosan visszafogott árképzés. A cég szakértőinek sem volt ellenük, hogy „bemelegít-

tésül” jutányosan kínálhassanak véltre színvonalas alkotásokat.

Saját bevallása szerint a ház így most eleve nem számított szenzációs leütésekre, vagy rekordárak elérésére. A régi mesterek közül a legtöbbször, 15–30 ezer euróra Pietro della Vecchia 1640–1650 körül festett, Marsot és Vénuszt ábrázoló vásznát tartották, amely végül a köztes 20 ezerért ment tovább. A várakozásoktól eltérően egyes favoritok beragadtak, a legdrágább pedig 55 ezer eurós leütéssel ifj. Jan van Kessel követőjé-

nek olajjal rézlemezre festett, páros csendélete lett madarakkal, gyümölcsökkel és virágokkal. A régi mestereknél valamivel alacsonyabb leütéseket hozott a XIX. századi piktúra: még Hans Makart olajjal vászonra festett Nőrablása is csak 25 ezer eurójába került új tulajdonosának, míg Bartolomeo Giuliano Halászfelenség a tengerparton című 1882-es képe 27 ezres leütést ért el. A töretlenül keresett modernnek sorában Alfons Walde 1912-es datálású, olajkarton téli táját becsülték a legmagasabbra – 50–100 ezer euróra –, de a mű lejjebből indítva csak 38 ezerig jutott. Maximilian Lenz 1906-os Nyári hangulata és a Josef Floch festette időskori portré művésztsárról, Franz Römeről (1917–1918) egyaránt 20 ezret hozott, Carry Hauser 1925-ös önarcképe feleségével 35 ezerért kelt el. A kortársak között Hans Staudacher cím nélküli, 1994-es nagyméretű vászna 25–45 ezres sávján belül 30 ezer euróba került.

A magyar vonatkozású tételből csak három ragadt be, tucatnyi viszont elkelt. Listavezető lett 1900 tájáról egy hatszemélyes ezüst étkészlet eredeti négyszintes, üveges kazettájában, 8–15 ezer euró közötti 10 ezres leütéssel. Krausz Viktor egyformán 1000–2000 euróra tartott két olajportréja közül Richard Strauss képmásáért 2800-at is megadtak, Fries-Skene bárónő 1911-es ülő félalakja csak 400-at ért. Georg Mayer-Martón

Alfons Walde: Téli táj havasi tanyával, 1912
olaj, karton, 35x35 cm

Ifj. Jan van Kessel követője: Csendélet I.
olaj, rézlemez, 20x25 cm

1950-es Festő és modellje című jele-
nete 3000–6000 alatt, 2500 euróért
ment tovább, míg 1932-es akvarellje
– Ázsiai kert nőakkal és papagájok-
kal – 1000–2000 között 1600-at ho-
zott. August von Pettenkofen három
vegyes technikájú tanulmánya (ma-
gyar parasztember, alföldi táj, falu-
si házak) egy tételben 1500–3000
alatt, ezernél végzett. A Pettenkofen
körének tulajdonított, 1864 táján
festett zsáner, az olaj-fa Légyott alacso-
nyabb, 1000–2000 eurós becsértéke

alatt kikiáltva is csak 600-at kapott.
Végül a vegyes műtárgyak sorában
egy 1752-es dátummal ellátott felvi-
déli asztaloscéh-korsót 2500–5000
eurós becsértékének alsó határán ér-
tékesítettek, míg az egy tételben kí-
nált három úrvölgyi (ma a szlovák
Spania Dolina) aranyozott rézpohár-
ka a XVIII–XIX. század fordulójáról
– a tárgycsoport ritkasága ellenére –
mélyen 1500–3000 eurós becsértéke
alatt, 750 euróért cserélt gazdát.

WAGNER ISTVÁN

Bízva műtárgyait szakértőkre!

A műtárgyak, festmények, ékszerek, órák,
bútorok és szőnyegek felvásárlása egész évben folyamatos!

- Kedvező beadói jutalékrendszer
- Ingyenes értékbecslés és szaktanácsadás
- Ingyenes, biztonságos szállítás

2014. TAVASZI AUKCIÓINK:

64. Művészeti Aukció

Felvétel vége: március 14.

Kiállítás: május 3 – 11.

Árverés: május 13-14-15.

8. Grafikai Aukció

Felvétel vége: április 4.

Kiállítás: május 23 – június 2.

Árverés: június 4.

MŰKERESKEDELMI ÜZLETEINK ÉS ÉKSZERBOLTJAINK:

1027 Budapest, Frankel Leó u.13. 315-6588, 315-0417

1052 Budapest, Bécsi u. 1. 429-2090, 429-3020

1052 Budapest, Bécsi u. 3. 429-2064, 429-2066

1052 Budapest, Párisi u. 2. 411-0301, 318-6217

1055 Budapest, Szent István krt. 3. 331-0513, 473-0666

1055 Budapest, Falk Miksa u. 21. 353-1975

ÚJ ÜZLET!

1116 Budapest, Fehérvári út 7. 318-3733, 486-1331

www.bav.hu • facebook.com/bavmukereskedelem

Ügyfélszolgálat: 323-2190 • ugyfelszolgalat@bav.hu

www.bav.hu/felvasarlas

BÍZZA A BÁV-RA!

BÁV
ANNO 1773

Francia műtárgypiaci körkép

Mit hozott 2013?

A tavalyi év a műkereskedelem szempontjából kifejezetten sikeresnek bizonyult: a francia Artprice aukciós index mutatói szerint a világ különböző pontjain lezajlott árveréseken értékesített műtárgyak összértéke 8,8 milliárd euró volt, mely összeg a 2012-es évhez képest 13 százalékos növekedést mutat. Kína és az Amerikai Egyesült Államok a világ műkereskedelmi piacának kétharmadát (!) teszi ki, harmadik helyen az Egyesült Királyság áll (17,6 százalék), majd Franciaország következik mindössze 4,6 százalékos részesedéssel, azaz összesen 550 millió eurós eladást produkálva. Az eredményekből egyértelműen kitűnik, hogy a nemzetközi aukciós piacon továbbra is igencsak gyenge az ország pozíciója. Bár Franciaországban kiemelkedően magas az úgynevezett amateur d'art kategóriába sorolt művészetkedvelők és ismerők aránya, ugyanitt az európai és világviszonylatban is meghatározó gyűjtők száma gyakorlatilag elenyésző. A problémát a három vezető aukciósház – a Christie's, a Sotheby's és az Artcurial – a nem-

keznek, hogy a potenciális külföldi vevők is megbízzanak bennük. Az értékelések szerint a francia műtárgypiac meghatározó ágát egyértelműen a modern és a kortárs művészet képezi. Az év során több kiemelkedő leütési árnak is tanúja lehetett a közönség, így például a Sotheby's által árverezett Viviane de Witt-kollekció egyik kiemelkedő darabja, Jean Michel Basquiat Crown hotel című alkotása 5 millió euró értékben kelt el. További rekord volt Modiglianinak az egyik legnagyobb gyűjtőjéről, Roger Dutilleu-ről készült 1919-es portréja, melyet szintén a Sotheby's értékesített 6,5 millió euróért. Ez persze a New York-i vagy londoni leütésekhez képest nem mondható soknak, így például egy, az utóbbi műhöz hasonlítható, de feleakkora Modigliani-portré a Christie's júniusi New York-i árverésén 7,7 millió eurót hozott. A különféle szektorok közt jelentős átjárás mutatkozott: a Sotheby's decemberi, vásárlói jutalékkal együtt 3,7 millió eurót eredményező afrikai és óceániai művészeti árverésén például a vásárlók egynegyede alap-

résleg érte el (7,1 millió euró). Az ékszer- és ezüsst, illetve a szecessziós és art deco-aukciók együtt közel ugyanannyit, 3,8 és 3,4 millió eurónyi bevételt hoztak. A Piasa 36 millió eurós forgalommal zárta 2013-at, ami a megelőző évhez képest 33 százalékos növekedést jelent. A cég újítása az áprilisban a Szajna bal partján átadott kiállító- és árverezőhelyiség, amely az 1950-es évektől napjainkig terjedő időszak francia, amerikai, olasz, skandináv és brazil designcsodáinak értékesítésével foglalkozik. Az új helyiségben a rekordok sem vártak sokáig magukra: a designrészleg 9,5 millió eurós évváró bevételével a Piasa lett a szektor legjelentősebb francia szereplője, miközben vásárlóinak csupán 30 százaléka volt francia.

A több tucat aukciósházat tömörítő Drouot 2012-es évi 430 millió eurós eredménye tavaly 406 millió euróra csökkent. A leginkább francia vevőkörre építő cég egyértelműen megsínylette a gazdasági válságot, illetve a felújítási munkálatok miatti három hónapos szünetet. Mindezek ellenére a Drouot 14 termében lezajlott aukciók során 19 világ- és 14 francia rekord született. Az év legdrágábban eladott műtárgya egy Ming-kori festmény volt, melyért egy gyűjtő 3,7 millió eurót fizetett ki.

A tavalyi év több ízben is aggodalomra adott okot. A két vezető árverezőház közvetlen eladásai a kisebb cégek, valamint a galeristák rosszállását vonják maguk után, ezek ugyanis joggal tartanak attól, hogy a komoly vásárlók még inkább a Sotheby's és a Christie's szolgáltatásait választják majd. És hogy ne csupán az aukciósházakról essék szó, az év során olyan meghatározó galériák zárták be kapuikat, mint például a 25 éven keresztül működő toulouse-i Sollertis vagy az 1975-ben nyílt Agathe Gaillard, amely elsőként foglalkozott kizárólag a fotó műfajával. A legnagyobb visszhangot azonban minden bizonnyal a 20 évvel ezelőtt alapított párizsi Jérôme de Noirmont megszűnése váltotta ki. A tulajdonos a megagalériák terjeszkedését és a Franciaországban uralkodó politikai, társadalmi és gazdasági légkört okolta a kudarcért. Ugyanakkor a két óriás, Larry Gagosian és Thaddaeus Ropac hatalmas új kiállítótereket nyitott Párizs külvárosában.

Az évet leginkább jellemző tendenciák egyikét az jelentette, hogy az ország aukciós piacán jelentősen megnövekedett a külföldi vásárlók száma. Fontos fordulat a francia műkereskedelem történetében, hogy a műtárgyimportra kivetett 7 százalékos adó 10 százalékra való növelésére vonatkozó, sok aggodalomra okot adó törvénytervezetet végül mégsem szavazták meg. Ez az összeg nemcsak nem emelkedik, hanem ehelyett 5,5 százalékra csökken, ami rendkívül fontos lépés annak érdekében, hogy Franciaország vonzóbbá váljon a nemzetközi vásárlók számára, és végre szakítani lehessen az angolszász közönség által oly sokszor nehezményezett „francia műtárgyat francia vásárlóknak” gyakorlattal.

MOLNÁR DÓRA

Dorotheum, Bécs

Élen a kortársak és a modernek

A bécsi Dorotheum aukciósház a legnagyobbban tartja magát az egész német nyelvterületen, sikereinek titkát pedig nemzetközi törzsközönségének folyamatos bővítésében látja. Tavaly világrekordokkal és csúcsárakkal zárkózott fel az előző évekhez, de a korábbi trenddel ellentétben most minden eddiginél magasabb, a régi mesterek eredményeit is túlszárnyaló leütéseket ért el a kortársak és modernek kategóriájában.

Lucio Fontana Térkoncept. Várakozás (68 T 77) jelzésű 1968-as, akrillal festett és persze behasított vászna 400–600 ezer eurós becsértékéről 1 071 389 eurós leütéssig ugrott, míg Mario Schifano Baleset (1963) című, zománccfestékkel papírra felvitt kettős képe a művész esetében világrekordot jelent a becsült 100–150 ezer helyett elért 446 800 euróval. Az ukrán származású amerikai Ilja Kabakov grafit- és olajjal lenvászonra készült munkája, a Toalett (2001) 300–400 ezer között 366 300 euróig jutott, míg Alighiero Boetti Korallvörös 102 című kartonja 250–300 ezres sávja fölé ért 317 500 eurós leütéssel. A klasszikus avantgárd kategória legmagasabb leütését Giorgio Morandi Táj (1941) című képe hozta 300–400 ezres sávjának felső határán, 389 300 euróval. Fernand Léger Kompozíció sárga alapon (1932) című festménye ugyanennyiről 366 300-ig vitte. A töretlenül népszerű Alfons Walde 1932-es, behavazott alpesi temploma falusi alakokkal – Aurach bei Kitzbühel – 80–100 ezres sávjából 341 900-ig meg sem állt, míg Gabriele Münter Tél Elmauban (1933) című alkotása 260–300 ezres sávja fölött ért el 329 700 eurós leütést.

A XIX. századi festészet listavezetője Hans Makart Kleopátra halála (1875) című jelenete, amely 70–90 ezer eurós becsértékének tízszeresével (757 300) állított fel egyéni világrekordot. Az angol George Dawe I. Sándor cárról 1825-ben Szentpéterváron festett egész alakos, életnagyságú vászna orosz gyűjtők jóvoltából hozott 200–300 ezer euró helyett 341 900-at. Ezzel szemben az osztrák favorit, Ferdinand Georg Waldmüller Szerelmes levele (1848) 200–250 ezer közötti becsértékének felső határát súrolta 244 300 euróval.

A Dorotheum korábbi „sztárjai”, azaz a régi mesterek kategóriájában Jusepe de Ribera műve, a Krisztus megcsúfolása 300–500 ezer eurós sávjának alsó határát duplázva vitte 711 300 eurós leütéssig. Annibale Carracci bájos Imádkozó Madonnája 300–400 ezres elvárásának felső határán, 389 300 euróért kelt el, míg Giuseppe Maria Crespi munkája, A Bőség allegóriája 80–120 ezerről hosszabb utat tett meg a 366 300 eurós leütéssig. Egyenként 120–160 ezer közé becsülték és végül egyformán 317 500-ig vitte ifj. Jan Brueghel Népes falusi táj fákkal című olaj-fa kompozíciója és Johann Georg Platzer Koncert a palotában című, olajjal rézlemezre festett, sokalakos képe.

A designaukciók 1996-os bevezetése óta a tavaly novemberi bizonyult a második leg-sikeresebbnek, ahol a világsztár formatervező, Ron Arad New Orleans elnevezésű 1999-es karosszéke 90 060 eurót hozott. Az addig legeredményesebb májusi ezüstárverésen is túltett a novemberi, amelyen az orosz ötvösművesség remekait vitték – külön katalógusokkal és időpontokban – kalapács alá. Ezek közül is kiemelkedett egy szentpétervári mester I. Sándor cár számára készített szamovárja, amely előzetes elvárásának sokszorosát érte el 122 300 eurós leütésével.

A szecessziós aukciók hagyományosan magas árszintjét Josef Hoffmann hét részből álló toalettkészlete vitte tovább 172 860 euróval. Az óra-ékszer kategóriában a tavalyi év, abban pedig az áprilisi árverés lett a legerősebb. Egy szolitergyűrű 26,95 karátos briliánnal jóval 380–500 ezres becsértéke fölött teljesített: 596 300 euróig tartott érte a licit.

W. I.

Jean Michel Basquiat: Crown hotel, 1982
vegyes technika, 123,98x215,9 cm

zetközi vásárlók bevonásával igyekeznek orvosolni. Úgy tűnik, sikerrel. Így például az Artcurial esetében a 2013-ban elkönyvelt 50 ezer euró feletti leütések 70 százaléka külföldi vevőkhöz kötődik; a Christie's, illetve a Sotheby's esetében ez a vásárlók háromnegyedét jelenti, figyelembe véve, hogy az amerikai és a kínai részvétel egyre hangsúlyosabb.

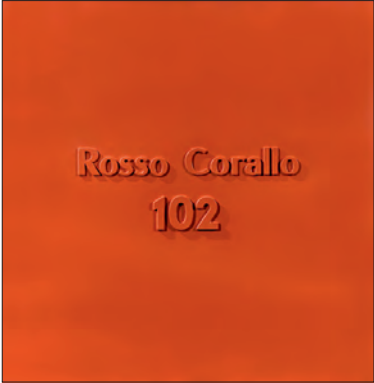
A 2013-as év listavezetője 188 millió eurós bevétellel a Sotheby's volt, ez a megelőző évhez képest csupán 3 százalékos növekedést jelent. A francia milliárdos, François Pinault tulajdonába tartozó rivális Christie's 186,5 millió eurót kitévő bevételével alig maradt el az első helyezettől, ám ez az eredmény a 2012-eshez képest 4 százalékos csökkenést mutatott.

Mindkét aukciósház esetében jelentős bevételt hozott a 2011 szeptemberé óta immár Franciaországban is legális vente de gré à gré, azaz a közvetlen, árverés nélküli eladás (ezt megelőzően az érdeklődő 15 napon belül, a legutolsó licit értékén tehetett vételi ajánlatot). A törvény által engedélyezett rugalmasabb feltételekkel azonban a közepes méretű árverezőházak egyelőre nem tudtak élni, mivel vásárlóikörük leginkább a francia piacra korlátozódik, olyan nagy ismertséggel pedig nem rendel-

vetően a kortárs művészet gyűjtőjének vallotta magát. Az „antikvítás”, valamint a régi mesterek kategóriájának központi problémája tovább erősödött: a piacon egyre kevesebb a minőségi mű – bár ennek köszönhetően az igazi különlegességek rendkívüli áron kelnek el.

A két óriás nyomában ott liheg a hihetetlen dinamizmussal bővülő Artcurial. Négy helyszínen (Párizs, Deauville, Lyon, Toulouse) és 20 szektorban lezajlott 123 árverése összesen 178 millió euró bevétellel járt (ez 24 százalékos növekedés a 2012-es eredményekhez képest). Az aukciósház elismerésre méltó eredményt tudhat magáénak: az elmúlt három évben 70 százalékos növekedést produkált, főként az automobil, az ékszer és óra (mindkét szegmens 30–30 millió euró bevételt hozott), valamint az impresszionista, modern és kortárs művészeti részleg sikereinek köszönhetően (56,2 millió euró).

A Tajan 2013-ban 42 millió eurós bevétellel büszkélkedhetett (ez 15 százalékkal több, mint 2012-ben), míg a Millon et Associés 105 árverése során 38,6 millió eurós bevételt mondhatott magáénak. Az utóbbi legnagyobb sikereit a modern és a kortárs művészeti (8,5 millió euró), valamint a festmény-bútor-műtárgy

Alighiero Boetti: Korallvörös 102, 1967
ipari festék, karton, 70,5x70,5 cm

Lucio Fontana: Térkoncept. Várakozás, 1968
akril, vászon, 73,5x60 cm,

Gabriele Münter: Tél Elmauban, 1933
olaj, préselt lemez, 32,5x44 cm

Bálint Endre a műtárgpiacon

Egy klasszikussá vált kortárs festő

Miközben a monografikus kiállítások a piac érdeklődését is az ünneptelt művészre irányítják, a Bálint Endre-divat nem új keletű; munkáit az „elhanyagolt” és a „lappangó” korszak után az ezredfordulótól kezdve a galériás és az aukciós kereskedelem közvetítésével több hullámban fedezték fel a gyűjtők.

Bálint Endre életműve jól elkülöníthető korszakokból áll. Az olajvásznon mellett számos egyéb technikát alkalmazott: a hagyományos grafikai eszközökkel (leginkább ceruzával és temperával) készített képek mellett jelentékeny mennyiségű kollázs, monotípia és objekt maradt tőle az utókorra. Ez lényegében és leegyszerűsítve annyit jelent, hogy Bálint Endre-műve szinte bárkinél lehet, hiszen a tízmilliós nagyságrendű olajképek mellett pár tízezer forintért is lehet egyedi munkákra szert tenni, van is belőlük rendszeresen az aukciósházak kínálatában. A Magyar Nemzeti Galéria jelenleg is látható kiállítása (írásunk az 1. oldalon – a szerk.) igyekszik széles merítést nyújtani, Kolozsváry Marianna kurátor nem (csak) a fő művekkel igyekezett reprezentálni Bálint munkásságát, válogatásába bekerültek a művész által az életmű kritikus éveinek tekinthető 1949 és 1954 közötti időszak alkotásai is. Számos kollázs szerepel a tárlaton, amelyekről – kvalitásaik elismerése mellett – tudni kell, hogy létrehozásukat

Bálint Endre: Csendélet zsidó tojással, 1936
akvarell, papír, 34x42 cm

az utolsó éveit élő művész megrendült egészségi állapota kényszerítette ki. Valóban, egy oeuvre bemutatása akkor lehet teljes, ha ezekre az alkotásokra is részletesen kitér.

Az Európai Iskola művészeire többnyire jellemző, hogy évekre vagy évtizedekre kiléptek (vagy kiléptették őket) a nyilvánosságból, ők azonban a körülmények ellenére is alkottak. De ha nem jutottak kiállítási lehetőséghez, nem nyílt

tott mód arra sem, hogy szélesebb közönség ismerje meg a munkáikat. A megismerhetőség korlátai jó darabig az eladhatóság korlátait is jelentették, a nyilvános csatornáktól való távolmaradás pedig kevés kivétellel az állami műkereskedelemtől (Képcsarnok Vállalat) való elhatárolódással is együtt járt.

Bálint Endre pályája még ebben a körben is különleges, hiszen a korai alkotások egy része megsemmisült, az ötvenes évek alkotói válságot, majd alkotói fordulatot hoztak. Bálint éveig élt Párizsban, ahonnan főművekkel tért haza, majd itt-hon folytatta a munkát; élete utolsó szakaszában is dolgozott, ekkor készítette a kollázsokat. A művei iránti érdeklődés is hasonlóképpen tagolható korszakokra: korai műveit barátai körében osztogatta, a hatvanas évektől megjelent gyűjtők tőle vásároltak – Párizsban, vagy az ott tartózkodását követően készült – olajképeket. A korai, ajándékozott festmények a hetvenes évek közepétől szórványosan bekerültek a piacra, sőt árverésre is. A művész halála után, de elsősorban a rendszerváltást követően vált fokozatosan egyre szélesebbé a gyűjtők, potenciális vásárlók köre. Mégis: Bálint esetében kiegyensúlyozott piacról bajosan beszélhetünk, hiszen a műkereskedelemben tapasztalható sokféleségből éppen a komolyabb alkotások, az oeuvre lényeges darabjai hiányoznak, míg grafikából (főleg monotípiából) annál több akad. Az is érdekes, hogy az időnként visszatérő, egészen korai csendéletek, portrék árai sokszor elmaradnak az elvárhatótól – feltehetően nem ez „az a Bálint”, akiért komolyabb összegeket áldoznának az érdeklődők, e művek dokumentumértéke nem feltétlenül találkozik a gyűjtők preferenciájával.

Külön tanulmányt érdemelne, hogyan következik be az az áttörés, amelynek során egy kortárs művész műkereskedelmi szempontból klasszikussá válik: mikor csillapodik irányában a kiemelt festményárverések közönségének idegenkedése, mikor lesz biztos helye a fesztivál-jellegű aukciókon, a Rippl-Rónaik, Vaszaryk, Mednyánszkyk között. Ez sosem egyértelmű tendencia, hiszen nem minden életmű indul el

a klasszikussá válás felé, illetve ez nem mindenki esetében folyamat. Bálintnak sikerült, bár ezt számokkal csak korlátozottan lehet bizonyítani, hiszen művei többnyire nem aukciókon cserélnek gazdát. A hatvanas évek közepétől kezdve olyan kollekciókba kerültek fő művei, mint a Dévényi-, a Kolozsváry-, a Rácz-, majd a Nudelman-, még később az Antal-gyűjtemény (hogy csak a műtárgyaikat a nyilvánosság előtt is vállaló szereplőket említsük), és olyan barátoknál kötöttek ki a képei, mint Vattay Elemér vagy Kurtág György. Innen azért nehezen mozdulnak a darabok, vagy ha igen, akkor – elenyésző kivételtől eltekintve – nem árverésen.

Először 1972-ben került Bálint Endre-mű aukcióra, bár a Varrogató asszonyra végül nem licitált senki. Viszont három évvel később az 1948-as Lámpás csendélet 14 ezer forintig ment fel 6 ezerről, míg ugyanebben az évben például Korniss Dezső ugyancsak korai alkotásai (szintén olajképek) legfeljebb ennek harmadáig vitték. Ez persze még Bálint esetében is kiemelkedően magas aukciós árnak számított, a negyvenes években keletkezett művei – többnyire csendéletek – általában 6-8 ezer forintot értek a BAV árverésein. (Mindeközben persze friss olajképei már egészen más magasságokban jártak.) A nyolcvanas évek licitálásain még mindig a korai

Hogy egy valóban emblemikus képre lehessen licitálni, arra az ezredfordulóig kellett várni, ezzel együtt az árak is látványosan megemelkedtek: a Variációk a groteszk temetésre (1975, Mű-Terem) 11 millióért, az Itt már jártam valaha III. (1962, Mű-Terem) 4 millióért, a Zsenyei fadúc (1971, Kieselbach) 5,5 millióért kelt el. Hogy mit jelent, amikor neves kollekcióból

Bálint Endre: Menóra, 1975
monotípia, papír, 42x35 cm

mozdul egy kiemelkedő jelentőségű darab, arra a Petróleumlámpás kompozíció (1950) az eklatáns példa: ez a Dévényi-gyűjteményt hagyta el több évtizedes pihenés után 2006-ban, és 18 millió forintot hozott a Mű-Terem Galéria aukcióján. Ugyancsak különleges tétel volt a párizsi évek egyik legjelentősebb műve, az Allegro Barbaro, amelyet Bálint ottani szállásadójának, dr. Czitrom Pálnak adott, akinek a hagyatékából – Bródy Vera és Passuth Krisztina segítségével – jóval később került Budapestre, itt pedig 2008-ban Virág Judit árverésére (15 millió forint). Mivel időnként fontos Bálint-művek árverésen kívül, galériából, gyűjtők között cserélnek gazdát, nem árt hangsúlyozni, hogy a 18 milliós leütés 20 millió fölötti, a 15 milliós kalapácsár 18 millió fölötti eladási árat jelent.

A mostani Bálint-kiállításon látható legkorábbi munka az 1936-os akvarell, a Csendélet zsidó tojással, amelyet elkészültekor Anna Margitnak és Ámos Imrének ajándékozott a művész. A kép 1998-ban bukkant fel a Kieselbach Galéria árverésén, akkor 180 ezer forintért indítva 400 ezer forintért cserélt gazdát. Öt évvel később (Csendélet címmel, védettként) 1,5 millióról indult újra, és 1,7 millió lett a leütése a Mű-Terem Galériában, amit ugyanitt 2005-ben nem tudott meghaladni (1,3 millió). (Előfordult, hogy a zsidó motívum jelentősen megnövelte valamely tétel árát, hiszen a jellemzően 100 ezer forint körül eladható monotípiák közül a Menóra – a Bálint számos tárlatát rendező Ury Ibolya gyűjteményéből – 1,3 millióig, vagyis a kikiállítási ár több mint tízszereséig vitte.) A Kompozíció halmotívválmal című 1948-as olajfestmény is megfordult mindkét nagy aukciósházban: az ára 2001-ben 2,6 millióig (Kieselbach), 2010-ben 3 millióig ment fel (Virág Judit).

GRÉCZI EMŐKE

acaXX agency for
contemporary
art exchange

Újra New York!

RU
RESIDENCY UNLIMITED

Pályázat beadási határidő:
2014. április 14. 12.00 óra

ACAX | Nemzetközi Kortárs Képzőművészeti Iroda
H-1027 Budapest, Jurányi utca 1-3.
bbencsik@gmail.com | www.acax.eu

Bálint Endre: Petróleumlámpás kompozíció,
olaj, vászon, 112x39 cm, 1950

darabok szerepeltek, a legmagasabb árat, 40 ezer forintot 1987-ben a vegyes technikájú Kompozíció petróleumlámpával hozta, ráadásul 18 ezres indulásról, tehát több elszánt vevő is próbálta megszerezni.

Csehországi aukciós körkép – 2013

Prága: végleg elmúlt a válság

(folytatás az 1. oldalról)
A gazdasági válság utáni évek lényegében mélyszántást eredményeztek a legsikeresebb licitek cseh listáján: a 2008-ban összeállított rangsorból mindössze négy tétel maradt a mostani harminc között. Ez is bizonyítja, hogy a műkereskedelem bizonyos mértékben még profitált is a nehezebb évekből, mivel a befektetők bizalma az értékőrző és érték-növelő művészet felé fordult. Ennek ellenére az aukciósházak eltérően teljesítettek: míg a Dorotheum folyamatosan stabil eredményeket ért el, addig a Galerie Kodl fokozatosan növeli teljesítményét – elsősorban Emil Filla és a cseh szürrealizmus kvalitásos műveivel. A válság egyik vesztese a Galerie Art Praha, amely fokozatosan szorul vissza korábbi vezető pozíciójából. Tavaly csak év végén sikerült magára irányítania az aukciós reflektor fényét, a neoklasszicista Karel Cerny Nagy bár című 1936-os festményét tudta a ki-kialtási 2,2 millióról 7 millió koronára felfuttatni.

Közben a külföldi események is hatással vannak a csehországi műkereskedelemre. Különösképpen ér-

vényes ez Frantisek Kupka és a párizsi cseh művészek alkotásaira. Legutóbb a Sotheby's kínált egy Kupka-művet: a június közepén Londonban megrendezett aukción az 1919-es Tanulmány piros háttérrel című olajfestmény 1,65 millió font sterlingért kelt el, ami a jutalék, az adó és a szerzői jogi járulékok hozzáadásával 2,023 millió fontra kúszott fel. Átszámítva több mint 60 millió cseh korona lett ezzel Kupka – és egyben a cseh művészet – új nemzetközi rekordja, túlszárnyalva a tavalyelőtti 57,42 millió és az azt megelőző 43,89 millió koronás egyéni Kupka-csúcsokat. Ami a „felsőházhoz” való csatlakozás reményét illeti, jól jön egy újabb cseh művész külföldi sikere. Olyan például, mint a szimbolista és neoklasz-szicista Jan Zrzavy esetében, akinek Alvó fiú (1912) című vászna Londonban került kalapács alá, s az ille-tékeket is figyelembe véve 542,5 ezer font sterlingért kelt el (17,7 millió korona).

A 2013-as cseh műkereskedelmi évnék két győztese van, az egyik a leütési, másik az eladási ár kategóriájában. A cseh aukciósházak

Jindrich Styrsky: Szokványos ébredés, 1937
olaj, vászon, 54x66 cm

ugyanis egy-egy ígéretesen magasnak ígérkező licit esetében motivációs tényezőként kezelik a jutalékot. Ennek mértéke általában 20 százalé-k, ám az Adolf Loos Apartments

and Gallery (ALAG) mindössze 5 százalékkal dolgozik. Ez nyilvánult meg Emil Filla 1920 és 1921 között készült, kiemelkedő kvalitású vászna, a Festő kapcsán, amely mind készítője, mind tulajdonosa okán jelentős érdeklődésre tartott számot. Vincenc Kramár magángyűjtő – akinek Prága a Nemzeti Galéria századfordulós francia és cseh klasz-szikus modern művészeti gyűjteményét köszönheti – a művész műtermében vásárolta a szóban forgó olajfestményt, mégpedig ma már hi-hetetlennek tűnő áron, 1500 cseh-szlovák koronáért. Most a licit 17,5 millión zárt, ez volt e kategória leg-sikeresebb tétele.

Az utóbbi két-három évre jellem-ző az a küzdelem, amely az ALAG, illetve a brnói székhelyű 1. Art Consulting Brno (ACB) vív egymás-sal. Korábban ugyanis a brnoiak vezették be közös aukciók kereté-ben a műkereskedelemben mai leg-komolyabb versenytársukat. Míg az ALAG jutaléklejtéssel is segíti eredményeit, addig az ACB ebben a kérdésben makacsul következetes. Bohumil Kubista Csenedélete 15,75 millió koronáért kelt el, ám a 2,75 milliós jutalék jóvoltából (összesen: 18,5 millió korona) több mint száz-ezer koronával lekörözte a Filla-mű vételárát (jutalékkal: 18,375 millió korona), s ezzel az idei év legdrá-gábban értékesített aukciós művé-vé vált.

Ez a festmény azonban más szem-pontból is izgalmas téma. Tizenhárom éve jelent meg először a cseh műkereskedelemben, akkor is az ACB vezette piacra, s akkori re-kordára 5,15 millió korona lett. S bár ekkor az Egyesült Államokba, a Hascoe család tulajdonába került, az amerikai gyűjtemény kiárusítása-sor, 2011-ben egy prágai műkereske-dő visszavásárolta Londonban, így most ismét hazai pályán került meg-mérettetésre, mintegy meghárom-szorozva korábbi leütési árát.

Az elmúlt aukciós évnék egyaránt voltak új és régi-új szereplői. Ez utóbbi kategóriába sorolható a Euro-pean Arts Investments, amely ko-rábban Meissner & Neumann néven volt ismert. Tulajdonos- és profil-váltás után tavaly május 29-én mu-takozott be az új csapat, és szeré-

nyen, visszafogottan, megfontoltan küldte kalapács alá azt a gondosan kiválasztott 56 művet, amelyek kö-zül 33 elkelt, a leütési árak összege pedig 33,3 millió cseh koronát ered-ményezett. Egy hónappal később már standard aukciót rendeztek, és a siker nem maradt el: Jakub Schi-kaneder Napnyugta a Moldvánál című, a századelőről származó vász-na a nagy érdeklődésnek köszönhe-tően 5,4 millióért talált vevőre. Ján Neumann befektetése tehát megté-rült, a cég új néven ismét a jegyzett aukciósházak közé került. Új sze-replőként lépett színre az Orlys Art Auctions, amelynek az ugyancsak francia-cseh Josef Símát sikerült újrapozicionálnia: az 1929-es Tájkép „csak” 3,6 millióig jutott ugyan, ám így is az elmúlt öt év legsikeresebb Síma-leütése lett Csehországban.

A „párizsi” és a „francia-cseh” fo-galom a prágai műkereskedelemben. A tavalyi sikerlistán is erős pozíció-jutott a cseh szürrealizmus képví-selőinek és műveiknek. A Galerie Kodl jóvoltából három festmény került a ranglista előkelő helyére: Jindrich Styrsky két műve, a Szok-ványos ébredés (1937) és a Gyöke-rek (1934), valamint azonos árszín-ten Toyen Álomzátonya.

A csehek továbbra is hisznek a szakosodásban, a rendkívüli auk-ciókban. Nagy sikerük van az esti, éjszakai licitálásoknak (ACB, ALAG), de az egzotikum is meghoz-ta eredményét. Ez utóbbi példája az Európán kívüli kultúrára fókuszá-ló Galerie Arcimboldo, amely 2009 óta van a piacon, és fokozatosan épí-tette ki mai pozícióját. A stratégiai döntés és egyben üzleti siker hátte-rét azok a cseh magángyűjtemények adták, amelyek a két világháború közötti korszakban, illetve a szocia-lizmus idején keletkeztek – a Kíná-ban és Ázsia más területein szolgáló csehszlovák újságírók, tudósítók, diplomaták jóvoltából, de a minőség forrásának elsősorban a cseh sinoló-gia megteremtőinek magángyűjte-ményei számítanak. Az Arcimboldo már tavaly kitűnő leütési árakkal szerepelt a TOP 20 között, ám idén ezt a pozíciót még erősíteni volt ké-pes. Köszönhető ez a jelentős angliai és kínai érdeklődésnek, amelynek tárgya a XX. század első felének mo-dern kínai művészete. Kiváltképp Qi Bai-Shi tusrajzai készítenek a be-fektetőket adáz licitcsatákra: csak májusban nyolc mű kelt el összesen 46 millió cseh koronáért, novem-berben pedig újabb tíz 36,5 millió-ért. Az Arcimboldo éves 135 milli-ós egyenlegéhez viszonyítva ez a 18 mű 61 százalékos aukciós teljesít-ményt jelent.

Tovább bővült a II. világhábo-rú utáni cseh művészet piaca is. A legkeresettebb munkák alkotói Václav Bostfík, Zdenek Sykora, Ka-rel Malich, de mindenekelőtt Mi-kulás Medek. Tavaly Medek olaj-képe, a Kislány ugrókötéllal érte el a kortárs kategória legkiemelkedőbb eredményét, 5 millió cseh koronát a Galerie Kodl májusi árverésén. Eközben külföldön – ismét London-ban – újabb kortárs alkotó került fel a nemzetközileg is jegyzett csehek listájára: az alig 40 éves neokoncept-művész, Kristof Kintera, akinek művét novemberben a Sotheby's kínálta a vasfüggöny mögötti, II. vi-lágháború utáni képzőművészetet piacra vezető aukción. Az új esz-tendő kezdetén töretlen a csehek op-timizmusa.

HUSHEGYI GÁBOR

TOP 10 – Csehország – 2013 (jutalék nélküli árak, 1 cseh korona 11 forint)								
Szerző	A mű címe	Év	Technika	Méret	Kikialtási ár	Leütési ár	Aukciósház	Dátum
1 Filla, Emil	Festő	1920–1921	o/homok/v	98x90	16 000 000	17 500 000	ALAG	I. 23.
2 Kubista, Bohumil	Csenedélet	1909	o/v	66x82,5	12 000 000	15 750 000	ACB	V. 12.
3 Styrsky, Jindrich	Szokványos ébredés	1937	o/v	54x66	9 000 000	10 200 000	GK	XII. 01.
4 Toyen	Álomzátony	1934	o/v	72x100	9 500 000	10 000 000	GK	XII. 01.
5 Styrsky, Jindrich	Gyökek	1934	o/v	63x57	5 800 000	9 000 000	GK	V. 19.
6 Kupka, Frantisek	Antropoides	1902	gouache/karton	59,5x62	7 500 000	9 000 000	EAI	V. 29.
7 Csi Paj-si (Qi Bai-Shi)	Hervadó lótsuszvirágok...	é. n.	tus/papír	137x34	2 900 000	8 700 000	GA	V. 21.
8 K. Makovszkij	Aphrodité születése	é. n.	o/v	112x50	1 200 000	8 500 000	DOR	III. 9.
9 Zrzavy, Jan	Velence I.	1928	o/v	48,5x63,5	8 000 000	8 500 000	ACB	II. 10.
10 Procházka, Antonin	Férfifej	1916	o/farost	38,8x32,3	3 200 000	8 000 000	ACB	II. 10.

ACB – 1. Art Consulting Brno, ALAG – Adolf Loos Apartments and Gallery, DOR – Dorotheum Praha, EAI – European Arts Investments, GA – Galerie Arcimboldo, GK – Galerie Kodl

Csehországi TOP (10 millió cseh korona feletti sikeres licitek a cseh műkereskedelemben a kezdetektől napjainkig, jutalék nélküli árak; 1 cseh korona 11 forint)								
Szerző	A mű címe	Év	Technika	Méret	Kikialtási ár	Leütési ár	Aukciósház	Dátum
1 Kupka, Frantisek	A kék formája	1913	o/v	73x60	45 000 000	55 750 000	ALAG	12/IV. 18.
2 Kupka, Frantisek	Élévation IV. C II. sorozat	1938	o/v	60x66	12 000 000	22 100 000	ACB	07/X. 07.
3 Kupka, Frantisek	En dégradés (verticales)	1935	o/v	71x70	20 500 000	22 000 000	ACB	09/III. 25.
4 Kupka, Frantisek	Souirire O	1933	o/v	66x66	12 000.000	20 250 000	ACB	12/VI. 07.
5 Toyen	Alvó	1937	o/v	81x100	20 000 000	20 000 000	PIC	09/III. 22.
6 Kokoschka, Oskar	London Chelsea Reach	1957	o/v	75x100	19 500 000	19 500 000	ACB	08/II. 03.
7 Filla, Emil	Festő	1920–1921	o/homok/v	98x90	16 000 000	17 500 000	ALAG	13/I. 23.
8 Filla, Emil	Csenedélet könyvvel	1914	o/v	30,7x25,4	10 000 000	16 250 000	ALAG	10/XI. 10.
9 Ismeretlen	Kuan-jin bódhiszattva	1447, Kína	aranyozott bronz	35,5 cm, 7,2 kg	900 000	16 200 000	ZEZ	12/XI. 03.
10 Filla, Emil	Férfifej cilinderrel	1914	o/karton	68x42	16 000 000	16 000 000	DOR	12/V. 26.
11 Kubista, Bohumil	Csenedélet	1909	o/v	66x82,5	12 000 000	15 750 000	ACB	13/V. 12.
12 Filla, Emil	Fekvő nő	1932	o/v	98,5x139	9 500 000	15 200 000	GK	12/V. 06.
13 Kupka, Frantisek	L'Apothéose d'Hélène	1906	o/v	72,1x97	12 000 000	15 000 000	ACB	12/V. 18.
14 Filla, Emil	Három grácia	1937	o/v	140x114	12 000 000	14 600 000	GK	12/XII. 02.
15 Kupka, Frantisek	Absztrakt kompozíció	1925–1930	o/v	55x46	8 500 000	13 400 000	ACB	07/V. 20.
16 Toyen	Az éjszaka maradéka	1934	o/v	91x72	13 000 000	13 200 000	GK	10/IV. 25.
17 Toyen	Búvár	1926	o/v	86x64	9 500 000	13 000 000	ACB	12/III. 18.
18 Capek, Josef	Lány rózsaszín ruhában	1916	o/v	70x52	2 200 000	12 000 000	GAP	07/IX. 23.
19 Toyen	Szomorú nap	1942	o/v	60x92	9 200 000	12 000 000	GAP	09/XI. 22.
20 Filla, Emil	Csenedélet pipával	1934	o/v	104x84		12 000 000	GK	11/XII. 27.
21 Toyen	Geometrikus kompozíció	1926	o/v	100x65	11 500 000	11 500 000	ACB	11/III. 23.
22 Filla, Emil	Pohár újsággal	1914	o/fa	33x23,5	9 000 000	11 200 000	GK	09/XI. 29.
23 Styrsky, Jindrich	Maldoror	1941	o/v	40x50	9 800 000	11 000 000	ALAG	09/III. 25.
24 Ismeretlen	Szent kinszenvedése	1390 k.	tempera, arany/fa	36x26,5	10 500 000	10 500 000	ALAG	09/III. 25.
25 Zrzavy, Jan	Tájkép hegyekkel	1912	o/v	50,5x61	10 500 000	10 500 000	ACB	09/XI. 25.
26 Styrsky, Jindrich	Fekete Pierrot	1923	o/v, kollázs	59,5x39		10 400 000	GK	11/XII. 27.
27 Styrsky, Jindrich	Táj a felhőkben	1925	o/v	100,5x64,5	7 000 000	10 250 000	GK	07/XII. 02.
28 Filla, Emil	Vígasztaló	1911	o/v	103x63	5 800 000	10 200 000	GAP	11/XI. 20.
29 Styrsky, Jindrich	Szokványos ébredés	1937	o/v	54x66	9 000 000	10 200 000	GK	13/XII.01.
30 Styrsky, Jindrich	A fej, amely gondolkodik	1934	o/v	65x54,5	9 800 000	10 050 000	GAP	09/XI. 22.
31 Toyen	Álomzátony	1934	o/v	72x100	9 500 000	10 000 000	GK	13/XII. 01.

ACB – 1. Art Consulting Brno, ALAG – Adolf Loos Apartment and Gallery, DOR – Dorotheum Praha, GAP – Galerie Art Praha, GK – Galerie Kodl (korábban ANK – Antikva Nova Kodl), PIC – Galerie Pictura, ZEZ – Aukncí dum Zezula

Nyerésre álló piaci szegmens

Virtuális kalapács – online műpiac

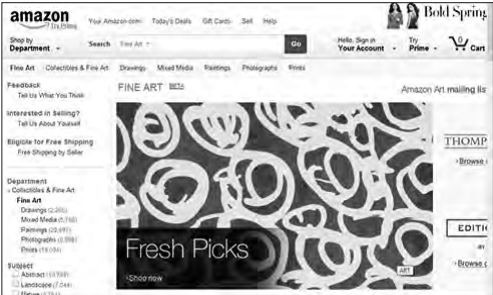
Az első online kereskedelmi platformok megjelenése óta tart a vita arról, mekkora szeletet szakíthatnak ki a virtuális műkereskedések, galériák és vásárok, illetve a gyűjtők közötti adásvételt is szolgáló digitális „vegyesboltok” a műtárgyak forgalmából. Az vitathatatlan, hogy az internet megsokszorozza a hagyományos műkereskedelem lehetőségeit, a kínálatot sokkal gyorsabban és költséghatékonyabban juttatja el az érdeklődők nagyságrendekkel szélesebb köréhez. Abban a kérdésben azonban sokáig a szkeptikusok véleménye dominált, hogy mennyire lesznek haj-

cokra példa a VIP Art Fair, a legnagyobb galériák támogatásával és részvételével indult első nemzetközi online képzőművészeti vásár. Ez eredeti formájában mindössze két kiadást ért meg, az alapító céget pedig felvásárolta egy másik, ugyancsak nem hosszú múltra visszatekintő digitális vállalkozás, az Artspace, amelynek egyelőre hatásosnak bizonyuló programját jól foglalja össze a cég „discover, buy, learn, connect” jelszava. Az online fokozatos térnyerésének több oka is van. Nem elhanyagolható tényező az információs technológia fejlődése: ma már sok

gondol, ha műtárgyat akar vásárolni. A szkeptikusok szerint így a hagyományos műkereskedelemre akár az a sors is várhat, ami a nyomtatott sajtóra. Idősebb újságolvasók gyakran nem értik, miért nem hiányzik a fiataloknak a nyomdafesték szaga, a „belelapozás” élménye – vélhetőleg azért, mert ők ezzel gyakorlatilag már nem is találkoztak. A műpiac különböző csatornáit számba véve jól látszik, hogy az online platformok először a gyűjtők közötti közvetlen adásvételtől hasítottak ki maguknak nagyobb szeletet. Itt mutatkozott meg legelőször az online piac árnyoldala is, hiszen

tárában lappanganak például olyan nyomatok, amelyeket valaha egy nemes cél érdekében bocsátottak ki az intézmények, csak idővel megfedlekdeztek róluk. Ezen a területen jó néhány startup indult, vagy indul mostanában, komoly konkurenciát jelentve az olyan nagymúltú cégeknek, mint az Artnet és az Artprice. Az artsy mögött például olyan nevek állnak, mint – egyik befektetőként – Darja Zsukova, az orosz oligarcha Roman Abramovics barátnője, vagy – tanácsadóként – Larry Gagosian. A közelmúlt legfontosabb fejleménye kétségkívül az Amazonnak a műkereskedelembe való – nem

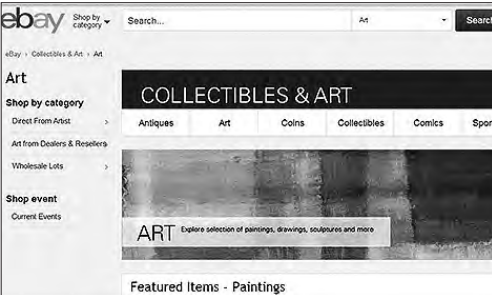
sen felfedezett Schiele-grafikáért az egyik új piaci szereplőnél, a berlini Auctionatánál 1,8 millió eurót adtak. (A régi rekordot két éve Andy Warhol tartotta.) Újra kószolgatja a műpiacot az eBay is, pedig őket már két komoly kudarc is érte e téren: előbb a Sotheby’sszel közös vállalkozásuk bukott meg még a kilencvenes években, majd a Butterfield aukciósházat vették át a Bonhamstól 1999-ben, hogy aztán évekkel később, veszteségek árán is, megszabaduljanak tőle. Az online aukciós piacon két tendencia figyelhető meg: egyfelől a hagyományos aukciósházak – fogcsi-

Az Amazon Fine Art honlapja

Az Auctionata honlapja

Az Ebay Art honlapja

A Christie's Online Only honlapja

landók a gyűjtők online is vásárolni anélkül, hogy előtte „élőben” látnák a kiszemelt műalkotást. Az érvek – a művek egyediségétől és magas árfekvésétől kezdve állapotuk digitális reprodukción keresztüli megtételeének nehézségein át egészen addig a tényig, hogy az aurájuk nem jön át a neten – annyira közismertek, hogy megismétlésükre itt nincs is szükség. Az utóbbi évek azonban változást hoztak; az online műkereskedelem ma inkább nyerésre áll, még akkor is, ha ez a folyamat lassú és nem visszaesések nélküli. A kudar-

minden hétköznapi rutin abból, ami tíz éve még megoldhatatlan volt. Ennél is fontosabb, hogy az elmúlt évtizedben a műgyűjtés sohasem látt méretekbén globalizálódott, és a kereslet elsősorban olyan régiókban – a Közel-Keleten, egyes ázsiai és dél-amerikai országokban – nőtt ugrásszerűen, amelyek távol esnek a műkereskedelem hagyományos központjaitól. Harmadrészt mostanában lép „gyűjtői korba” az első olyan nemzedék, amely már a számítógép monitorja előtt nőtt fel, és ezért más tapasztalatok híján első opcióként akkor is az internetre

az eladók sokszor mindenfajta kontroll nélkül tölthetik fel ajánlataikat; számos mű eredetisége kicsit is hozzáértő szemmel már első ránézésre megkérdőjelezhető. Itt tehát a szoktnál is nagyobb elővigyázatosságra van szükség; az éberséget a kedvezőnek tűnő vételár sem altathatja el. Természetesen más kategóriát képviselnek azok a platformok, amelyek komoly szakembergárdával szűrnek az eladásra szánt műveket, vagy pedig eleve csak műkereskedők, galériák, múzeumok anyagát kínálják megvételre. Igen, múzeumokét is, mert számos múzeum rak-

minden előzmény nélküli – bekapcsolódása volt. A világ legnagyobb internetes kiskereskedelmi portálja, egyben nyolcadik leglátogatottabb honlapja (és a mögötte lévő know-how) bevetése a műkereskedelembe bizonyára nem tölti el örömmel a versenytársakat. Már induláskor több mint 100 galériával állapodott meg az együttműködésről, s a kínálatban az első napoktól kezdve szerepeltek hét számjegyű dollárösszegért árult művek. A bemutatkozás mégis felemásra sikerült. Igen negatív visszhangot váltott ki például, hogy egy kortárs amerikai realista festő, Nelson Shanks munkáit 500 ezer és 900 ezer dollár közötti áron kínálták, miközben aukciós rekordja a 8 ezer dollárt sem éri el. A műveket beadó galéria végül visszavonta a képeket. Törölték a kínálatból a második legmagasabb árú festményt is: Monet saját fiáról készített portréját 1,45 millió dollárért hirdették. Az indoklás szerint komoly érdeklődő jelentkezett, aki a galériával közvetlenül akar tárgyalni. Továbbra is vevőre vár viszont a legdrágább tétel, a hazájában rendkívül népszerű amerikai festő, Norman Rockwell (1894–1978) 4,985 millióért kínált 1941-es alkotása (a művész egy műve tavaly decemberben 46 millió dollárral állított fel új személyes aukciós rekordot). Erre a licitálásra most úttörő szerep hárul, az Amazon ugyanis abban bízik, hogy az internetes értékesítésre leginkább alkalmasnak tartott művek közé a sokszorosított grafikák, fotók, videomunkák, alacsony árfekvésű festmények mellé előbb-utóbb felsorakoznak a legismertebb művészek méregdrága alkotásai is, tekintettel arra, hogy az ő esetükben „már tudja az ember, mit kap a pénzéért”. Ez ma még talán illúzióknak tűnik, de tény, hogy tavaly júniusban egy csapásra megduplázódott az online értékesített legdrágább mű árrekordja: egy fris-

korgatva bár, de pozícióikat védve – egyre inkább bemezszkednek erre a területre, és sokan tartanak ma már tisztán online árveréseket is. Igaz, ezeken inkább még ékszereket, bort, relikviákat kínálnak, ritkábban képzőművészeti alkotásokat; e téren egy-két hazai aukciósháznak is nagyobb a kísérletező kedve. A „nagyok” közül a Christie’s jár az élen, ők tavaly az egy évvel korábbi 9 helyett már közel 50 online árverést tartottak. Másfelől itt is számos új szereplő, csak online működő aukciósház jelent meg a színen; többségükben olyan (rész)tulajdonosokkal, akik már tapasztalatot és nevet szereztek a hagyományos piacokon. A paddle8.com mögött például Alexander Gilkes, a Phillips korábbi marketingigazgatója, a theauctionroom.com mögött a Sotheby’s két korábbi vezető munkatársa áll. A műgyűjtők egyelőre győzik érdeklődéssel: az aukciós honlapoknak több tízezer regisztrált használójuk és facebook-lájkolójuk van, akiknek a száma folyamatosan nő. Érdekes kérdés, amire csak az idő adhat majd választ, hogy a hagyományos csatornáknál megfigyelhető „klubhűség” mennyire lesz jellemző az új formákban; az elemzők várakozása szerint jóval kisebb mértékben. Előbb-utóbb az is eldől, hogy a gyűjtők az élő aukciókat modellező online árveréseket kedvelik-e jobban, vagy azokat, ahol heteken át lehet licitálni a tételekre. Több modell közül választhatnak a beadó galériák is, amelyek vagy az eladott műtárgyak forgalma után fizetnek, vagy fix „helypénzről” kapnak számlát, de a két módszer kombinációjára is van példa. Minden szakértelem ellenére a hagyományos formákhoz képest itt is élesebben jelentkezik az eredetiség problémája, amit az egyes szereplők igen eltérő módon kezelnek: a felelősség teljes elhárításától kezdve egészen a 25 évre adott eredetiség-garanciáig.

E. P.

28 árverés március 7.–április 15.

Aukciós naptár

nap	óra	axio tárgy	tárgy	árv	verező	árverés helye	kiállítás helye	ideje
03. 07.		levelezési	képes levelezőlap / nagyárverés		Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
03. 08.	11.00	28.	festmény, grafika, műtárgyárverés		Műgyűjtők Háza	II., Szigmond tér 13.	az árverés helyszínén	márc. 7-ig
03. 13.	17.00		könyv, plakát, kézirat		Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
03. 13.	18.00	☒	36. ékszerlot		OREX Óra-Ekszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalón, VI., Andrássy út 64.	www.orex.hu	
03. 14.	15.00	☒	43. művészeti aukció		Belvedere Szalon	V., Szent István tér 12.	az árverés helyszínén	az előző héten
03. 15.	18.00	☒	222. filatéla, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika		Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
03. 18.	17.00	☒	néprajzi tárgyak		Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	márc. 7-14-ig
03. 19.	17.00	☒	VARIA árverés		Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	márc. 7-14-ig
03. 19.	18.30	☒	művészeti aukció / festmény, szobor, ezüst, porcelán, Zsolnay		Pintér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10.	az árverés helyszínén	az előző héten
03. 20.	17.00		műtárgy		Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
03. 20.	17.00		73. könyvárverés		Abajai Antikvárium / www.konyvlap.hu	Medosz Hotel, VI., Jókai tér 9.	az árverés helyszínén	az árverés előtt
03. 22.	11.00		29. festmény, grafika, műtárgyárverés		Műgyűjtők Háza	II., Szigmond tér 13.	az árverés helyszínén	márc. 18-21-ig
03. 26.	17.00	☒	52. könyvárverés		Ex-Libris Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	V., Kálmán Imre u. 16.	az előző héten
03. 27.		levelezési	papírrégiség, filatéla		Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
03. 28.		levelezési	plakát		Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
03. 28.	17.00		numizmatika, militaria		Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
03. 28.	17.00	☒	11. könyvárverés		Babel Antikvárium	Budapesti Ügyvédi Kamara, V., Szalay u. 7.	V., Honvéd u. 18.	az előző héten
03. 29.	11.00		30. festmény, grafika, műtárgyárverés		Műgyűjtők Háza	II., Szigmond tér 13.	az árverés helyszínén	márc. 25-28-ig
04. 01.	18.00	☒	223. filatéla, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika		Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
04. 01.	18.00		16. aukció / XX. századi modern művészet, fotók, design		Bikszadi Galéria	V., Falk Miksa u. 24-26.	az árverés helyszínén	az előző héten
04. 04.		levelezési	értékpapír		Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
04. 05.	11.00		31. festmény, grafika, műtárgyárverés		Műgyűjtők Háza	II., Szigmond tér 13.	az árverés helyszínén	ápr. 1-4-ig
04. 07.	18.00	☒	89. aukció		Csók István Antikvitás és Aukciósház	V., Páncsi u. 1.	az árverés helyszínén	az előző héten
04. 10.	17.00		könyv, plakát, kézirat		Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
04. 10.	18.00	☒	37. ékszerlot		OREX Óra-Ekszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalón, VI., Andrássy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
04. 12.	11.00		32. festmény, grafika, műtárgyárverés		Műgyűjtők Háza	II., Szigmond tér 13.	az árverés helyszínén	ápr. 8-11-ig
04. 12.	10.00	☒	31. könyvárverés		Szőnyi Antikvárium	Apáczai Kiadó, VIII., József krt. 63.	V., Szent István krt. 3.	az előző héten
04. 15.	18.00	☒	224. filatéla, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika		Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten

A logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők.

Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is!

Visszatekintés a 2013. évre

Sűrűsödő élmezőny, 14 egymillió feletti leütés

Érdekes évet zártak tavaly a könyvpiac szereplői. Az alább következő statisztikai adatokból azt láthatjuk, hogy ha nem is jelentősen, de a 2012. évhez viszonyítva csökkenetek az egyes mutatók. A piac egészét tekintve azonban nyugodtan kijelenthetjük, hogy volt okunk az optimizmusra, mert a hatos toplistán nem szereplő aukciósházak közül többen is jelentősen megközelítették bevételükkel az élmezőny második felét. Ezt a tendenciát már korábban is jeleztük, de 2013-ban olyannyira közel kerültek egymáshoz a legeredményesebb antikváriumok, hogy öten csak kis különbséggel maradtak le a legjobban teljesítő hatostól. Lássuk a számszerű adatokat! 2012-ben 60, 2013-ban 56 árverést tartottak. A vezető hat antikvárium 2012-ben 17 árverésen 8730 tételből 57,7 milliós bevételt könyvelhetett el, míg 2013-ban 16 aukción 7781

lyet birtokolja – ennek lehetőségét már a 2012-es évértékelésnél felfeltettük. Most is külön ki kell emelni a szegedi Dekameron és Könyvmoly szereplését, hiszen egyetlen aukcióval is szorosan az élmezőny mögött végeztek. Az Antiquarium Hungaricum alig 200 ezer forintnyi különbséggel került a Mike és Társa mögé a hetedik helyre. A Nyugat is az élboly mögé szorosan felzárkózók közé tartozik, azzal a megjegyzéssel, hogy itt kerültek kalapács alá az év egyik emlékezetes meglepetését okozó Gárdonyi-dokumentumok, amelyekért 950 ezer forintot adott a Dobó István Vármúzeum. Az éves rekordlista élére – ugyanúgy, mint az előző két évben – megint egy kódex került. A 131 levélből álló, a XV. század második felében készült, igen kvalitásos díszítésű pergamenkódex 3 millió forintot ért. Az „ezüsterem” a Hercz

rom „dobogós” helyezett a milliós leütések számát gyarapította. Ady Endre A karácsony, a hírlapok és az irodalom című (feltehetően 1906 előtti) írásának autográf kézírata 1,6 millió, míg Jókai Mór Kosuth Lajos temetésén elmondott beszédének autográf kézírata (1894) 1,5 millió forintot ért a Központinál. Az Antiquarium Hungaricum aukcionálta Ady Endre A nagy cethalhoz című versének ceruzával írt és aláírt kéziratát, amely szintén 1,5 millió forintért cserélt gazdát.

Az első kiadások dobogóin három antikvárium osztozott. A Központinál került terítékre Bessenyei György Az eszterházi vigasságok című (Bécs, 1772) alkalmi verse; az aukción még sohasem szerepelt mű 1,8 millió forintot hozott. Az Abaújnál József Attila Döntsd a tőkét, ne siránkozz című (Budapest, 1931) dedikált verseskötetének ára 1,15 millió forintra emelkedett, míg Csokonai Vitéz Mihály Méltóságos királyi tanácsos Somssich Lázár úr ódája méltóságos Rhédey Lajos cs. kir. kamarás öngyűségéhez című (Bécs, 1803) három alkalmi költeményének első kiadása a Studiónál 700 ezer forintig jutott.

Az atlasz- és térképkínálat leg-sikeresebbjei szintén a Központihoz köthetők. Elias Baeck és Hubert Jaillot Atlas geographicus oder Accurate Vorstellung der gantzen Welt című (Augsburg, 1730 körül) munkája 460 ezer forintért cserélt gazdát. The mape of Hungari newly augmented by John Speede Ano Dom. 1626 – Magyarország színezett, rézmetszetű térképe, amely John Speed Prospect of the famous parts of the World című atlasza első három kiadásának egyikében (1627 és 1654 között) jelent meg – ez alkalommal 400 ezer forintos leütést hozott. A Pfalzi Választófejedelem-ség rézmetszetű városképekkel és alakokkal (Amszterdam, 1633) és Frankföld rézmetszetű térképe, szintén városképekkel és alakokkal (Amszterdam, 1632) egyaránt 200 ezer forintot ért.

Látépből, metszetből tavaly nem volt különösképpen kiemelkedő kínálat, metszetes albumból viszont annál inkább. Érdekeség, hogy ez az egyetlen kategória, ahol a Központi nem került a dobogósok közé. Az Antiquarium Hungaricumnál Robert Adam Ruins of the Palace of

Pécsi József: Photo und Publizität
Berlin, 1931

the Emperor Diocletian at Spalatro in Dalmatia című (London, 1764) albuma 1,4 millió forinttal lett a blokk győztese, míg a Szőnyiéknél árverezett atlasz, Matthäus Seutter Atlas minor praecipua orbis terrarum imperia címmel (Augsburg, é. n.) 1,25 millió forinttal került a második helyre. A harmadik hely szintén az Antiquarium Hungaricum csapatának jutott: Julien David Le Roy albuma, a Les ruines des plus beaux monuments de la Grèce (Párizs, 1758) 850 ezer forintig jutott.

Az oklevélkínálat is erős volt, itt mind a három dobogós tételt a Központi aukcionálta. II. Rákóczi Ferenc vezérőrféjelelem saját kezűleg aláírt, magyar nyelvű pátense Máramaros vármegyéhez (1705. október 25.) 650 ezer forintért került új tulajdonosához. I. Ferdinánd magyar király saját kezűleg aláírt, gyönyörűen díszített, latin nyelvű címeres levele (Bécs, 1550. április 16.) és II. Ferdinánd német-római császár és magyar király saját kezű aláírásával ellátott, latin nyelvű címeres levele (Bécs, 1635. március 5.) egyaránt 500 ezer forintért lett új tulajdonosáé.

Az utóbbi évek legerősebb plakát kínálatát ugyancsak a Központi nyújtotta. A Diadal című (1939) plakát alkotója Bortnyik Sándor volt, ezért 500 ezer forintot adtak. A Kék Huszár Vadásztölténygyár borotvapengét reklámozó színes könyvomatát (1935) Irsai István tervezte, ez 300 ezer forintot ért. Pachl Viktor 1905-1909 körül a XX. század egyik legnépszerűbb magyar kereskedelmi plakátját tervezte az Unicum palackra vigyorgó hajótöröttel. Ennek egy 1920 után, Pöhm József nyomdájában készült ofszetnyomatáért 160 ezer forintot fizetett vevője.

Az árverések torlódása és terjedelmi okok miatt lapunk január–februári számából kimaradt a Központi Antikvárium decemberi nagyárverése. A hiányt most pótoljuk a rekordlistákon nem szereplő érdekesebb leütések ismertetésével. A legritkább tételek közé számítt könyvaukción a magyar fővárosról megjelent első önálló képes album: Rudolf Alt Buda-Pest. Előadva 32 eredeti rajzolatban című (Pest, 1845) köte-te, könyvomatait Alt rajzai nyomán Franz Xaver Sandmann készítette – ezt 400 ezerről indulva 650 ezer forintért vihette haza új tulajdonosa. Kós Károly rövid ideig működő

sztánai nyomdájából mindössze három nyomtatvány került ki. Az első, az Erdély kövei című (Sztána, 1923) 200 példányban jelent meg, itt a 68. számú példányért 100 ezerről 550 ezer forintot adott egy telefonon licitáló érdeklődő. Palasovszky Ödön (1899–1980) költő, író, rendező, szí-nész első megjelent munkája, a Hevesy Ivánnal együtt kiadott Új művészetet! Kiáltvány a tömegek új kultúrájáért című (Budapest, 1922), rendkívül ritka kötet megszerzéséért 180 ezerről 260 ezer forintig tartott a licit.

Rendkívüli ritkaságként került a kínálatba a Budapesten kiadott Reklámélet, a korszak legszínvonalasabb és egyben leghosszabb életet megért szakfolyóiratának teljes, hiánytalan sorozata (1928–1938). Tanulmányainak szerzői sorában szerepel többek között Molnár Farkas, Náday Pál, Naményi Ernő, Rosner Károly és Urbányi János. Az egyes számokban igen gazdag illusztrációs anyag található: prospektusok, felragasztott bélyegek és egyéb nyomtatványok, sőt plakátok. A színes borítókat a II. évfolyam 4. számáig Deutsch József jegyezte, ezt követően pedig olyan tervezők rajzai vagy fényképei után készültek, mint például Bortnyik Sándor, Dallos Hanna, Irsai István, Kner Albert, Konecsni György, Kozma Lajos, Macskássy Gyula, Pécsi József, Szántó Tibor, Végh Gusztáv. Az árverésen teljes sorozatként még sohasem szerepelt folyóirat 800 ezer-ről indult, és egymillió forintért kelt el. Andrassy Manó Hazai vadászatok és sport Magyarországon című (Pest, 1858) albumában jelent meg Gróf Sándor ugrása címmel az „ördöglovas” talán leghíresebbé vált bravúrját, a három ló vontatta kocsí átugrását megörökítő színes könyvomat, amely Joseph Heicke festménye alapján készült. A paszpartuzott litográfia viszonylag magas, 150 ezres indulóárról 180 ezer forintot is megért valakinek. Csak érdekességként: 1984-ben a teljes album – egy hiánnyal a 12 könyvomatból – 60 ezerért nem kellett senkinek. Rosti Pál (1830–1874) utazó, író, Eötvös József sógora volt. Az 1848–1849-es szabadságharcban való részvétele miatt menekülnie kellett Magyarországról. Münchenben és Párizsban fényképezetet tanult, majd 1856 és 1859 között bejárta Texast, Közép-Amerikát, a Karib-szigeteket, valamint Dél-Amerika északi részét. Hazatérte után megírta és az általa készített képekkel Úti emlékezetek Amerikából címmel (Pest, 1861) kiadta élményeit. E művéért a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. A magyar utazási irodalom egyik legszebb darabjának tartott könyv most aukcionált példánya 300 ezerről indult, és 400 ezer forintért cserélt gazdát.

Talán meglepőnek tűnik, de a 2014-es évre nem várunk jelentős erősödést. Ennek oka, hogy az antikváriumok egyre nehezebben gyűjtik össze az árverésre érdemes anyagot – kifogyóban vannak ugyanis a beadók készletei. Így előfordulhat, hogy az idén ismét jelentősen csökkeni fog nemcsak a tételek, hanem esetleg az árverések száma is.

HORVÁTH DEZSŐ

Rosti Pál: Úti emlékezetek Amerikából
Pest, 1861

tételből 53,2 milliót. Az eggyel kevesebb alkalom és a közel ezerrel kevesebb kalapács alá bocsátott tétel miatt a különbség nem szignifikáns. A vidéki illetőségű aukciósházak 2012-ben 9 árverést rendeztek, tavaly ez a szám 10-re emelkedett.

Jó hír, hogy visszatért a piacra a Psyhé Antikvárium, és végre a Studio is – utóbbi egyetlen árverésével is bekerült az élbolyba. A milliós leütések száma 2012-ben elérte a 16-ot, míg a tavalyi „csak” 14 annak köszönhető, hogy három, egymillió feletti összegről induló tétel beragadt. A milliós leütések mellett 22 alkalommal regisztrálhattunk 500 ezer forint feletti árat, közülük két 950 ezrest – ezek az adatok egyértelműen a minőség javulására utalnak. A milliós feletti eredményekből a Központi tízet mondhat magáénak, az Antiquarium Hungaricum kettőt, az Abaúj és a Szőnyi pedig egyet-egyet. Köztudott, de azért újra megerősítjük, hogy a Központi első helye a toplista élén megkérdőjelezhetetlen. Változás annyi történt, hogy a Studio visszatérése miatt most kimaradt az élbolyból az esztergomi Laskai Osvát. A 2012-es évértékelésnél komoly meglepetésként említettük, hogy az Abaúj Antikvárium bekerült a legsikeresebbek közé – tavaly viszont még erre is ráerősített, hiszen a negyedik helyre került a toplistán. A várakozásoknak megfelelően Szőnyi Antikváriuma jelentős különbséggel megelőzte a Honterust, és már a második he-

György és Kassák Lajos nevéhez fűződő Ecce homo című (Bécs, 1923) verseskötetnek jutott 2,2 millió forinttal, a „bronzérem” pedig egy debreceni festett pergamenkötésű, Károli Gáspár fordította bibliáé (Pest, 1805) lett 1,8 millió forinttal. A könyvkínálat erősségét jelzi, hogy Heltai Gáspár Vigasztaló könyvetske című (Kolozsvár, 1553) kötete és Pécsi József Photo und Publizität – Photo and advertising című (Berlin, 1931) munkája egyaránt 1,5 millió forintot ért. Mind az öt felsorolt kötetet a Központi Antikvárium aukcionálta.

A kéziratkínálat lényegesen erősebb volt a 2012-esnél, mindhá-

A VEZETŐ KÖNYVÁRVEREZŐK 2013-AS EREDMÉNYEI

ÁRVEREZŐ CÉG	ÁRVERÉS IDEJE	TÉTELEK SZÁMA	ÖSSZKIKIÁLTÁSI ÁR	ÖSSZLEÜTÉSI ÁR	VISSZAMARADÓK KIKIÁLTÁSI ÁRA	BRUTTÓ FORGALOM
KÖZPONTI	május 31.	399	4 723 000	4 864 000	1 768 000	1 909 000
	június 7.	166	22 400 000	21 730 000	6 310 000	6 243 000
	november 29.	466	5 573 000	6 227 000	1 397 000	2 051 000
	december 6.	222	32 578 000	34 545 000	4 450 000	6 417 000
						16 620 000
SZŐNYI	április 13.	600	9 157 800	12 500 000	1 800 000	5 142 200
	november 16.	610	9 518 500	13 624 600	1 892 500	5 998 600
						11 140 800
HONTERUS	május 3.	586	10 577 000	12 449 000	2 300 000	4 172 000
	november 22.	615	9 866 000	10 469 000	2 650 000	3 253 000
						7 425 000
ABAÚJ	március 13.	440	8 800 000	5 485 000	4 223 000	908 000
	május 22.	450	2 618 000	4 505 000	565 000	2 452 000
	június 8.	120	783 000	708 000	265 000	190 000
	október 31.	440	2 338 000	2 785 000	811 000	1 258 000
	december 13.	275	3 770 000	4 834 000	549 000	1 613 000
						6 421 000
STUDIO	november 28.	547	12 384 000	14 835 600	3 431 000	5 882 600
MIKE és	június 6.	956	6 666 900	6 720 700	2 866 900	2 920 700
TÁRSA	november 14.	889	6 192 700	7 360 400	1 542 500	2 710 200
						5 630 900

Az árak forintban értendők. A táblázat a 2013-as toplista sorrendjét követi.

Időszaki kiállítások március 7.–április 4.

BUDAPEST

A22 Galéria
VII., Akácfa u. 22. Ny.: H.–P. 10–17
Magyar Elektrográfiai Társaság , III. 28-ig
A38 Kiállítóhely
Petőfi hid budai hídfő, ny.: H.–Szo. 11–19
Duliskovich Bazil: Közleebb , III. 16-ig
acb Attachment
VI., Eötvös u. 2. Ny.: K.–P. 14–18
Farkas Gábor: Minthátargy , IV. 10-ig
acb Galéria
VI., Király u. 76. Ny.: K.–P. 14–18
Société Réaliste , IV. 10-ig
amaTár – Amadeus Művészeti Alapítvány
III., Veder u. 14. Ny.: előzetes bejelentkezésre
Kolo, Ringulus / Hajas Katinka, Gombos Andrea , III. 27-ig
A.P.A. Galéria
V., Horánszky u. 5. Ny.: H.–P. 12–18
Kerpely Adél festőművész: FÁK , III. 7–28.
Ari Kupsus Gallery
VIII., Bródy S. u. 23/b. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–14
Orr Máté: Majdnem dráma , III. 28-ig
Art9 Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: K.–P. 14–18
Sárközi Antal , III. 14-ig
Art Salon / Társalgó Galéria
II., Keleti Károly u. 22. Ny.: H.–P. 11–18
Pintér András Ferenc / PAR , III. 29-ig
2B Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Schnitzler János , III. 12.–IV. 4.
Barabás-Villa Galéria
XII., Városmajor u. 44. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–12
Bemutakoznak a MOME fotótanfolyamának növendékei, III. 11–25.
BMK Galéria
XI., Etele út 55. Ny.: H.–P. 9–19
BMK 20. Vizuális Művészeti Hónap fotópályázat díjazottjai , III. 10.–IV. 19.
BTM – Budapest Galéria
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 10–18
Molnár László festőművész , III. 16-ig
Görgey Géza festőművész , III. 21.–IV. 27.
BTM – Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
III., Kiscelli u. 108. Ny.: K.–V. 10–18
Korodi Luca: Elemi részekskék , III. 16-ig
Budapesti Történeti Múzeum
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Eltűnő Nubia. Válogatás Lantai-Csont Gergely képeiből , IV. 21-ig
Casati Art Corner Galéria
VI., Paulay Ede u. 31. Ny.: H.–P. 10–18
BUDAPEST R.E.M. , III. 30-ig
Chimera-Project
VII., Klauzál tér 5. Ny.: K.–Szo. 15–18, Cs. 15–20
Viktor Frešo, Lucia Tallová, Milan Vagac pozsonyi művészek , III. 7–29.
CULTIRIS Galéria
XIII., Szt. István krt. 26. Ny.: H.–P. 10–19, Szo. 10–14
Gross Arnold: Varázslat , IV. 5-ig
Cseh Centrum
VI., Szegeftő u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Hommage à Bohumil Hrabal , III. 28.–IV. 10.
Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Bullás József: Szinkretikus színkezelés , III. 29-ig
Galdi-Vinkó Andrea , V. 10-ig
E-Galéria
V. Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Petrás Mária , I. 20-ig
Molnos Zoltán: Erdélyi Művészek az autonómiáért , III. 25.–V. 30.
Erdős Renée Ház
XVII., Báthory u. 31. Ny.: K.–V. 14–18
Viczán Pál fotőművész , III. 22-ig
Faur Zsófi Galéria
XI., Bartók Béla út 25. Ny.: H.–P. 12–18, Szo. 10–13
Barabás Zsófi: Városi szövetten , III. 21-ig
Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
IX., Ráday u. 18. Ny.: K.–P. 10–18, Szo. 10–14
Hikman Béla műlakatos mester és Szabó Béla festőművész alkotásai , III. 22-ig
Németh Sára keramikus , III. 24.–IV. 8.
Ferencvárosi Pincegaléria
IX., Mester u. 5. Ny.: K.–Szo. 10–18
Mester és tanítvány IV. – Németh Ágnes és Králl Szabolcs , III. 26-ig
Fészek Galéria
VII., Kertész u. 36. Ny.: H.–P. 14–19
Frey Krisztián , III. 11.–IV. 4.
Fiktív Gastrogaléria
VIII., Horánszky u. 27. Ny.: H.–V. 12–24
J. S. M. Martinez fotőművész , III. 13.–VI. 8.
FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: H.–V. 10–21
Ekler Dezső életmű-kiállítás , III. 23-ig
Krajcoviccs Éva és Németh János , III. 23-ig
Expo Milánó 2015 / 43 látványötlet , III. 11–23.
Marge Monko, Eléonore de Montesquiou, Tatjana Muravskaja, Liina Siib , III. 17.–IV. 6.
MEGA-PIXEL 2014. / Képszonettek – Hommage à Bálint Endre , III. 26.–IV. 22.
Gaal Imre Galéria
XX., Kossuth L. u. 39. Ny.: K.–V. 10–18
Ádám Judit festőművész , V. 11-ig
Asztal Társaság művészeti csoport , III. 12.–IV. 20.
Galéria 12 Kávézó
XII., Hajnóczy J. u. 21. Ny.: H.–Szo. 14–22
Ébredés – csoportos kiállítás , III. 11.–IV. 12.
Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Nádas Alexandra , IV. 11-ig
Galéria Lénia
II., Széher út 74. Ny.: K. 16–20, Szo. 14–18
Kádár György lágerrajzai , IV. 8-ig
Galéria Neon
VI., Nagymező u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Tolvaly Ernő: TV-rajzok , III. 13.–IV. 7.

Godot Galéria
XI., Bartók Béla út 11–13. Ny.: K.–P. 9–14, Szo. 10–13
Veronika vászna – Bukta Imre és Kiss Péter osztálya az MKE Festő Tanszékéről , IV. 5-ig
Hegyvidék Galéria
XII., Városmajor u. 16. Ny.: K., Cs., P. 10–18
Jelést – Auth Attila és tanítványai , III. 25-ig
Hotel Nemzeti Budapest
VIII., József krt. 4. Ny.: H.–P. 10–17
Baranyai Levente , VIII. 15-ig
Inda Galéria
VI., Király u. 34. Ny.: K.–P. 14–18
Szemző Zsófia , III. 14-ig
Csontó Lajos , III. 19.–IV. 18.
Jászi Galéria
V., Markó u. 3. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14
V., Markó u. 3. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14 Györy Eszter , III. 7.–IV. 3.
Józsefvárosi Galéria
VIII., József krt. 70. Ny.: H.–P. 9–18, Szo. 9–13
Kurucz D. István és Kurucz István András festőművészek , III. 7–31.
Jurányi Galéria
II., Jurányi u. 1. Ny.: H.–V. 9–22
Kocsi Olga , III. 21-ig
Kárpát-haza Galéria
V., Bajcsy-Zsilinszky út 52. Ny.: H.–P. 8–16.30
Erfán Ferenc kárpátaljai festőművész , III. 17-ig
kArton Galéria
V., Alkotmány u. 18. Ny.: H.–P. 13–18
Magyar Hippik , III. 28-ig
Kempinski Galéria
V., Erzsébet tér 7–8. Ny.: H.–V. 9–20
Válogatás a Kogart Kortárs Gyűjteményből , V. 5-ig
Klauzál13 Könyvesbolt és Kortárs Galéria
VII., Klauzál tér 13. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–16
Szőllősi Tibor festőművész , III. 20-ig
Kleblsberg Kultúrúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–V. 10–18
Pájer Emília textilművész , III. 13.–IV. 3.
HIHI galériája – Hegedűs István , III. 11.–IV. 16.
Knoll Galéria
VI., Liszt F. tér 10. Ny.: K.–P. 14–18.30, Szo. 11–14
Birkás Ákos: Szabadságharc , III. 22-ig
Ivan Gorshkov , III. 27.–V. 24.
Kogart Ház
VI., Andrássy út 112. Ny.: H.–V. 10–18
Párás hegyek, illatos virágok – hagyományos kínai tusfestészet a 19–20. században , III. 30-ig
Kóka Ferenc Művészeti Alapítvány
XIII., Visegrádi u. 6. Ny.: H.–P. 15–19
Hegedűs Endre festőművész , III. 18-ig
Koller Galéria
I., Tancsics Mihály u. 5. Ny.: H.–V. 10–18
Borsos Miklós: Egyedi rajzok , III. 15-ig
KULTI-Karinty Szalon
XI., Karinty Frigyes út 22.
Csurka Eszter: Messze jó , III. 21-ig
Menasági Péter: MAGDALA , III. 25.–IV. 18.
Latarka Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: H.–P. 10–18
GAME , III. 18-ig
Lengyel Intézet
V., Nagymező u. 15. Ny.: H.–Cs. 9–17
Magdalena Wosik: PL_ Akátok , III. 8.–IV. 22.
Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: Sze.–H. 14–18
Káldi Kata: Illetlenség , III. 27-ig
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K. 10–20, Sze.–V. 10–18
Liquid Labyrinth: Fabrizio Plessi , IV. 13-ig
Az égbolt másik fele. Válogatás a Ludwig Múzeum gyűjteményéből , VI. 1-ig
Reigl Judit – Űr és extázis , III. 22.–VI. 22.
Marczibányi Téri Művelődési Központ
II., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–P. 9–19
Mándli Anita fotói , III. 23-ig
Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–P. 14–19, Szo.–V. 11–19
Jutka Rona: Túlélők , III. 30-ig
Kudász Gábor Arion: Memorabilia , III. 23-ig
Czabán György: Budapest Bartóktól Banksyig , III. 14.–IV. 13.
Magyar Írószövetség
VI., Bajza u. 18. I. emelet. Ny.: bejelentkezésre
Kocsis Csaba fotográfus , III. 6–27.
Magyar Műhely Galéria
VII., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–17
Művészet és asztrológia , III. 28-ig
Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Bálint Endre életmű-kiállítása , V. 11-ig
Magyar Zsidó Múzeum
VII., Dohány u. 2. Ny.: V.–Cs. 10–18, P. 10–16.30
Michal Gavish: A múlt jelene , IV. 20-ig
Medence Salon & Concept Store
IX., Pipa u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Busó-Vér: Tatai Tibor grafikus , III. 21-ig
Molnár Aní Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Borsos Róbert: Élni így is lehet , IV. 4-ig
Molnár C. Pál Múterem-Múzeum
XI., Ménesi út. 65. Ny.: Cs.–Szo. 10–18
Itáliában láttam. A Római Collegium Hungaricum emlékezete 1928–1943 , VI. 28-ig
Műcsarnok
XIV., Dózsa Gy. út 37. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 12–20
Shirin Neshat , IV. 27-ig
Kiss Miklós: Goldenroach Unlimited , III. 7–30.
Műgyűjtők Háza
II., Zsigmond tér 13. Ny.: H.–P. 11–19, Szo. 9–14
Percz János, a festő , III. 18-ig
MŰSZI – Művelődési Szint
VIII., Blaha L. tér 1. Ny.: H.–P. 10–18, Szo.–V. 14–18
MEGA-PIXEL 2014. 3. Digitális Alkotások Országos Tárlata , III. 30-ig
Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 15–19
Képmutogató – Hrabal 100 / Cseh művészek az 1950-es, 60-as évek Prágájáról , III. 12.–IV. 13.
Párisi Galéria Művészeti Szalon
V., Múzeum krt. 3. Ny.: H.–V. 10–22
A porcelán fogalma , III. 17.–IV. 30.

Park Galéria
MOM Park, XII., Alkotás u. 53. Ny.: H.–V. 7–24
Baglyas Erika , III. 22-ig
Pepper Art Projects
XII., Törpe u. 8. Ny.: H.–P. 14–18
Makhult Gabriella: Káprázatok , III. 18.–IV. 4.
Petőfi Irodalmi Múzeum
V., Károlyi Mihály u. 16. Ny.: K.–V. 10–18
Molnár Zoltán fotográfus , III. 21.–V. 10.
A megmozdult szótár , VI. 1-ig
Platán Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–19
Rabóczky Judit: Kölykök , IV. 2-ig
Próféta Galéria
XI., Szent Gellért tér 3. Ny.: K.–P. 13–18
Percz János kiállítás , III. 14-ig
Raiffeisen Galéria
V., Akadémia u. 6. Ny.: H.–V. 10–18
Károlyi Zsigmond: Négyháromszög , V. 11-ig
Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ
VI., Nagymező u. 8. Ny.: H.–V. 11–19
Asztalos Zsolt: Kiöltték, de nem robbant fel , III. 14-ig
Scheffer Galéria
XI., Kosztolányi D. tér 4. Ny.: H.–P. 14–18, Szo. 10–13
A galéria művészeinek kiállítása , IV. 30-ig
Stúdió Galéria
VII., Rottenbiller u. 35. Ny.: K., Cs., P. 10–18, Sze. 12–18
Bakonyi Zsuzsanna, Barcza Gergely, Ilés Katalin , III. 7.–IV. 4.
Symbol Art Galéria
III., Bécsi út 56. Ny.: H.–V. 12–19
Szépségklinika: Sipos Barbara , III. 11–18.
Szatyor Bár és Galéria
XI., Bartók B. út 36. Ny.: H.–P. 10–20
Terepszemle , IV. 6-ig
Szép művészeti Múzeum
XIV., Dózsa Gy. út 41. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 10–22
Az eszmény diadala – Raffaello. Reneszánsz rajzok és metszetek , III. 30-ig
Szlovák Intézet
VIII., Rákóczi út 15. Ny.: H.–Cs. 10–18, P. 10–14
Fiatal szlovák művészet – Michal Cernušák , III. 13.–IV. 25.
Lechner Ödön: Pozsony – Budapest , III. 18.–IV. 25.
TAT Contemporary Art Gallery
V., Semmelweis u. 17. Ny.: K.–P. 14–19
FuturMaestri–Színe és fonákja , III. 30-ig
TETŐ Galéria
XI., Ecsed u. 13. Ny.: H.–P. 15–18
Paszteľfestők Egyesülete , III. 14–26.
Trafó Galéria
IX., Lilom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
Color Me Closely – Navid Nuur , III. 23-ig
TRAPÉZ
V., Henszlmann Imre u. 3. Ny.: K.–P. 14–18
Puklus Péter: Texts and Signs , III. 11.–IV. 4.
Várkok Galéria
I., Várkok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
Herman Levente: Nyomok , III. 7.–IV. 5.
Várkok Project Room
I., Várkok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Hodosy Enikő: Bleu , III. 21.–IV. 12.
VárMező Galéria
I., Attila út 93. Ny.: H.–P. 9–18, Szo.–V. 10–16
Harsányi Zsolt és Harsányi Elvira: Batikkekép és textilkollázsok , III. 6–30.
Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Benkő Cs. Gyula festőművész , IV. 5-ig
Vasarely Múzeum
III., Szentlélek tér 6. Ny.: K.–V. 10–17.30
Vasarely korai rajzai és grafikai tervei , V. 15-ig
Szó és Kép , IV. 27-ig
VILTIN Galéria
V., Széchenyi u. 3. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–17
Pinczehelyi Sándor: Motívumvándorlás , III. 5–22.
Virág Judit Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Király Gábor: Vendégek , III. 13.–IV. 9.
Vízivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Novotny Tihamér gyűjteménye , III. 27-ig

VIDÉK

AJKA
Nagy László Városi Könyvtár és Szabadidő Központ, Szabadság tér 13.
Kilencágú Korona Művészcsoport , III. 21-ig
BALATONFÜRED
Vaszary Villa, Honvéd u. 2–4.
Miró, Chillida, Tapiés, Uecker és kortársaik grafikai , III. 23-ig
BÉKÉSCSABA
Csabagyöngye Kulturális Központ, Széchenyi u. 4.
Magyar geometrikus művészet , III. 12.–IV. 30.
Békes megyei alkotók munkái , III. 19-ig
Bácsalvi Zoltán , III. 10–30.
Grafikai csodák Jankaytól , III. 15–IV. 30.
Vészabó Noémi, Élettánc , II. 22.–IV. 10.
Munkácsy Emlékház , Gyulai út 5.
Gyapjú a magyar textilkultúrában , III. 28-ig
DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.
Az új spektakulum. Kortárs kínai képzőművészet , III. 30-ig
Szabadkéz. Rajz a magyar képzőművészetben tegnap és ma , VI. 29-ig
Belvárosi Galéria, Kossuth u. 1.
Kálvária – csoportos kiállítás , III. 11–31.
Kismacsi Közösségi Ház, Napraforgó u. 1–3.
Éles Bulcsú , III. 31-ig
Tímárház , Nagy Gál I. u. 6.
Terdik Angéla iparművész , III. 14-ig
Józsaí Közösségi Ház, Szentgyörgyváli u. 9.
Kökényné Szarka Emma festőművész , III. 20-ig
Hal Kőz Galéria, Hal köz tér 3.
Életképek , III. 22-ig
Maklárý Lilla: Faces , III. 27.–V. 3.
Déri Múzeum, Déri tér 1.
Déri Frigyes óegyiptomi gyűjteménye , III. 31-ig
Kincsek Európa szívéből , III. 20-ig

DUNAÚJVÁROS
Kortárs Művészeti Intézet, Vasmű u. 12.
Hibaista Csoport , III. 14-ig
EGER
Kepes Intézet, Széchenyi u. 16.
Igazmondók. Csoportos kiállítás , III. 9.–VI. 15.
ESZTERGOM
Keresztény Múzeum, Mindszenty tér 2.
Szelényi Károly fotőművész , IV. 27-ig
GÖDÖLLŐ
GIM-Ház, Körösfői u. 15–17.
Művészsorsok a békeidők után , IV. 13.–V. 31.
Tessedik Galéria, Lumniczer S. u. 4.
Féjeregýházi László festőművész , IV. 27-ig
GYŐR
Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Király u. 17.
A titkos gyűjtemény , III. 31-ig
Önkéntesek a fellegekben – fotőkiállítás , IV. 6-ig
Apátúr-ház, Széchenyi tér 5.
Szadai Lajos: Elfeledett képek , III. 13.–V. 31.
Borsos-ház, Apor Vilmos tere 2.
Pinczés József festőművész kiállítása , VI. 1-ig
KALOCSA
Városi Galéria, Szent István király út 12–14.
Tóth Menyhért hatvanas-hetvenes években született alkotásai , III. 23-ig
KAPOSVÁR
Vaszary Képtár, Csokonai u. 1.
Wallner Jenő emlékkiállítás , III. 15-ig
KECSKEMÉT
Magyar Fotográfiai Múzeum, Katona J. tér 12.
Alpern Bernadett, Used stones , IV. 12-ig
Katona József Múzeum / Cífrapalota, Rákóczi út 1.
AKNAY és az IKON , III. 30-ig
Népi Iparművészeti Gyűjtemény, Serfőző u. 19.
Kiss Andrea keramikus , III. 22.–V. 31.
Kecskeméti Kulturális Központ, Deák Ferenc tér 1.
Kecskeméti arcai , III. 14.–IV. 2.
Ámos Imre: Ellopott idő , III. 14.–IV. 2.
LEÁNYFALU
Aba-Novák Galéria, Móricz Zs. út 124.
Korga György: Kór-képek , III. 8–29.
MISKOLC
Herman Ottó Múzeum, Papszer u. 1.
Barcsay Jenő, Balogh László, Deim Pál, Konok Tamás , III. 30-ig
Miskolci Galéria, Rákóczi u. 2.
Szilágyi Rudolf festőművész , III. 22-ig
Lux Antal: Szín-Tétikus , IV. 30-ig
V. Nemzetközi Spanyolnátha Küldeményművészeti Biennále , V. 10-ig
Tizenkettedik Kunstz , V. 10-ig
Teátrum Pincehely Galéria, Déryné u. 3.
In memoriam Misch Ádám , III. 27-ig
Mozdulatművészet 100+ , III. 28-ig
PAKS
Paksi Képtár, Tolnai út 2.
Itt jelentkezzen öt egyforma ember , III.

Csempekép és dokumentumfotók

Emlékmű-gyakorlatok

Bár Berlin központjában található s meghatározó történelmi események színhelye volt, mégis kevésbé ismert – útikönyvekben is ritkán szerepel – a város egyik legizgalmasabb és legösszetettebb emlékműve.

A szocializmus apoteózisát megjelenítő hatalmas, színes csempekép a Leipziger Strasse és a Wilhelmstrasse sarkán, a ma Detlev-Rohwedder-Haus néven ismert épület árkádjai alatt látható. Az előtte lévő tér síkjából alig kiemelkedő – demonstrálók felnagyított fekete-fehér újságfotóit bemutató – párhuzamos üvegkonstrukció több évtizeddel később készült, a reflexió szándékával. A két mű méret- és elhelyezésbeli megfelelése is ezt a viszonyt erősíti meg. A történelmi háttér és a helyszínnel való kapcsolat az épületen elhelye-

kára, az államtanács elnöke többször is átdolgozta. Így vált a mű a munkásosztály életének derűs panorámaképévé, a bal oldalon jókedvű, öntudatos és robusztus felvonulókkal, a jobb oldalon pedig elmélyülten dolgozó csoportokkal, akiket a kép szélén a felvonulásra igyekvő pár kapcsol az örömteli menethez.

Ám ez az idill a valóságban nem bizonyult érvényesnek: a következő évben, 1953. június 16-án az új, szigorító rendelkezések nyomán tüntetések kezdődtek, s a résztvevők éppen ide, az akkor a Minisztériumok Házának nevezett épület (a kormány átmeneti székhelye) elé vonultak. A tiltakozások ellenére felemelt normák csökkentését, a kormány lemondását, a politikai foglyok szabadon bocsátását követelték, valamint szabad és

történelmi szituáció értelmezésének és a mű helyének, formájának, céljának meghatározásához a résztvevők többször is találkoztak. A létrejött megegyezés lényegi eleme volt, hogy az emlékművet olyan kortárs eszközökkel kívánták megvalósítani, amelyek nem indukálnak kész válaszokat, hanem dinamizálnak és kérdésfeltevésre ösztönöznek.

Az ebben a szellemben kiírt, vitáktól sem mentes pályázatot Wolfgang Rüppel Az 1953. június 17-i események emlékműve című terve nyerte meg; a mű 2000-re készült el. A csempeképpel megegyező méretű – formailag annak vízszintes párdarabjaként, tartalmilag kiegészítő ellenpárjaként – működő hatalmas üveglap korabeli fekete-fehér dokumentumfotók felnagyított, raszteres

A béke jelentősége az emberiség kulturális fejlődése szempontjából és a békét megteremtő küzdelem szükségessége, 1952
csempekép Max Lingner terve alapján, 3x24 m

zett emléktábla s az archív fotókkal teli, szabad térben álló táblák szövegei alapján táru fel.

A monumentális épületet 1935-ben emelték neoklasszicista stílusban a birodalmi légügyi minisztérium székhelyéül, mivel a korábbi hadügyminisztérium nem felelt meg a nemzetiszocialisták reprezentációs igényeinek. Az utóbbit szolgáltatta az utcai árkádsorban az 1941-re elkészült, kelet felé masírozó Wehrmacht-katonákat ábrázoló nagyméretű dombormű is, az addig a Harmadik Birodalom szövetségeseként kezelt Szovjetunió épp aktuális megtámadására utalva. A II. világháború során szinte teljesen sértetlenül maradt épületet 1945-ben a szovjet katonai adminisztráció használta, de máig rejtély, hogy vajon az archív fotókon is látható relief ekkor vagy később semmisült-e meg.

Helyére az NDK megalakulását követően – melynek kikiáltására egyébként ebben az épületben került sor – 1952-ben új, a szocializmust propagáló programmú került: a röviden csak „A köztársaság építése”-ként emlegetett, ma is itt látható 24 méter hosszú, 3 méter magas csempekép, amelynek teljes címe A béke jelentősége az emberiség kulturális fejlődése szempontjából és a békét megteremtő küzdelem szükségessége. Felirata szerint a képet a meissenai porcelángyár (az ország egyik identitásjelképe) kivitelezte Max Lingner terve alapján. A portréi, tájképei, valamint szatirikus karikatúrái révén ismert művész pályázat eredményeként kapott megbízást e munkára. Konceptiójából azonban csak a zenélő alakokat ábrázoló rész valósult meg, elképzelését ugyanis Walter Ulbricht, a Német Szocialista Egységpárt főtít-

titkos választásokat. Bár a normák visszavonásáról hivatalos ígéret hangzott el, hamar kiderült, hogy csak színleg, így másnap az egész országra kiterjedő általános sztrájk kezdődött. A tiltakozók brutálisan választ kaptak: Berlin szovjet városparancsnoka szükségállapotot rendelt el, s szovjet tankokat vezényelt ellenük. A tüntetők közül többen meghaltak, illetve megsebesültek, a felkelés leverését követően pedig a szovjet katonai bírósság több halálos ítéletet is kiszabott – a tüntetők mellett állítólag azokra a szovjet katonákra és hivatalnokokra is, akiket parancsmegtagadással vádoltak. Ezek után az NDK bíróságai szerte az országban több mint 1500 ügyben hoztak súlyos ítéleteket, a hatalmi viszonyok pedig „53 hideg nyará”-tól 1989-ig nem változtak.

Nem szerepel az emlékműhöz tartozó táblák szövegeiben, de a kontextus szempontjából fontos, hogy a fordulatot és az 1990-es újraegyesítést követően az épületbe a pénzügyminisztérium hivatalai kerültek, emellett 1991-től az állami vagyongyűjtemény (Treuhand) központja lett. Utóbbi igazgatójáról (akinek meggyilkolásával kapcsolatban máig nem derült ki, hogy az a RAF, vagy volt Stasi-tagok műve volt-e) kapta 1992-ben a ma is használt Detlev-Rohwedder-Haus nevet.

Az 1953-as eseményekre utaló tábla 1993-ban került az épület falára, s ugyanekkor szólította fel a berlini képviselőház a szenátust, hogy a város egyik központi helyén állítson emlékművet a felkelésnek. A vonatkozó pályázat előkészítését célzó szimpózium művészek, művészettörténészek, történészek és a közvetlenül érintettek bevonásával zajlott 1996-ban. A rendkívül érzékeny

formáival jeleníti meg az egykor itt tüntetőket. A csempekép idealizált világának gondtalan szereplői és az üveg munka demonstrálói együttes látványából feszültséggel teli képi diskurzus alakul ki. A hatást fokozza, hogy az üvegfelület előtt álló néző saját tükröződő képmását is az egykori tüntetők között látja, s így – a jelenetbe mintegy bevonódva – saját magára, jelenbeli létére is a történet részeként tekinthet.

A szöveges és dokumentumelemeket is tartalmazó, helyspecifikus mű hosszú, komplex folyamat eredménye és megjelenítője, s így a kortárs politikai-kulturális-reprezentációs gyakorlatok példaként mind a közösség, mind az egyén szintjén ugyancsak jelentős. Összevetve a hazai közeg meghatározó történelmi és művészeti párhuzamokkal (a nyolcvanas évek végi fordulat háttere, az 1956-os események átértékelése, illetve Bernáth Aurél Munkásállam című, a korábbi MSZMP-székházban, ma a parlamenti képviselők irodaházában található műve eltávolításának szándéka, s csupán publikációkban megvalósult reflexiója), valamint a jelenlegi emlékmű-állítási (és -eltüntető) gyakorlatokkal, a kontraszt döbbenetes. A Kossuth tér átalakítása, annak – Svetlana Boym fogalmával – restauratív nosztalgiát kifejező módja távol áll a berlini műegyüttesség kapcsán is felvetett reflexív, kortárs gondolkodástól, a szakmai és széles körben lefolytatott vita konszenzus igényétől, ahogy távol áll tőle a Szabadság térre ad hoc tervezett emlékmű is. De épp a berlini történet a példa rá, hogy ez – bár a jelenlegi viszonyok közt elképzelhetetlennek tűnik – mégsem lehetetlen.

PILINGER ERZSÉBET

Budapesti Tavasz Fesztivál

14
március 21. – április 6.

MITEM
MADÁCH INTERNATIONAL THEATRE MEETING
Madách Nemzetközi Színházi Találkozó
Nemzeti Színház • Budapest 2014. március 26. – április 7.
A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében.

SZÍNHÁZ, MŰÉRTŐ SZEMEKNÉK!

13 ország, **19** előadás, **3** színpad.

Gogol. Revizor. Moszkvából.

Csehov. Sirály. Belgrádból.

Moliere. Don Juan. Szófiából.

Shakespeare. Macbeth. Tbiliszből.

Claudel-Honegger. Johanna. Budapestről.

és még sokan mások...

GODOT IMPROVIZÁCIÓK
Károlyi Mária

NEMZETI SZÍNHÁZ
KÖZÖS-NÉZŐPONT

nemzetiszhaz.hu/mitem
f / mitem2014

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA NEMZETI szcenárium HETI VÁLASZ

Museu Nacional de Arte Antiga, Lisszabon

Havas tájképek a fehér városban

A madridi Prado gyűjteményéből, flamand festők tájképeiből nyílt kiállítás Lisszabonban. A Rubens, Brueghel, Lorrain: A Paisagem Nórdica do Museu do Prado (A Prado északi tájképei) című tárlatra a két múzeum közti együttműködési egyezmény keretében került sor.

Behavazott tájak, befagyott tavak, sűrű erdők, vadászjelenetek, népi népelek, vásári életképek láthatók a XVI–XVII. századi neves, főleg flamand festők műveiből rendezett kiállításon. Ilyen mennyiségű jelentős művet – összesen 60 festményt – most először adott kölcsön a Prado külföldi múzeumnak, míg a Museu Nacional de Arte Antiga (MNAA – Régi Művészetek Nemzeti Múzeuma) most először rendezett önálló bemutatót kizárólag kölcsönzött művekből. „Végre együtt dolgozik a két múzeum!” – mondta elégedetten António Filipe Pimentel, az MNAA igazgatója a Prado igazgatójával közösen tartott kiállításmegnyitón. „Ebben a nehézségekkel terhelt időszakban az intézmények közti nemzetközi együttműködés látszik megfelelő válasznak a válságra” – hangsúlyozta a Prado részéről Miguel Zuzaga.

A kilenc tematikus részre osztott tárlat a Prado északi tájképeinek legjelentősebb műveit, 31 művész alkotásait mutatja be, köztük Rubens, id. Jan Brueghel, Simon de Vlieger, David Teniers, Tobias Verhaecht, Claude

Lorrain, Pieter Snayers festményeit. A fő témák a hó és a jég, az erdő, a tenger és a tengerpart, a vidéki élet. Mint Teresa Posada Kubissa kurátor elmondta, az „északi tájkép” itáliai kontextusban értendő, ott neveztek így az Alpoktól északra eső területek, elsősorban Flandria, illetve Németalföld tájképfestését. Míg a déli országokban a táj inkább történelmi, mitológiai, vallási jelenetek háttérént funkcionált, az északi festőknél a szereplőkkel egyenrangú, önálló témává vált. Mindez nem jelenti azt, hogy elvetették volna az emberábrázolást, sőt: a néptelen táj ritka. Szinte mindig jelen van az ember, még ha olykor nehezen fedezhető is fel, mint például de Vlieger hatalmas fákat ábrázoló festményein. Az éjszakai tájképfestészet jelentősége többek közt a tér mélységének ábrázolása. Ennek egyik első mestere ifj. David Teniers volt, akitől (egyebek mellett) a Tájkép cigányokkal című alkotás látható a kiállításon. A kurátor arra is felhívta a figyelmet, hogy mennyire új volt az a felfogás, amellyel a művészek a környezetet reális bemutatására törekedtek, kaput nyitva ezzel a modern tájképfestészet előtt. A mindennapi élet, a hétköznapi események – piaci jelenetek, kimosott, száradó ruhák – legismertebb mestere id. Jan Brueghel, aki azonban a korszakban újjászülető Flandria társadalmát is megörökítette a különböző osztályok együttélésének ábrázolásával.

Id. Jan Brueghel: Paraszküvő, 1621–1623 körül

Külön termet kapott Pieter Pauwel Rubens, aki – hatalmas léptékű megbízásai mellett – sokszor csak magának, barátainak festett tájképet (nem egyszer más kortárs festőkkel, id. Jan Brueghellel vagy Jan Wildensszel együttműködve), melyek közül számos mű csak halála után vált ismertté. Atalanta és Meleagrosz vadisznóra vadászik Kalüdonban című képén az ecsetvonások – a művészet-történészek által életművével kapcsolatban sokszor emlegetett módon – kivételes energiát és drámaiságot sugároznak. A tárlat különlegessége Pieter Snayers Aire-sur-la-Lys ostroma című műve, amelyen a festő fo-

tóriporter húséggel ábrázolja a havas tájban zajló csatát, háttérben a földrajzi pontossággal megjelenített ostromlott várossal. A kiállítás a magas hegyek és a németalfölditől különböző fényhatások miatt Itáliába utazó és az ottani tájat vászonra vivő fiatal holland festők, mint Jan Both vagy Herman van Swanevelt műveivel zárul.

A két múzeum közötti megállapodás négy évre szól, de automatikusan megújítható. Műalkotások kölcsönzése mellett egymás gyűjteményének tanulmányozása, szakmai tevékenységének megismerése is szerepel benne. Az MNAA a tu-

lajdonában lévő egyik legjelentősebb művel – Hieronymus Bosch Szent Antal megkísértése című triptichonjával – járul majd hozzá egy Madridban 2016-ban rendezendő Bosch-kiállításához. A lisszaboni múzeum féltett kincse – az egyetlen, amelyen szerepel a művész felismerhető aláírása – ritkán hagyja el az országot, legutóbb 1992-ben az Egyesült Államokban mutatták be. A Prado, amely számos Bosch-kép – és a talán legismertebb Gyönyörök kertje-triptichon – tulajdonosa, a festő halálának 500. évfordulójára készül nagyszabású, minden eddiginél nagyobb számú alkotást felvonultató tárlattal. Lisszabon pedig a Prado emblematisztikus művét, Albrecht Dürer 1498-ban festett önarcképét (amely szintén csak kivételes alkalmakkor hagyja el a múzeum épületét) kapja meg majd egy későbbi kiállításra.

Az egyezmény az MNAA új stratégiájának része, amely a neves külföldi múzeumokkal való szorosabb együttműködést és saját anyagának szélesebb körű, nemzetközi megismertetését célozza. A 2014-ben 30 éves fennállását ünneplő MNAA az ország legjelentősebb régi gyűjteményének ad otthont, a legtöbb portugál nemzeti kincsnek minősített alkotással. A középkortól a XIX. századig tartó időszakot átfogó gazdag festmény, szobor, ékszer-, porcelán- és bútorkollekcióban jelentős helyet foglalnak el a portugál felfedezések korából származó műtárgyak, mint például a portugálok Japánba érkezését dokumentáló ún. namban paravánok a XVI. századból. (Megtekinthető március 30-ig.)

MUHARAY KATALIN

Ha akarjuk,
apróságokkal
bíbelődünk.

Ha akarjuk,
valami nagyot
hozunk létre.

**Díjazza adója 1%-ával
a szabad művészi megnyilvánulást!**

F K S E

Fiatalképzőművészek
Stúdiója Egyesület
studio.c3.hu

ADÓSZÁM
19655945-1-42

LEGYEN ÖN IS

Béni Ertő: Prométheusz születése – Prométheusz díma, 1968–1970 ©Ferenczy Múzeum, Szentendre

ELŐFIZETŐI KEDVEZMÉNYEK

Igen, megrendelem a Műértő folyóiratot

- ☐ egy évre – 15% kedvezménnyel – **8575 Ft-ért**,
☐ egy évre – HVG-klubtag vagyok – **8070 Ft-ért**.
☐ Mutatványszámot kérek.

Számlázási név:

Cím:

Kézbesítési név:

Cím:

Telefon/fax: E-mail:

Megrendelő aláírása:

SMUE1403

Kérjük, a kupont küldje vissza a HVG terjesztési osztály címére: 1037 Budapest, Montevideo u. 14., vagy a (06-1) 436-2012-es faxszámra. Megrendelését az ugyfelszolgalat@hvg.hu e-mail címre is elküldheti. A visszaküldött adatokat további akciókhoz is fel kívánjuk használni. Ha adatai felhasználásához nem járul hozzá, kérjük, ezt jelezze!

Előfizethető: bolt.hvg.hu/egyebkiadvanyok

www.muerto.hu

Interjú Fridvalszki Márkkal és Ódor Viktorral

A Monolit

Tavaly Overmind csoport néven közösségi terekben geometrikus objektumokat installáltak, köztük két trendfesztiválon egy-egy úgynevezett Monolitot (munkacíme: Monument for Us), a 2001 Űrodüsszeiában megjelenő fekete tárgyat adaptálva. A Monolit a filmben az emberi kultúra kiindulópontja, földön kívüli intelligenciától érkező impulzus, amelynek hatására kialakul a tudatossága és a tárgyi kultúra.

– Mit jelent ez a munka számotokra elgondolás, kivitelezés és művészi pálya tekintetében, és miért ezt a szcénát céloztátok meg?

Fridvalszki Márk: – Ezek a fesztiválok sajátos szemléletet, esztétikát hordoznak, a szobor ehhez csatlakozik. Ugyanakkor teljesen más hozzáállást, szellemiséget képvisel, ami ellenpont is lehet. Számomra a monolit szónak különleges aurája van, ami nyilván a filmbeli emlékeimből következik.

Ódor Viktor: – Nekem a technokultúra és a természet összhangját jelentette. Egy metafora, egy nagy fekete tárgy, egy megfoghatatlan forma, aminek árnyéka van, és fellelegszik, ha rásüt a nap. A Monolitot minden alkalommal improvizatív módon építettük fel, egészen az alapanyagok beszerzéséig. Eleinte arra gondoltunk, hogy betonlapra Ytongból készítjük el a formát, de fogalmunk sem volt arról, hogyan kell betonozni, vagy Ytongból falat emelni úgy, hogy a végén ne boruljon az emberek fejére. Az első térformát, az első tetraédert egy piacon állítottuk fel egy ősemberplakát előterébe, és az általunk készített művészeti termékeket – amiket már előzőleg is kivittünk vásárnapi piacokra – kezdtük belőle árulni. Ez a nagyon direkt üzlet-szituáció furcsa, természetelene volt, és egy idő után szeretnénk volna kiváltani, a standot érdekesebbé tenni. A piacot is elkezdttük máshogy definiálni, közösségi térként, mint a görögök az agorát.

F. M.: – A piacból nem az érdekelt, hogy ott mindenképpen sok mindent eladjunk – ha sikerült, a pénzt visszaforgattuk a projektbe –, és egyre jobban elhagytuk azt a gondolatot, hogy ebből bármilyen anyagi hasznunk legyen. Tehát elszállt a profitcentrikusság, és átalakult kultéri megjelenéssé, ami teljesen mindegy, hogy művészet, vagy sem. Úgy fogtuk fel, mintha magunkat prezentáltuk volna; azt, amit csinálunk, és amit gondolunk, és ehhez illett a geometrikus építkezés. Ugyanakkor ott voltak a pólók, a plakátok, a matricák, amiket régóta nyomunk, tehát fontos ez a szétosztás, ez a terjesztő hangulat – végül is a művészet demokratizálása. Ezt a hozzáállást szeretem Vasarelynél, Haringnél vagy Warholnál is.

– Ez Warhol esetében egy pop art-gondolat, az alkalmazott és autonóm művészet sajátos ötvözete, ami nála a reklámgrafikából fejlődött ki.

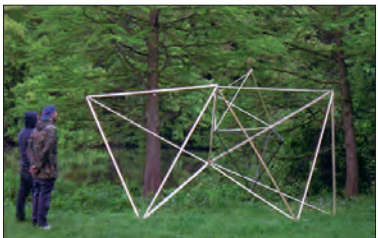
F. M.: – Alapvetően grafikus és festő vagyok, és síkban dolgoztam egészen az utóbbi egy-másfél évig. Az első térbeli objektum Viktorral együtt csináltam, az ő nyomására. 2011 végén jöttem Berlinbe,

itt ismerkedtünk össze és kezdtünk közös projekteken dolgozni. Nagyjából tíz éve vagyok a pályán. 2004-ben vettek fel a bécsi iparművészeti főiskolára, képgrafika szakra, ahonnan harmadik évben átmentem a képzőművészeti akadémiára, és ott diplomáztam. Eredetileg az alkalmazott grafikát tűztem ki célul vizualitása, praktikussága és anya-

Overmind: Monument for Us, 2013
fa, aszfalt, c-print, 25x100x230 cm

gi oldala miatt. Bécsben a designra nem sikerült a felvételim, de az ottani rajztanárnak tetszettek a rajzaim, és átirányított képgrafika szakra, így dőlt el, hogy mégsem alkalmazott, hanem autonóm művészet... Rajzolni úgy kezdtem, hogy otthon, az utcán találtam egy eldobott szórólapot, egy fénymásolatot egy rajziskoláról. Budapesten olyan felkészítést kaptam, hogy tudtam aktot rajzolni, különböző anyagokat együtt használni, kísérletezni, és magamhoz képest jól haladtam. Aztán Bécsbe, egy idegen országba, városba kerültem, ami új, izgalmas kaland volt, de eleinte a magányosság miatt nem feltétlenül volt annyira klassz, és én

Overmind: Testing the Forms of Unity, 2013
faléc, gyorskötöző, változó méret

ezt elkezdtem magamból kirajzolni, szinte terápiás jelleggel. Az első képek ezt a magányt jelenítették meg. Ehhez kapcsolódtak a háborús tematikák, a hidegháború, ami jól passzolt az elidegenedett, magányos életérzéshez. Emellett sokat olvastam egzisztencialista teóriákat, megértettem az individuum fogalmát, és a magányosság egyszer csak átfordult egyedüllétbe. Ez fontos pillanat volt, mert az egyedüllétet attól kezdve nem negatív magányként fogtam fel, hanem pozitív dologként.

– Ezután következett a techno...

F. M.: – A technóval összefüggésben különböző tematikákkal – posztmodern, posztthumán – és technológiákkal ismerkedtem meg.

Terence McKenna (amerikai filozófus és etnobiológus – a szerk.) kapcsán pedig már kitörési pontokra, ötletekre is találtam. Éreztem, hogy változtatnom kell a kifejezésformán is, ki kell találnom egy szabályrendszert. A technós korszakban csak fekete-fehérral dolgoztam, maximum ezüsttel, és az anyagokat is úgy válogattam, hogy lehetőleg műanyag alapúak legyenek. A technikai fejlődést szerettem volna elérni ezekben is, kortárs anyagokkal foglalkozni – még akkor is, ha ez nem környezettudatos. Tollal rajzoltam, hogy azonos legyen a vonalvastagság, mintha nyomtatott vagy digitális képek lennének, de ugyanakkor benne volt egy teljesen analóg esztétika is. Nagyon redukált út volt, de elég sokáig tartott.

– Mikor váltottál, és mi volt az oka?

F. M.: – Körülbelül egy évvel ezelőtt éreztem, hogy már csak önmagamat ismételtem. Akkor találkoztam Viktorral, aki szitanyomással foglalkozik, és sokat segített a kivitelezésben. Plakátokat, pólókat nyomtunk. Aztán a KKB-ben (Kunstkasernen Berlin) közös műterembe költöztünk. Tavaly év végén megismerkedtünk a szakrális geometriával, és arról beszélgettünk, hogy ebből csináljunk kültéri installációt, hogy tegyük át a valós térbe. A Monolit volt az első téma, amivel a 2012-es „világvége” után fesztiválokra pályáztunk, és amire – a legnagyobb meglepetésünkre – elég sok visszajelzést kaptunk; közülük végül két felkérést fogadtunk el. A legelső geometrikus alakzatot Berlinben állítottuk fel, az említett vásárnapi piacon. Majd ezt a formát továbbfejlesztettük, azután sokkal nagyobb léptékben felépítettük a Treptower Parkban is, és elérkeztünk a Monolithoz. A tetraéderekből építkezés olyan rendszer, amit a végtelenségig lehet fokozni, mivel ezek az idomok egyetemes konstellációk minimál makettjei. A valós térben a növekedésnek csak a materiális dolgok szabnak határt: az anyag, a szállítás.

Ó. V.: – A köztéri kísérletek során megtaláltuk az optimális eszközhasználatot is. Betonlapra falapokból, falemezekből állítottuk fel a konstrukciót, és a végén kátránnyal festettük be. Később a betont is elhagytuk.

– Milyen eredményt hozott a megvalósult projekt?

Ó. V.: – Kalandokat és embereket, akiket közben megismertünk, és a kivitelezés terén sok tapasztalatot a jövőre nézve. Élmény volt nézni a Monolitot, hogyan változik optikailag a különböző napszakokban. A többségnek a spirituális tartalom is lejött – az, hogy ez nem csak dekoráció.

F. M.: – A két fesztiválmeghívásra szerveztünk egy másfél hónapos utat, különböző állomásokkal, amit pszichés „flow”-ként éltük meg, de végig előttünk volt, hogy valami előremutatót kell csinálni az alkotással is. Fontos volt az út, az út és az építés kapcsolata, és hogy ezzel én – Viktor hatására – kiléptem a térbe, és hogy az út két végén felállítottuk a két szobrot, de fontos volt a többi helyszín is, ahol installáltunk vagy happeninget szerveztünk. Nyilván ezt még lehetne folytatni, de a következő térprojekt valószínűleg már valamilyen saját forma lesz, de egy újabb „sampling” – adaptáció vagy minta – sincs kizárva (www.overmindflow.com).

VARGA MARINA (BERLIN)

Installáció-előzetes, Berlini Biennále

Századváltás

Csak májusban kezdődik a 8. Berlini Biennále, de kolumbiai származású, Kanadában élő kurátora, Juan A. Gaitán hatalmas ambícióval már januárban megnyitotta első meghívott művésze, Andreas Angelidakis kiállítását. A Kunstwerke (KW) épületébe tervezett, Crash Pad című installáció nemcsak belsőépítészeti „aktualizálása” a KW egyik társasági terének, hanem – ahogy ez a kurátor nyilatkozataiból kiderül – a biennále koncepcionális szervezőelvének egyik fontos eleme. A megújult tér láttán azonban ez hosszabb kifejtésre szorulna, mert az installáció pusztá megtapasztalása egy jottányit sem visz közelebb a Gaitán elképzeléseinek jelentőségéhez.

Februárban a fagyos és borongós berlini utcáról igen kellemes Angelidakis otthonos terébe lépni. A KW utcára néző termei korábban is publikus eseményeknek, beszélgetéseknek, sajtótájékoztatóknak adtak otthont, de a távolságtartó északi designt most meghitt játszóházra változtatta a művész, ahová szívesen beköltözne az ember. Angelidakis hatalmas habkarton hasábokkal heverészős pihenőhellyé alakította át a teret. A padlótól a mennyezetig mindent görög falvakban készült, kézzel szőtt szőnyegek fednek, motívumviláguk a népi díszítőművészetből és az oszmán hagyományokból táplálkozik. A szőnyegtengerben apró könyvespolcok bújnak meg, rajtuk a kortárs szcénában divatos könyvek, főleg a klasszikus modernitás mozgalmairól, filozófiai és pszichológiai munkák, s az ezek átfedéseiből keletkezett kultúrtörténeti művek.

Az installáció erősen idézi a kilencvenes évek eksztatikus vonzalmát a belsőépítészethez mint művészeti gesztushoz, amikor is minden valamirevaló Kunsthalle művészekkel tervezettette át a kávézóját, és hozzá relaxáló/olvasó/heverésző tereket rendelt. Ám míg korábban számos igényes téral-

Andreas Angelidakis installációja a KW közösségi terében

reprezentálják: az európaivá lett görög diaszpórát (amelynek tagjai Németországban, Franciaországban és Angliában tanultak, és az ott kitalált antikvitás hatása alatt álltak) – írja a sajtószöveg.

A Berlini Biennálék hagyományosan erősen támaszkodtak a helyi kontextusra, a város mindig alapvető inspiráló forrásként volt jelen. A kilencvenes években született biennále a városfejlesztési örület közepette alakult történelmi városra tekintett, mely épp hogy maga mögött tudta hidegháborús felszabdaltságát, és amelynek eszeveszett átalakulása ugyanannyit árult el saját múltjáról, mint azokról a kortárs erőkről, amelyek kérielhetetlenül formálták át napról napra. Berlin tehát eddig inspiráló erőnek bizonyult, de egy ponton túl ez nyomasztó teher lehet. Egyre nehezebb felfedeztetlen, izgalmas és főleg olcsó ingatlanokat találni, a korábbi biennálék „archeológiai” attitűdjé sem működik többé. Berlin gyorsan, de nem feltétlenül a javára formálódik; például a KW-val szemben álló egykori zsidó leányiskola, amely megrázó erejű helyszíne volt a 4. Biennále egyik kiállításának, most luxusétterem, csillogó magángalériák és a frissen nyílt The Kennedys Museum otthona.

Gaitán ezért „századot váltott”, és a 2014-es Biennále főleg a XVIII–XIX. századi Berlinre tekint majd, olyan művészeti pozíciókat keresve, amelyek a nagy történelmi narratívák és az egyéni életek kereszteződésében találják meg inspirációjukat. Az ART Basel egyik panelbeszélgetésén még hozzátette: a XIX. század mellett szól az is, hogy jobban tudnak hozzá kapcsolódni az Európán kívüli képzőművészek. Ezen elhamarkodott, nehezen indokolható kijelentés és a görög művész installációja után csak reménykedni lehet, hogy a gyenge beharangozást követően Gaitán remek tanácsadói csapata (például a német konceptművész Olaf Nicolai vagy a libanoni performer Tarek Atoui) érdekesebb irányba tereli majd a kurátor zavarosnak és tanácstalannak tűnő tekintetét.

MOLNÁR EDIT

Benczúr Gyula
ismét a szülővárosában:
Nyíregyházán!

A magyar történelmi festészet egyik legnagyobb mestere Benczúr Gyula születésének 170-ik évfordulójára megnyílt tárlat a Jósza András Múzeumban!

A kiállítás már csak április 28-ig tekinthető meg!

JÓSZA ANDRÁS MÚZEUM
MUSEUM OF THE JÓSZA ANDRÁS

+36 (42) 315 722 www.josamuzeum.hu facebook.com/muzeum.josaaandras

MEGJELENT
A LEGFRISSEBB

HVG EXTRA

Pszichológia

VEKERDY
TAMÁS:
HATALOM A
NEVELÉSBEN
AZ ÉN VEZÉREM

KI BIRTOKOLJA A
SZEXET?
EGYENRANGÚ HARMÓNIA

10 TIPP A HATALOMMAL
VALÓ VISSZAÉLÉS ELLEN A
MUNKAHELYEN

KERESSE
AZ ÚJSÁG-
ÁRUSOKNÁL!

Részletek: extra.hvg.hu